

GLOW

GLOBAL WELLNESS CONFERENCE

E - P R O C E E D I N G

GLOBAL WELLNESS CONFERENCE 2024

in conjunction with National Symposium Wellness Trainer 2024

ORGANIZER:

Malaysia Association of Wellness Trainer (MAWT)
Certified Professional Wellness Trainer (CPWT)

theme

**COMMUNITY EVIDENCE-BASED WELLNESS
SERVICES AND PRODUCT**

e-PROCEEDING
GLOBAL WELLNESS CONFERENCE (GLOW 2024)

In conjunction with
NATIONAL SYMPOSIUM WELLNESS TRAINER 2024

Theme:
COMMUNITY EVIDENCE-BASED WELLNESS SERVICES AND PRODUCT

**MALAYSIAN ASSOCIATION WELLNESS TRAINER (MAWT) &
CERTIFIED PROFESSIONAL WELLNESS TRAINER (CPWT)**

2024

Copyright Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK), 2024

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in production transmitted in any form, whether electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without having permission from the Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK).

Cataloguing-in-Publication Data

Perpustakaan Negara Malaysia

A catalogue record for this book is available
from the National Library of Malaysia

eISBN 978-629-489-019-0

Editor: Assc. Prof. Dr. Roslizawati Che Aziz & YM Raja Norliana Raja Omar

Published by:
Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK)
Universiti Malaysia Kelantan (UMK)
Kampus Kota
17100 Pengkalan Chepa, Kelantan

In Collaboration:
UMK PRESS
The Office of Library and Knowledge Management
Universiti Malaysia Kelantan
16300 Bachok
Kelantan

TABLE OF CONTENT

TABLE OF CONTENT	iv
INTRODUCTION.....	vi
PREFACE	vii
ARTIFICIAL INTELLIGENT (AI) IN HEALTH AND WELLNESS INDUSTRY: BENEFITS AND CHALLENGES.....	1
INVESTIGATION ON COPING APPROACHES TOWARD EMPLOYEE’S MENTAL WELL-BEING IN THE HOSPITALITY INDUSTRY	8
NAVIGATING THE LANDSCAPE: TRANSFORMING WELLNESS TECH INTO TECHNOLOGICAL WELLNESS.....	14
ANALYSING THE DEVELOPMENT ISSUES OF MUSLIM-FRIENDLY SPA AND WELLNESS IN THE TOURISM INDUSTRY.....	20
NAVIGATING LEADERSHIP: UNRAVELING THE IMPACT OF LEADERSHIP STYLES ON NURSES MOTIVATION SCORES IN HEALTHCARE SETTINGS.....	24
THE LEVEL OF ACCEPTANCE, PERCEPTION, AND AWARENESS OF THE MALAYSIAN HEALTHY PLATE AMONG ADULTS IN MALAYSIA	32
THE STUDY ON MOTIVATION AND EMOTION MANAGEMENT AMONG UNIVERSITY STUDENTS FOR TIME MANAGEMENT BALANCE	38
CUSTOMER SPENDING BEHAVIOR IN VISITING WELLNESS SPA: PROPOSED RESEARCH FRAMEWORK	45
AMALAN TERAPI DAN PENJAGAAN PASCA STROK TRIPLE S DARI PERSPEKTIF PENGAMAL PERUBATAN DI MALAYSIA.....	51
POTENSI PERNIAGAAN DAN PASARAN BIDANG PELANCONGAN KESEJAHTERAAN (<i>WELLNESS TOURISM</i>) DI MALAYSIA: SOROTAN KAJIAN DARI PERSPEKTIF AKADEMIK	61
AMALAN MASYARAKAT MUSLIM DI MALAYSIA MEMILIH PASANGAN HIDUP BERDASARKAN KECANTIKAN DAN KESIHATAN: TINJAUAN KERATAN RENTAS	67

TINJAUAN PERSEPSI PELANGGAN TERHADAP PELAKSANAAN KONSEP SPA MESRA MUSLIM.....	74
PELANCONGAN KESIHATAN (<i>HEALTH TOURISM</i>) DI MALAYSIA: CABARAN DAN HALA TUJU MASA DEPAN.....	79
IMPLIKASI PERKAHWINAN MUSLIM TANPA <i>KAFAAH</i> TERHADAP KEHARMONIAN KELUARGA.....	86
PERSEPSI MASYARAKAT MUSLIM TERHADAP AMALAN PEMILIHAN JODOH BERASASKAN KRITERIA AGAMA	94
MAKANAN BERPANTANG TRADISI ORANG NEGERI SEMBILAN: KEBAIKAN DAN KELEBIHAN AMALAN TRADISI.....	102
MENJAGA DAN MENGEKALKAN KESIHATAN MENTAL DI TEMPAT KERJA	107
HIKMAH MANDIAN DIDALAM PERUBATAN TRADISIONAL MELAYU: PERSPEKTIF PENGAMAL PERUBATAN DI MALAYSIA	112
APPENDIX.....	122

INTRODUCTION

Welcome to the National Symposium Wellness Trainer, an esteemed event dedicated to enhancing the knowledge, skills, and professional development of wellness trainers across the country. This symposium serves as a premier platform for trainers to gather, exchange knowledge, and stay updated on the latest trends and practices in the field of wellness training. It is organized by Malaysia Association Wellness Trainer (MAWT) in collaboration with Ministry of Tourism and Art Malaysia (MOTAC) and Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK), Universiti Malaysia Kelantan (UMK). The aim of the National Symposium Wellness Trainer 2024 is to empower and equip wellness trainers with the necessary tools, techniques, and insights to excel in their profession. By providing a conducive learning environment and facilitating networking opportunities, this symposium aims to foster growth, innovation, and excellence in the field of wellness training. There are few objectives of this event which the intention is to:

1. **Foster the Professional Development:** Offer a range of workshops, seminars, and presentations led by industry experts, focusing on areas such as mental wellness, self-healing, smart technology in spa industry, alternative healing and product evolution. These sessions aim to enhance trainers' knowledge, skills, and competencies, enabling them to provide high-quality wellness training to their clients.
2. **Encourage the Knowledge Exchange:** Facilitate the exchange of ideas, experiences, and best practices among wellness trainers from diverse backgrounds and specialties. Through interactive discussions, panel sessions, and networking events, participants can learn from one another and gain valuable insights to enhance their training approaches.
3. **Enhance the Collaboration and Networking:** Provide a platform for trainers to connect and collaborate with like-minded professionals, fostering partnerships and collaborations that can lead to new opportunities, business ventures, and shared resources. The symposium encourages networking through social events, meet-and-greet sessions, and interactive activities.

The National Symposium Wellness Trainer (NSWT) 2024 also holds great significance as it plays a pivotal role in advancing the field of wellness training. By bringing together trainers, educators, and industry leaders, this symposium creates a vibrant community focused on professional excellence, innovation, and collaboration. The event serves as a platform for trainers to stay updated on best practices, expand their knowledge base, and gain inspiration to elevate their training services. Participants can expect to gain valuable insights, practical skills, and new connections that will enhance their ability to make a positive impact on the health and well-being of their clients. The symposium is designed to empower trainers with the resources and support they need to excel in their profession and contribute to the growth and success of the wellness industry as a whole.

PREFACE

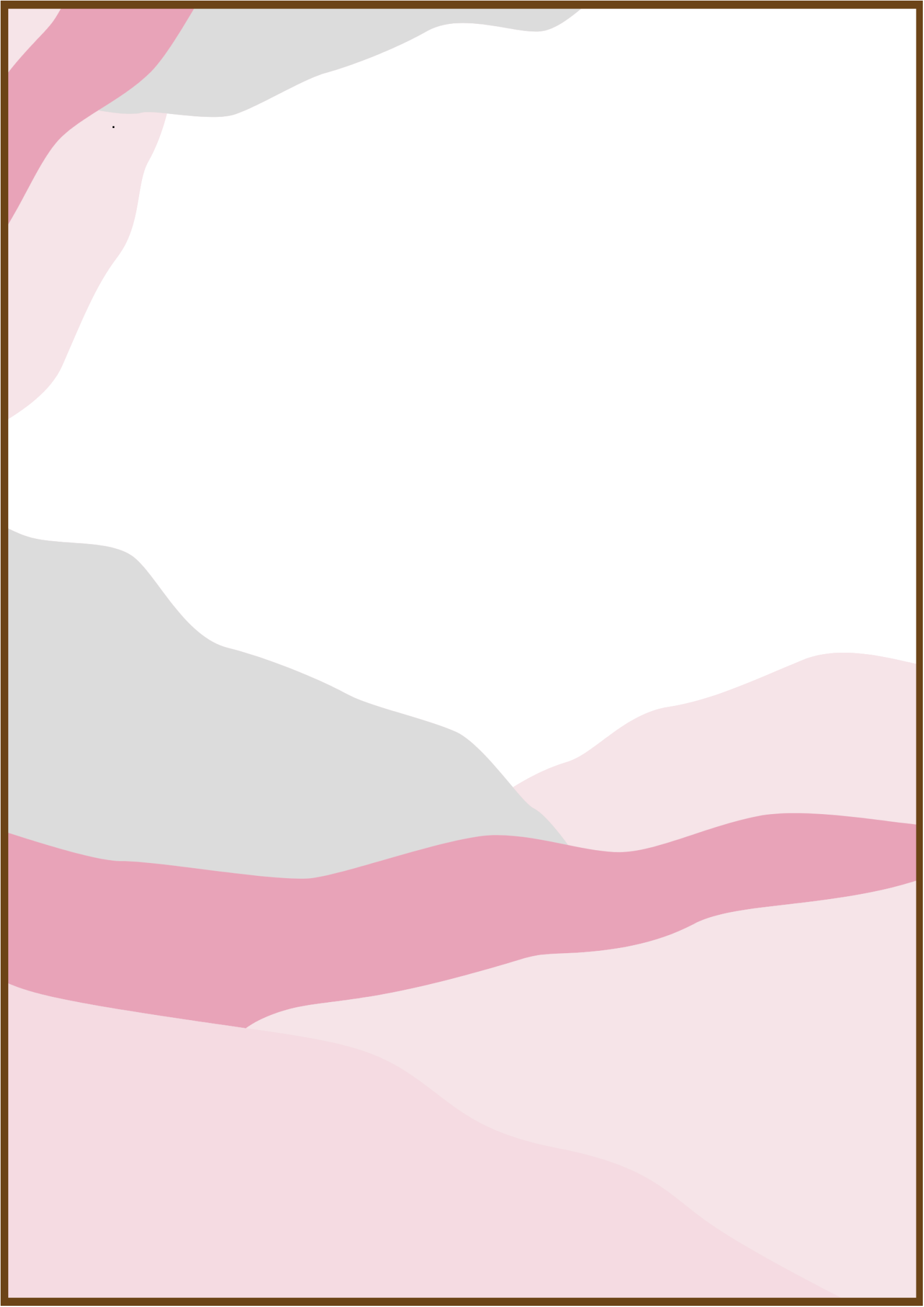

Hai everyone....

Welcome to the Global Wellness Conference (GLOW) 2024. GLOW is organized in conjunction with the National Symposium Wellness Trainer (NSWT) 2024 held on 14 till 15 February 2024 by Malaysia Association Wellness Trainer (MAWT) in collaboration with Ministry of Tourism and Art Malaysia (MOTAC) and Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK), Universiti Malaysia Kelantan (UMK). GLOW 2024 is expected to be an annual gathering platform especially for the industry leaders, experts, and enthusiasts from around the world, dedicated to exploring and promoting holistic

well-being in all its forms. With a focus on fostering collaboration, education, and innovation, this conference serves as a catalyst for positive change in the wellness industry.

The aim of the Global Wellness Conference 2024 is to create a platform where diverse perspectives come together to address the most pressing challenges and opportunities in wellness industry. By fostering meaningful connections and sharing insights, our goal is to inspire and empower individuals and organizations to make a lasting impact on the well-being of individuals and communities worldwide. The Global Wellness Conference holds great significance as it brings together thought leaders, industry experts, and passionate individuals who are dedicated to advancing the well-being of individuals and communities worldwide. By showcasing the latest research, trends, and innovations, this conference plays a crucial role in shaping the future of the wellness industry. It serves as a hub for meaningful dialogue, collaboration, and action, inspiring attendees to make a tangible difference in their spheres of influence. By the end of the conference, participants will gain valuable insights, forge meaningful connections, and be equipped with the knowledge and inspiration to drive positive change in the wellness industry. The conference aims to catalyse new ideas, collaborations, and initiatives that will have a lasting impact on the well-being of individuals, communities, and the planet. Thank you everyone whose participate in our event.

GLOW 001

ARTIFICIAL INTELLIGENT (AI) IN HEALTH AND WELLNESS INDUSTRY: BENEFITS AND CHALLENGES

Roslizawati Che Aziz, Raja Norliana Raja Omar & Ruzanifah Kosnin

Faculty of Hospitality, Tourism & Wellness

Universiti Malaysia Kelantan

Email: roslizawati@umk.edu.my, norliana.o@umk.edu.my & ruzanifah@umk.edu.my

Highlights: In today's fast-paced world, taking care of our health and wellness can often feel like just another task on a never-ending to-do list. But what if technology could make it easier and more accessible? That's where artificial intelligence (AI) comes in. With AI-generated content, it can now have personalized, expert advice and guidance at fingertips. One of the primary benefits of using AI-generated content for health and wellness advice is the personalization it provides. Another benefit of AI-generated content is that it can provide 24/7 support and guidance to individuals. With AI-generated content, individuals can receive advice and support whenever they need it, without the need for an appointment or waiting for a response. In addition to personalization and accessibility, AI-generated content can also provide more accurate and up-to-date recommendations. Finally, AI-generated content can be a cost-effective solution for individuals seeking health and wellness advice.

Key words: Artificial intelligence (AI), wellness, health, benefits and opportunities & challenges

INTRODUCTION

In the context of the health and wellness sector, artificial intelligence (AI)-generated content refers to information that is produced by algorithms using AI to offer guidance, suggestions, and assistance to people looking to enhance their general wellness. This kind of content is created by utilizing different data types, including an individual's biological data, lifestyle patterns, and personal choices. The objective is to offer customized and focused guidance and assistance that is adapted to the specific requirements of each client. AI-generated information can manifest in various formats within the health and wellness sector. For instance, it might be a virtual assistant that offers customized exercise routines, dietary suggestions, and stress relief methods. It might also function as a chatbot providing assistance and advice to persons facing mental health

challenges or chronic conditions. From exercise routines to dietary guidance, and mindfulness practices to stress relief strategies, AI-generated content for health and wellness can transform the way we prioritize self-care. Even though this new technology is getting a lot of attention, it's important to look into its pros and cons and ask the important question: can AI replace human health expertise?

BENEFITS OR VALUES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) IN WELLNESS INDUSTRY

The health and wellness business has undergone a substantial transition in recent years, mostly driven by the emergence of Artificial Intelligence (AI). AI has transformed multiple sectors, including the wellness business. AI-generated health and wellness advice has numerous advantages, making it a great resource for anyone looking to enhance their health and well-being. AI has revolutionized the wellness sector for company owners and academia by analyzing large data sets, identifying patterns, and making informed judgments. This essay examines five primary advantages of AI in the wellness sector, demonstrating how it enables stakeholders to improve services, stimulate innovation, and encourage comprehensive well-being (Jeans, 2023):

1. **Tailored Health and Wellness Programs:** AI in the wellness market excels at customizing services to meet individual demands, which is a major benefit. AI can use advanced algorithms and machine learning to examine various data sets, such as health records, lifestyle behaviors, and genetic information, in order to develop individualized wellness regimens. Business owners can utilize this expertise to provide focused solutions that cater to the particular health issues and objectives of their customers. AI-driven solutions allow organizations to offer customized workout regimens, food diets, and stress management approaches to enhance effectiveness and customer happiness.
2. **AI-powered predictive analytics** are essential for preventive care in the wellness business. AI algorithms can predict prospective health hazards and difficulties by examining past data and recognizing patterns. AI-powered systems can identify trends that suggest chronic illnesses like diabetes or cardiovascular disease, leading to early intervention methods. This preventive strategy enhances health outcomes for individuals and decreases healthcare expenses related to treating advanced illnesses. Business owners may use AI-powered predictive analytics to create proactive wellness programs and treatments, promoting a culture of prevention and well-being among their customers.

3. AI technologies like chatbots and virtual assistants have transformed client involvement in the wellness business, enhancing the whole customer experience. These sophisticated technologies may engage with customers in real-time, offering immediate assistance, advice, and information 24/7. AI-powered chatbots improve customer experience by providing timely and customized support, such as organizing appointments, addressing service inquiries, and offering personalized recommendations. Business owners may utilize AI-powered chatbots to enhance communication channels, increase accessibility, and build better relationships with clients, leading to improved customer loyalty and retention.
4. AI is a strong tool in academia for doing research and making evidence-based judgments in the field of wellness. AI algorithms can detect connections, patterns, and insights in data from clinical trials, surveys, and observational studies that human researchers may overlook. This data-driven method speeds up the process of finding new interventions, treatments, and effective strategies for enhancing well-being in academia. Researchers can utilize artificial intelligence to investigate intricate connections among lifestyle factors, genetics, and health results, leading to significant progress in preventative medicine and wellness approaches.
5. AI provides business owners in the wellness industry with the chance to enhance operational efficiency, optimize resource distribution, and lower overhead expenses. AI-powered technologies improve operational efficiency in wellness firms by automating appointment scheduling, managing inventory, and predicting equipment repair. AI automates monotonous operations and workflows, allowing human resources to concentrate on more valuable activities like client connection, innovation, and strategic planning. AI-driven optimization algorithms can assist organizations in reducing waste, increasing efficiency, and achieving improved financial results in the competitive wellness sector.

CHALLENGES OR CONSTRAINTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) IN WELLNESS INDUSTRY

AI-generated content has the potential to transform the health and wellness business, but it also comes with restrictions and hazards that need to be taken into account when using this technology for advise in health and wellness. One restriction is the possibility of flaws or errors

in the recommendations. AI-generated content is created using algorithms and data analysis, which may not consider all relevant elements or could be based on incomplete or erroneous data. Consequently, there is a possibility that the suggestions given might be inaccurate or inefficient, perhaps leading to adverse effects on an individual's health and overall state of being. Three primary obstacles encountered by AI in the wellness sector are (AI Contify, 2023):

1. **Concerns regarding privacy and data security:** One main issue with AI in the wellness sector is related to privacy and data security. AI systems heavily depend on extensive personal health data, such as medical records, biometric information, and lifestyle patterns. It is crucial to prioritize the confidentiality and integrity of this data. Storing and processing sensitive health information in AI-driven platforms might lead to concerns over data breaches, unauthorized access, and misuse. Additionally, the widespread use of wearable gadgets and health-tracking applications increases privacy threats, as these technologies frequently gather and send personal data to external servers. To overcome these problems, stakeholders need to establish strong security mechanisms, including encryption, access limits, and data anonymization, to protect user privacy and ensure compliance with regulations such as the Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA).
2. **Algorithmic Bias and Diversity Deficiency:** One major obstacle for AI in the wellness sector is the potential for algorithmic bias and the absence of diversity in the data used for training. AI systems are trained using extensive datasets that could unintentionally mirror biases present in the process of collecting the data. If the training data is mainly from specific demographic groups or geographic regions, AI models may show biases that continue inequities in healthcare delivery and results. Furthermore, AI systems can unintentionally perpetuate preconceptions or cultural prejudices when providing suggestions or making decisions regarding wellness practices. To tackle algorithmic bias, stakeholders must use transparent and inclusive data collection methods and ensure that algorithms undergo frequent audits and testing to guarantee fairness and equity. Promoting diversity in AI development teams and encouraging interdisciplinary cooperation helps reduce bias and guarantee that AI systems represent the needs and viewpoints of many people.
3. **Ethical and Regulatory Challenges:** The ethical and regulatory considerations of AI in the wellness sector present intricate issues for those involved. AI-powered wellness solutions prompt essential inquiries regarding autonomy, consent, and accountability in healthcare

decision-making. Who is accountable when an AI system provides a medical diagnostic or suggests a treatment plan? How can stakeholders address challenges related to informed consent and patient autonomy when dealing with AI-powered interventions? Moreover, technical progress frequently surpasses regulatory structures, resulting in deficiencies in supervision and responsibility. Regulators and legislators must provide thorough norms and criteria to regulate the ethical use of AI in wellness applications, while also considering innovation and consumer safety. Stakeholders must address problems related to data ownership, transparency, and the fair distribution of AI-driven healthcare services. Collaboration among industry stakeholders, policymakers, ethicists, and healthcare professionals is essential to tackle ethical and regulatory challenges in the wellness industry related to the use of AI. This collaboration aims to establish frameworks that prioritize ethical principles, safeguard user rights, and ensure the responsible deployment of AI technology (CoreHealth, 2023).

CONCLUSION

The transition from Wellness Technology to Technological Wellness represents a significant leap forward in the management of health and well-being in the digital age. The growing integration of modern technology in healthcare has the capacity to reshape established healthcare practices, empower individuals on their wellness journey, and revolutionize societal approaches to well-being. This shift toward a more holistic and proactive integration of modern technology may have the capacity to alter established paradigms in healthcare, empower individuals in their journey toward wellness, and bring about dramatic changes in the way society approaches well-being. To harness the full potential of artificial intelligence responsibly, stakeholders will need to face a variety of problems and limits. Artificial intelligence holds enormous promise for revolutionizing the wellness business. In the context of AI-driven wellness apps, stakeholders have the ability to cultivate an ecosystem that encourages innovation, equity, and well-being by addressing concerns about privacy and data security, algorithmic bias, and ethical and legal considerations. To properly comprehend and utilize the capabilities of technological wellness for the improvement of individuals and society as a whole, it is necessary that stakeholders from both the academic and industry sectors engage in ongoing debate and study.

REFERENCES

- AI Contify. (2023, Nov 6). AIContentfy. Retrieved from AIContentfy: <https://aicontentfy.com/en/blog/ai-generated-content-for-health-and-wellness>
- CoreHealth;. (2023, Sept 19). Corehealth Technologies Inc. Retrieved from CoreHealth Marketing: <https://blog.corehealth.global/4-ways-that-ai-could-impact-corporate-wellness-programs#:~:text=4%20Ways%20That%20AI%20Could%20Impact%20Corporate%20Wellness,...%204%204.%20Personalization%20of%20Wellness%20Programs%20>
- Jeans, D. (2023, April 20). "How AI is transforming the wellness industry". Retrieved from Forbes: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2020/02/24/how-ai-is-transforming-the-wellness-industry/?sh=2cdd083be05f>

Author's Bio:

Roslizawati Che Aziz, PhD is Associate Professor at the Universiti Malaysia Kelantan. She had her formal degree from Universiti Utara Malaysia for her bachelor's and master's degree which focus on tourism management. She has a Doctoral degree form Universiti Putra Malaysia in 2016 and currently working with Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK) and serve with Universiti Malaysia Kelantan for more 15 years. Her research expertise expands on the tourism management agenda, covering the arena of adventure and ecotourism management with a focus on intertwined issues rooted in various tourism subsectors, and of, rural tourism and sustainability.

Raja Norliana binti Raja Omar is a lecturer in the field of tourism management, bringing over a decade of experience to her role. She embarked on her academic journey by earning a Bachelor's degree in Tourism Management from Universiti Utara Malaysia, laying a strong foundation for her career. Subsequently, she pursued an MBA in Tourism and Hospitality Management from the same institution, further enhancing her expertise in the field. Driven by a passion for research, Raja Norliana is currently working towards completing her PhD, with a focus on volunteer tourism. Her research interests encompass various facets of tourism, including volunteer and community tourism, Islamic tourism, and responsible tourism.

Ruzanifah Kosnin, PhD a finance expert, earned her 1999 Bachelor's Degree in Business Administration from the University of Colorado, specializing in finance. In 2010, she obtained an MBA, later achieving her Ph.D. in 2018 at Universiti Teknologi MARA, Kelantan. Her financial prowess developed at esteemed institutions like Standard Chartered Bank and OSK-UOB Unit Trust Management. Transitioning to academia, she instructed at Kolej PTPL Kota Bharu in 2004 and became a senior lecturer at Universiti Malaysia Kelantan in 2020. Currently, she serves as Deputy Dean of Academic at the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness, UMK. Dr. Ruzanifah's research spans behavioral finance, Islamic finance, and wellness.

GLOW 002

INVESTIGATION ON COPING APPROACHES TOWARD EMPLOYEE'S MENTAL WELL-BEING IN THE HOSPITALITY INDUSTRY

Ruzanifah Kosnin¹, Noor Nabila Jafarudin¹, Siti Salina Saidin¹,¹Universiti Malaysia Kelantanruzanifah@umk.edu.my, salina.s@umk.edu.my, noornabila.jafarudin@gmail.comNur Athirah Sumardi²²Universiti Teknologi MARAathirahsumardi@uitm.edu.my

Highlight: This study aims to examine the effects of different coping approaches on employee's mental well-being in the hospitality industry. This study focuses on problem-based, emotion-based, avoidance-based, and religious-based coping as mechanisms to cope in the workplace and their relations to employee's mental well-being. Data were collected from 356 hotel employees in 3 to 4-star hotels in the east coast region of Malaysia. This study followed a quantitative approach and applied the partial least squares structural equation modeling using Smart PLS version 4 software to analyse the data and test the hypotheses. This study posed several theoretical and practical implications that will benefit future researchers and practitioners while exploring the different coping approaches used by hospitality employees. This study makes a unique and significant contribution by including religious-based coping strategies in maintaining mental wellbeing

Keywords: Mental wellbeing; Integrative coping approach; Problem-based coping; Emotion-based coping; Avoidance-based coping; Religious-based coping; Hospitality employees

INTRODUCTION

Navigating the demanding terrain of the hospitality industry entails a constant juggling act of stress, anxiety, deadlines, and pressure, as well as the highs and lows of success and failure. Particularly in customer-oriented roles, employees grapple with conflicting demands from supervisors, companies, and patrons, creating a dissonance that resonates throughout their professional lives (Kundaragi & Kadakol, 2016). The stressors manifest in various forms, with role ambiguity, role conflict, and role overload standing out as quintessential challenges. Defined by Lazarus and Folkman (1984) as a delicate balance between an individual and their environment, stress becomes palpable when perceived as taxing or surpassing one's resources, jeopardizing

well-being. In the context of the hotel industry, personnel constantly face the challenging task of dealing with guests, whose expectations vary and behavior can be unpredictable. Yu, J., Park, et al. (2021) highlight the psychological toll on hotel employees, emphasizing the stress induced by direct interactions and the handling of customers' belongings.

Moreover, the emergence of unforeseen viruses and diseases adds another layer of strain, with potential stressors ranging from the fear of contracting illnesses to the burden of decreased hotel sales due to epidemics. Employees may grapple with the unsettling prospect of infecting their loved ones and the societal scrutiny that comes with working in a customer-facing industry (Yu et al., 2021). Turning the spotlight on hotel superiors, the expectation for impeccable performance despite the inherent challenges creates a paradox. The perpetual pursuit of perfection becomes a source of stress for both superiors and employees, impeding their ability to derive satisfaction from their work. This dynamic contributes to an environment where stressors permeate every level of the hierarchical structure. Recognizing the profound impact of stress on mental well-being, this study aims to delve into the coping mechanisms employed by hotel employees. By investigating the various approaches to coping, the research seeks to unravel the intricate link between these strategies and the mental well-being of individuals working in the dynamic and demanding realm of hospitality and tourism.

BACKGROUND OF RESEARCH

Within the dynamic realm of hospitality and tourism, a multitude of scenarios can unfurl, subjecting hotel employees to heightened stress levels when confronted with unfamiliar challenges for which they lack viable solutions. This, in turn, poses a significant threat to their mental well-being. The imperative for sustained growth in the hospitality sector hinges on the stability of its workforce. However, escalating job stress levels not only compromise the well-being of workers but also pose a long-term risk to the industry's vitality. Recognizing this, the implementation of stress coping mechanisms becomes paramount as workplace stress detrimentally impacts enduring productivity (Rasool, M. Wang, Zhang & Samma, 2020).

In the context of this study, mental well-being is intricately linked to an individual's capacity to navigate stressors and lead a life reflective of normalcy. It encompasses the cognitive processes, emotional resilience (spirited well-being), and behavioral responses of individuals. Put simply, employee well-being revolves around the enhancement of one's life through the health, happiness, comfort, and serenity experienced during work. Delving into coping approaches, the first dimension is problem-based coping—an active strategy that involves confronting the root cause

of distress head-on (Theodoratou M., Farmakopoulou, et. al., 2023). Following this is emotion-based coping, as elucidated by Vishkin and Tamir (2020), which centers on defining a desired emotional state, employing emotion control techniques to achieve it, and implementing these techniques effectively.

Another coping strategy is avoidance-based coping, a stress-reduction approach identified by McFarland and Dixon (2021). This strategy involves sidestepping the problematic circumstances or the negative emotions associated with them. The final coping approach is religious-based coping, as highlighted by Aflakseir and Mahdiyar (2016). This involves applying religious principles or practices to navigate challenging situations, with the understanding that religious beliefs and practices can facilitate the handling of physical ailments, stress, and despair.

CONTRIBUTION TOWARDS EDUCATION AND COMMUNITY

This study aims to provide significant knowledge by studying stressors, and coping approaches that could help reduce stress and maintain mental well-being among hotel employees in Malaysia. This study will provide several contributions to communities out there, especially in the hospitality and tourism industry. This research in stressors, integrative coping approaches, and mental well-being will provide a theoretical contribution to the body of knowledge especially in hospitality and tourism studies. The novelty of this research is the additional knowledge on stressors among hotel employees where there is no such study has been done in the context of Malaysia, especially in the East Coast region. Thus, this research will contribute additional knowledge beneficial to the world of academics. In the future, researchers could refer to this study to gain knowledge on factors that may cause stress, and also ways of handling stress thus educating communities well since they might be the upcoming hotel's employer and employee. With the expansion of knowledge, communities would be more educated and understand things that may lead to mental health issues thus this will help in increasing their mental wellbeing. Besides, this study will have the ability to educate and motivate hotel employees about stressors and strategies for handling stress in life. This is truly needed for hotel employees to avoid a stressful life and issues that may affect their mental well-being. Next, this study would make a novel contribution to the mental well-being of hotel employees in the East Coast Malaysia. This study is aligned with and supports the initiatives of the Sustainable Development Goals (SDGs) to ensure healthy lives and promote well-being for people of all ages.

Commercial value

Employees' mental well-being has become a great concern in the hospitality and tourism industry. Ways to mitigate stressors using effective coping strategies will benefit hospitality and tourism providers and government agencies. To improve the hospitality and tourism industries in the future, industry players and the Malaysian government need to be aware of stressors and coping approaches that can be applied in life to reduce stress. Future improvement on what is lacking in this area, particularly in hotel management systems, should be made so that visitors would enjoy themselves more when visiting Malaysia's tourism industry and might have the bravery to enjoy themselves again the following time. Additionally, since they can effectively put the advice given into practice, it might support hotel employee's mental well-being. Results from this study will be beneficial, especially to the Malaysian Ministry of Tourism, Art and Culture (MOTAC), Malaysian Hotel Association, Malaysian Hotel Budget Association, Ministry of Health, Ministry of Human Resources, and those involved in the tourism and hospitality sectors. The results can assist the Malaysian government in creating a better policy and understanding in handling job stress and also which coping approaches among employees in this sector that suits to be applied in the tourism and hospitality industry to reduce the turnover rate.

CONCLUSION

In conclusion, the intricacies of the hospitality industry, marked by constant stressors and demanding expectations, necessitate a comprehensive understanding of the mental well-being of hotel employees. The study highlights the multifaceted challenges individuals face in customer-oriented roles, ranging from conflicting demands to the psychological toll of direct interactions with guests. The emergence of unforeseen factors like diseases adds layer of strain, underscoring the need for coping mechanisms. The paradoxical expectations for perfection from hotel superiors contribute to stress permeating every level of the hierarchical structure. Recognizing the profound impact of stress on mental well-being, the study delves into coping mechanisms, unveiling a spectrum of approaches from problem-based coping to religious-based strategies. This research makes a significant theoretical contribution to the field, shedding light on stressors and coping approaches among hotel employees in Malaysia, particularly in the East Coast region.

Moving beyond academia, the study carries substantial implications for education and community development. By providing knowledge on stressors and coping strategies, it equips communities, especially those in the hospitality and tourism industry, with tools to enhance mental well-being. The study's potential to educate and motivate hotel employees aligns with the Sustainable

Development Goals, emphasizing the importance of ensuring healthy lives and promoting well-being. Furthermore, the commercial value of the research is evident in its potential to benefit industry players, government agencies, and hospitality associations. Mitigating stressors and fostering effective coping strategies can contribute to the long-term viability and growth of the hospitality and tourism sectors in Malaysia, benefiting both employees and the overall industry. The results of this study can inform policies and practices, leading to a more supportive and sustainable work environment for hotel employees.

ACKNOWLEDGMENT

The authors would like to thank the Ministry of Higher Education Malaysia for providing the FRGS grant (FRGS/1/2021/SS0/UMK/02/8) and (R/FRGS/A 1100/01807 A/002/2021/00958). Also, this work was supported by Universiti Malaysia Kelantan.

REFERENCES

- Kundaragi, P. B., & Kadakol, D. A. M. (2016). Work Stress of Employee: A Literature Review. *International Journal of Advance Research and Innovative Ideas*, 1(3), 18–23.
- Lazarus R.S., Folkman S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer
- Yu, J., Park, J., & Hyun, S. S. (2021). Impacts of the COVID-19 pandemic on employee's work stress, well-being, mental health, organizational citizenship behavior, and employee-customer identification. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 30(5), 529-548.
- Rasool, S. F., Wang, M., Zhang, Y., & Samma, M. (2020). Sustainable work performance: the roles of workplace violence and occupational stress. *International journal of environmental research and public health*, 17(3), 912.
- Theodoratou, M., Farmakopoulou, I., Kougioumtzis, G., Kaltsouda, A., Siouti, Z., Sofologi, M., ... & Tsitsas, G. (2023). Emotion-focused coping, social support and active coping among university students: gender differences. *Journal of Psychology & Clinical Psychiatry*, 14(1), 5-9.
- Vishkin, A., & Tamir, M. (2020). Fear not: Religion and emotion regulation in coping with existential concerns. In *The science of religion, spirituality, and existentialism* (pp.325-338). Academic Press.
- McFarland, R. G., & Dixon, A. L. (2021). The impact of salesperson interpersonal mentalizing skills on coping and burnout: the critical role of coping oscillation. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 41(4), 285-300.
- Aflakseir, A., & Mahdiyar, M. (2016). The role of religious coping strategies in predicting depression among a sample of women with fertility problems in Shiraz. *Journal of reproduction & infertility*, 17(2), 117.

Author's Bio:

Dr. Ruzanifah Kosnin, earned her 1999 Bachelor's Degree in Business Administration from the University of Colorado, specializing in finance. In 2010, she obtained an MBA, later achieving her Ph.D. in 2018 at Universiti Teknologi MARA, Kelantan. Her financial prowess developed at esteemed institutions like Standard Chartered Bank and OSK-UOB Unit Trust Management. Transitioning to academia, she instructed at Kolej PTPL Kota Bharu in 2004 and became a senior lecturer at Universiti Malaysia Kelantan in 2020. Currently, she serves as Deputy Dean of Academic at the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness, UMK. Dr. Ruzanifah's research spans behavioral finance, Islamic behavior, and wellness.

Noor Nabila Jafarudin, has graduated with a Bachelor's Degree in Health Entrepreneurship from Universiti Malaysia Kelantan in 2020. She then furthered her Master's Degree in Health Entrepreneurship from Universiti Malaysia Kelantan and now serves as a graduate research assistant in the same field as well as finishing her final year of studies in 2024.

Dr. Nur Athirah Sumardi, has graduated with a Bachelor's Degree in Health Administration from Universiti Teknologi MARA. In 2014, she earned her Master's Degree in Community Health Science, specializing in hospital management and health economics from Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Then in 2018, she obtained her PhD in Business Management. She was a senior lecturer at Universiti Malaysia Kelantan from 2019 to 2022 and currently serves the Faculty of Business and Management, UiTM Selangor Branch. Dr. Nur Athirah's research spans management, health management, and organizational behavior.

Ts. Dr. Siti Salina Saidin, holds a Ph.D. from Universiti Sains Malaysia, specializing in Business Information Technology, along with an MBA from Universiti Teknologi MARA (UiTM) and a Degree in Computer Science from the same institution. With a strong foundation in Computer Science, she embarked on her academic journey at the intersection of technology and business. As a Senior Lecturer and Research Fellow at the Institute of Artificial Intelligence and Big Data (AIBIG) at Universiti Malaysia Kelantan, she currently focuses on research related to generative artificial intelligence, especially in the Tourism and Hospitality Sector. Her interdisciplinary approach, bridging technology and behavioral sciences, has led to influential publications in esteemed academic journals, significantly shaping discussions on technology implementation practices.

GLOW 003

NAVIGATING THE LANDSCAPE: TRANSFORMING WELLNESS TECH INTO TECHNOLOGICAL WELLNESS

Nur Ida Fatihah Che Shalifullizam¹, Roslizawati Che Aziz¹, Suchi Hassan¹ & Nik Zirwatul Fatihah Ismail¹

¹*Faculty of Hospitality, Tourism & Wellness, Universiti Malaysia Kelantan*

Email: fatihah.cs@umk.edu.my, roslizawati@umk.edu.my, suchi.h@umk.edu.my & zirwatul@umk.edu.my

Ataul Karim Patwary²

²*College of Tourism & Hospitality, University of Tabuk, Kingdom of Saudi Arabia*

Email: apatwary@ut.edu.sa

Highlights: The primary aim of this paper is to present a robust conceptual framework that encapsulates the essence of Technological Wellness, transcending the conventional boundaries of contemporary health practices. By synthesizing insights from academia and industry, this paper not only underscores the critical importance of understanding this transition but also strives to bridge the gap between theoretical discourse and practical applications. Key components of the conceptual framework include the dynamic integration of Wellness Tech into broader technological ecosystems, exploring the symbiotic relationship between innovation and well-being. Through a discerning analysis of case studies and empirical research, this paper illuminates successful instances of Technological Wellness implementation, offering valuable insights for both academic researchers and industry stakeholders.

Key words: Wellness technology, technological wellness, artificial intelligent, wellness industry

INTRODUCTION

In an era where technological innovations continue to redefine the boundaries of healthcare and well-being, the transition from Wellness Tech to Technological Wellness emerges as a pivotal paradigm shift. This conceptual paper endeavours to explore and elucidate this transformative journey, delving into the intricate interplay between cutting-edge technologies and holistic well-being practices. Drawing upon a comprehensive review of existing literature, the paper meticulously navigates the evolving landscape of Wellness Tech, identifying key advancements and their profound impact on individual health and societal wellness. This comprehensive exploration culminates in a thought-provoking conclusion that not only synthesizes key findings but also propels the discourse forward, inviting further research endeavours and collaboration across academic and industry spheres. By presenting a nuanced perspective on the transition

from Wellness Tech to Technological Wellness, this paper aims to inspire curiosity, ignite discussion, and catalyze a collective effort towards redefining the contours of holistic well-being in an increasingly technocentric world.

WELLNESS TECH TO TECHNOLOGICAL WELLNESS: HOW IT TRANSFORMS?

In recent years, the health and wellness industry has witnessed a significant transformation due to the rise of Artificial Intelligence (AI). AI has revolutionized various sectors, and the wellness industry is no exception. With the integration of AI technology, the way we approach, and experience wellness is undergoing a remarkable shift. From AI-powered fitness trackers to virtual AI therapists, the possibilities seem endless. One of the most notable applications of AI in wellness is the development of AI-powered fitness trackers. These devices go beyond simply counting steps; they can track heart rate, sleep patterns, and even provide personalized workout plans. By analyzing data collected throughout the day, AI-powered fitness trackers can offer valuable insights into our health and well-being. With these devices, we can set realistic fitness goals, monitor our progress, and make informed decisions about our lifestyle.

Another area where AI is making a profound impact is in mental health support. The emergence of AI therapists has opened up new avenues for individuals seeking mental health assistance. AI-powered therapy platforms, such as Ai Therapist, offer round-the-clock support and guidance to individuals struggling with mental health issues. These virtual therapists use natural language processing to engage in conversations with users and provide personalized counselling. With the convenience and accessibility of AI therapists, mental health support is no longer limited by time or location. Furthermore, AI is also revolutionizing the way we approach preventive healthcare. With AI algorithms analysing vast amounts of data, healthcare providers can identify patterns and trends that may go unnoticed by human observers. This enables early detection of potential health risks and allows for proactive intervention. By leveraging AI technology, doctors can offer personalized preventive care plans to their patients, leading to improved overall health outcomes.

In addition to its direct applications in wellness, AI is also transforming the way we access and engage with wellness information. AI-powered chatbots and virtual assistants are becoming increasingly popular tools for providing instant and personalized wellness advice. These virtual helpers can provide information on nutrition, exercise, stress management, and more. With their ability to understand and respond to individual needs, AI-powered chatbots are becoming valuable resources for those seeking guidance on their wellness journey.

While the rise of AI in wellness brings many benefits, it also raises important ethical considerations. Privacy concerns and data security are crucial factors to address when integrating AI into the healthcare industry. Striking the right balance between innovation and protecting personal information is essential to build trust and ensure the responsible use of AI technology. The confluence of technology and health has engendered a paradigm shift, epitomized by the transition from Wellness Tech to Technological Wellness. The former, an encompassing term for a spectrum of health-centric technologies, has evolved beyond its utilitarian role into a broader conceptualization, fusing seamlessly with diverse technological realms. This evolution manifests as Technological Wellness, an intricate integration of technology across the dimensions of physical, mental, and societal well-being.

Wellness Technology: An In-Depth Exploration of the Technological Landscape

In the current technological landscape, Wellness Technology encompasses a wide range of digital tools, wearable devices, and applications specifically designed to meet individual health and wellness needs. Its evolution has surpassed its initial role as mere supplements to health monitoring, gradually integrating itself into the broader realm of technological ecosystems. This progression is characterized by a complex relationship with advanced technologies, reshaping the extent and impact of its influence.

The Transition to Technological Wellness: A Conceptual Evolution

The shift from Wellness Technology to Technological Wellness is not merely a matter of semantics; it represents a fundamental change in approach. Technological Wellness embodies a comprehensive integration where devices, data analytics, and artificial intelligence converge to create a holistic ecosystem focused on enhancing overall health. This transition moves beyond the isolated functions of individual gadgets, pushing the conversation towards more advanced health management solutions.

THE SIGNIFICANCE OF TRANSITION: A NEW PARADIGM FOR MODERN WELL-BEING

In the realm of contemporary health and well-being, understanding this transition holds great importance. It signifies a move away from reactive healthcare models towards proactive, personalized interventions made possible by advanced technologies. Exploring and analyzing this transition is crucial as it has the potential to redefine traditional healthcare practices and empower individuals to take an active role in their wellness journey.

Comprehensive Well-Being in the Digital Age

The shift from Wellness Technology to Technological Wellness has implications beyond the individual level, resonating within societal and public health spheres. In a time where digital connectivity is ubiquitous, grappling with the complexities of Technological Wellness becomes essential. From preventative healthcare strategies to the democratization of health information, this transition has the power to bring about transformative changes in how society approaches well-being.

Engaging in the Discourse: An Academic Pursuit

This study aims to delve into the academic discourse surrounding the transition from Wellness Technology to Technological Wellness. By synthesizing existing literature, analyzing relevant case studies, and proposing a detailed conceptual framework, it aims to contribute to a nuanced understanding that is relevant both in academic circles and practical industry applications.

In embracing the dynamic evolution from Wellness Tech to Technological Wellness, this scholarly endeavour embarks on a journey to unravel the intricate tapestry of this transition, inviting collaborative exploration into the transformative potential of technology in shaping the contemporary contours of well-being.

CONCLUSION

In conclusion, the transition from Wellness Technology to Technological Wellness represents a significant evolution in the approach to health and well-being in the digital age. This shift towards a more holistic and proactive integration of advanced technologies has the potential to redefine traditional healthcare paradigms, empower individuals in their wellness journey, and bring about transformative changes in societal approaches to well-being. It is imperative for both academic and industry stakeholders to engage in ongoing discourse and research to fully understand and harness the capabilities of Technological Wellness for the betterment of individuals and society as a whole.

REFERENCES

MHTC. (2024, January 26). Malaysia Healthcare Travel Council (MHTC). Retrieved from Malaysia Healthcare Travel Council (MHTC): <https://www.mhtc.org.my/malaysia-healthcare-travel-industry-blueprint/>

Author's Bio:

Nur Ida Fatimah Che Shalifullizam is Senior Lecturer at the Universiti Malaysia Kelantan. She had her bachelor's and master's degree from Universiti Teknologi Mara (UiTM) focusing in Foodservice Management (Science). She has a Doctoral degree from Taylor's University in 2021. She has worked in business industry and oil and gas industry before significantly contribute as an academician. She currently working with Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK). Her most research probe to realms hospitality and tourism, foodservice management, and resiliency.

Roslizawati Che Aziz is Associate Professor at the Universiti Malaysia Kelantan. She had her formal degree from Universiti Utara Malaysia for her bachelor's and master's degree which focus on tourism management. She has a Doctoral degree form Universiti Putra Malaysia in 2016 and currently working with Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK) and serve with Universiti Malaysia Kelantan for more 15 years. Her research expertise expands on the tourism management agenda, covering the arena of adventure and ecotourism management with a focus on intertwined issues rooted in various tourism subsectors, and of, rural tourism and sustainability.

Suchi binti Hassan is Senior Lecturer at Universiti Malaysia Kelantan. She had her formal degree from Universiti Utara Malaysia for her bachelor's and master's Degree which focus on Business Management. She has a Doctoral Degree from Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA) in 2018 and currently working with Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK) and serve with Universiti Malaysia Kelantan for 5 years. Her research expertise expands on the management science, covering the area of organizational behaviour, leadership, motivation, and decision making associated with organisations and individuals.

Nik Zirwatul Fatimah Ismail has worked in field data collection for various of study specializing in economics and entrepreneurship for the past 10 years. Her research is centred on the economics of ideas, exploring global issues across various fields such as micro-business, economic sustainability, human behaviour, and skills development. As an esteemed member of the Malaysia Economics Society, Nik Zirwatul actively contributes to the academic community by serving as a blind peer reviewer for multiple international journals. She earned her bachelor's and master's degrees in economics from Universiti Putra Malaysia and completed her Ph.D. in Entrepreneurship at Universiti Malaysia Kelantan. Currently, Nik Zirwatul continues to make significant contributions as a lecturer in the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness. Her most recent research delves into the realms of business management, Islamic finance, economics sustainability and the economics of tourism.

Dr Ataul Karim Patwary is an assistant professor at College of Tourism and Hospitality in University of Tabuk, KSA. He earned his Bachelor of Hospitality Management (Hon.), Masters by research in tourism and hospitality management and PhD in tourism and hospitality management from Universiti Utara Malaysia. He has been considered as reviewer and editor in several journals and conferences. He has good command in SPSS, PLS-SEM and related quantitative techniques. He has 40+ publications in refereed international journals including Web of Science, ABS, Scopus, ERA, ABDC and ABS indexed journals. His current 'h-index' is 17 and 'citations' are 500+. He is a reviewer in some renowned journals including Journal of Environmental Planning and Management (Taylor and Francis), Environmental Science and Pollution Research, Nankai Business Review International, Tourism and Hospitality Insights and International Journal of trade and Global Markets (Inderscience Publisher). He is an editorial member in South Asian Journal of Social Sciences & Humanities and research advisor in University of Phayao, Thailand. His research interest includes organizational studies in hospitality and tourism management, consumers' behaviour, tourists' behaviour, green innovation and environmental impacts of the tourism industry.

GLOW 004

ANALYSING THE DEVELOPMENT ISSUES OF MUSLIM-FRIENDLY SPA AND WELLNESS IN THE TOURISM INDUSTRY

Ilyia Syazana Binti Azman¹ & Lina Munirah Binti Kamarudin¹¹School of Tourism, Hospitality and Event Management, Universiti Utara Malaysia[email: iylias Yazana69@gmail.com](mailto:iylias Yazana69@gmail.com), lina.munirah@uum.edu.myFitra Bin Mohd Ali²²Islamic Tourism Centre[email: fitra@itc.gov.my](mailto:fitra@itc.gov.my)

INTRODUCTION

Malaysia was named "Top Muslim-Friendly Destination of the Year (OIC)" at the Halal in Travel Awards in Singapore and the Halal in Travel Global Summit (HITGS) 2022. Spas have developed in recent years as one of the primary wellness sector segments. The Muslim-friendly spa's infrastructure, furniture, supplies, staff, finances, design, and interior décor must follow Islamic principles. Several studies have examined spa business issues. Few research studies have examined Muslim-friendly spa issues. The paper examines Muslim-friendly spa and wellness development. This study employed a systematic literature review to examine and review prior publications. This study systematically evaluated Muslim-friendly spa and wellness development issues in Malaysia's tourist business from Google Scholar, ScienceDirect, and Scopus. Therefore, a systematic literature study was undertaken on 12 studies published between 2012 and 2021 to assess Muslim-friendly spas and wellness. Content study found the absence of Halal product information, Islamic built environment, standardisation, myths and misperceptions, advertising, and self-proclaimed Muslim-Friendly spa. Muslim-Friendly spa issues are addressed in this document with several suggestions. Future study is needed on this issue.

THE DEVELOPMENT ISSUES OF MUSLIM-FRIENDLY SPA AND WELLNESS IN THE TOURISM INDUSTRY

Many people have historically practised various health techniques to promote well-being and address illnesses (Azman & Chan, 2010). Csirmaz and Peto (2015) define wellness as a lifestyle that fosters optimal health and well-being, enabling individuals to function effectively in social and natural environments. Wellness encompasses a state of balance in body, mind, and spirit. The

Global Wellbeing Institute (GWI), in 2018, characterises well-being as the intentional pursuit of behaviours, decisions, and lifestyles that lead to a comprehensive state of health (Global Wellness Institute, 2018). GWI identifies various wellness sectors, including personal care, cosmetics, anti-ageing practices, healthy eating, nutrition, weight loss, fitness, mind-body practices, conventional and alternative medicine, wellness real estate, spa facilities, thermal/mineral springs, and workplace wellness. Yusoff (2010) suggests that spas are gradually becoming a prominent part of Malaysian culture. They not only influence how individuals manage their health, happiness, and appearance but also impact their work, travel, social interactions, and engagement in spiritual practices (Yusoff, 2010).

Malaysia now has significant development potential for the spa business. As interest in physical wellness grows, spa therapy is becoming more widespread in Malaysia and is strongly suggested by many medical specialists. The spa sector has grown over the past several decades, much like the spa industry as a part of health and wellness tourism, particularly in the hotel industry. It has become an essential economic and marketing strategy for hoteliers, resorts, and tourist destinations to entice travellers (Azman & Chan, 2010). In recent decades, the spa sector has significantly grown in response to these demands. However, developing and operating a spa successfully is a challenge for anybody involved, owner or operator alike. From an operational and financial perspective, a good outcome requires a combination of essential skills, procedures, and assets. A spa consultant or operator may be able to assist with several pre-opening activities, including selecting and training staff, selecting the finest goods, creating practical processes and marketing tools, and many other responsibilities (Henkin, 2021). Several past studies have discussed the issues of operating a spa business in general. However, studies about issues in operating a Muslim-friendly spa are limited. This study aims to analyse development issues of Muslim-friendly spas as well as suggestions for solving the issues.

TABLE 2: List of Issues in Implementing Muslim-Friendly Spas

Authors/Year	Paper Title	Type of Issue	Detail of Issues on Muslim-friendly Spa
Rashidi Othman et al. (2018)	Study on Spa Typologies, Spatial Organisation and Social Interaction under Islamic Built Environment Attributes	Architecture	To protect customers' privacy and safety, Muslim-friendly spas are worried about whether Islamic building principles will be included in spa design and services.
Marican, N. D., Aziz, R. C., Abiah, N. M., Azahar, N. S., Hadidi, N. F., & Saroni, N. I. A. (2021).	Attitudes, Subjective Norms, and Perceived Behaviour Control Factors Influencing Muslim Friendly Spa Visit.	Misconceptions and misperceptions	Many inaccuracies and misunderstandings have been circulated through the media, which have been used to manipulate adultery situations that have occurred in various spas that cater to Muslims.

Jamaludin, N. (2021).	Framework for Muslim-Friendly Spa Rating System	Guidelines	Lack of standardisation led to the adoption of various components and words to identify a spa that adheres to Shari'ah principles and values. The dispute arises when spa operators, local government officials, and other stakeholders cannot refer to any guidelines.
-----------------------	---	------------	---

CONCLUSION

This study attempted to analyse the body of knowledge on wellness spa tourism, with a particular focus on the issues associated with developing Muslim-friendly spas. By focusing on the issues faced by the spa operators, it is thought that this study will be able to close a gap in the literature. Additionally, as it will benefit the tourism and hospitality industry in the future, scholars in tourism studies need to deepen their understanding of the nature of the concept of Muslim-friendly spas. Furthermore, it is anticipated that this study would assist stakeholders in the spa industry, including the Malaysian Association of Wellness and Spa (MAWSPA), the Association of Malaysian Spa (AMSPA), and the spa sector, in improving their services to cater to the requirements and preferences of customers. If the Malaysian government is sincere about luring local and foreign Muslim tourists to the nation by providing them with high-quality Muslim-friendly spa services, then the government must be willing to improve the rules by passing comprehensive legislation that seeks to provide the framework and guidance for those who want to start a Muslim-Friendly spa business (Halim & Mohd Hatta., 2017).

ACKNOWLEDGEMENT (IF APPLICABLE)

This research was supported by the Ministry of Higher Education (MoHE) of Malaysia through The Fundamental Research Grant Scheme (FGRS/1/2022/SS02/UUM/02/7).

REFERENCES

- Bernama. 2014. JAKIM to Provide Shari'ah Guidelines for Hotels and Spas. Retrieved on March 6, 2017 from <http://www.theleaders-online.com/home/?p=3493>
- Chiranuch Sopha, Chompunuch Jittithavorn & Timothy J. Lee (2019) Cooperation in health and wellness tourism connectivity between Thailand and Malaysia, *International Journal of Tourism Sciences*, 19:4, 248-257, DOI: 10.1080/15980634.2019.1706027
- De la Hoz-Correa, A., Muñoz-Leiva, F., & Bakucz, M. (2018). Past themes and future trends in medical tourism research: A co-word analysis. *Tourism Management*, 65, 200-211.
- Department of Standards Malaysia. (2015). Muslim-Friendly Hospitality Services. Retrieved from http://irep.iium.edu.my/74385/1/364001_MS%202610%202014_FULLPDF%20%284%29.pdf

Dimitrovski, D.; Todorovic, A.T. Clustering wellness tourists in spa environment. *Tour. Manag. Perspect.* 2015, 16, 259–265. [CrossRef]

Esa, N., Lah, S. C., & Hakimi, S. M. (2018). Knowledge transfer and management among Malay traditional massage practitioners in the north of Malaysia. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 45, p. 05005). EDP Sciences

Global Wellness Institute. 2016. Statistics & Facts. Retrieved on March 6, 2017, <https://www.globalwellnessinstitute.org/press-room/stat>

Gustavo, N. S. (2010). A 21st-century approach to health tourism spas: The case of Portugal. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 17(1), 127-135.

Author's Bio:

Iylia Syazana Binti Azman, Student, Master of Science (Tourism Management), Universiti Utara Malaysia, Sintok, 06010 Bukit Kayu Hitam, Kedah, MALAYSIA. Email: iyliasazana69@gmail.com;

Dr. Lina Munirah Binti Kamarudin, Ph. D, Senior lecturer, School of Tourism, Hospitality and Event Management, Universiti Utara Malaysia, Sintok, 06010 Bukit Kayu Hitam, Kedah, MALAYSIA. Email: lina.munirah@uum.edu.my;

Fitra Bin Mohd Ali, Manager, Islamic Tourism Center (ITC), Door A, 13th Floor, Tower 1, Jalan P5/6, Precinct 5, 62200, Putrajaya, MALAYSIA. Email: fitra@itc.gov.my

GLOW 005

NAVIGATING LEADERSHIP: UNRAVELING THE IMPACT OF LEADERSHIP STYLES ON NURSES MOTIVATION SCORES IN HEALTHCARE SETTINGS

Siti Fatimah Sa'at¹

¹*Department of Professional Nursing Studies, Kulliyah of Nursing,
International Islamic University Malaysia*
sitifateemah@iium.edu.my

Norsyamalina Che Abdul Rahim², Norsuriani Samsudin², Siti Selihah Che Hasan², Norizan Musa²

²*Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness, Universiti Malaysia Kelantan*
norsyamalina@umk.edu.my, norsuriani.s@umk.edu.my, selihah.ch@umk.edu.my, norizan.m@umk.edu.my

Mazlinda Musa³

³*Nursing Department, Faculty Medicine and Health Sciences, Universiti Malaysia Sabah*
mazlindamusa@ums.edu.my

Highlight: In today's rapidly changing healthcare landscape, effective nurse leadership is critical for improving patient outcomes and maintaining a motivated nursing workforce. This study investigates the complex relationship between leadership styles and nurse motivation, with a particular emphasis on comparing the efficacy of various leadership approaches. Furthermore, the researcher investigates the impact of working years and the training hospital on motivation scores under different leadership styles. To ensure the analysis's robustness, meticulous assumption checking was performed for the ANOVA F-test. The Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilks tests confirmed significant violations of the normality assumption ($p < 0.0001$). Outliers exacerbated the situation, resulting in skewed residual plots, deviations in the Normal QQ plot, and uneven whiskers in the Box-plot of residuals.

Keywords: Nurse Manager, Working Motivation, Leadership Style

INTRODUCTION

In today's dynamic healthcare environment, effective nurse leadership stands as a linchpin for optimizing patient outcomes and nurturing a motivated nursing workforce. This study embarks on a deep dive into the complex interplay between leadership styles and nurse manager motivation, with a keen focus on assessing the effectiveness of diverse leadership approaches. Furthermore, it examines the influence of variables such as working years and the training hospital on motivation scores across different leadership styles. Understanding these dynamics is

paramount for elucidating and enhancing leadership practices crucial for driving nursing excellence and ultimately improving patient care.

The primary aim of this research is to unveil the impact of leadership styles on nurse manager motivation scores within healthcare settings. By meticulously comparing the efficacy of various leadership approaches and considering contextual factors like working years and training hospital, the study endeavors to offer invaluable insights into the multifaceted determinants of nurse manager motivation. Through rigorous analysis, this research aims to make significant contributions to the evolving discourse on effective leadership within nursing contexts.

Prior studies have consistently underscored the pivotal role of leadership styles in healthcare settings. Research by Akdare et al. (2020) and Lopez et al. (2022) has emphasized the direct link between leadership practices and organizational outcomes. Building upon this foundation, our study delves into the specific impact of leadership styles on nurse manager motivation, adding depth to the broader conversation on effective healthcare leadership.

To achieve these objectives, a meticulous analysis was conducted, including assumption checking for ANOVA F-test. Despite robust efforts, significant violations of the normality assumption were uncovered through Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilks tests ($p < 0.0001$). Additionally, the presence of outliers was evident in skewed residual plots and deviations in the Normal QQ plot. These challenges necessitated a thorough examination to uphold the integrity of the findings. Despite the identified challenges, this study offers comprehensive insights into the intricate relationship between leadership styles, nurse manager motivation, and the impact of assumption violations on statistical analyses. The findings underscore the critical importance of meeting ANOVA assumptions for robust statistical analyses, shedding light on the potential implications of assumption violations in the context of nurse manager motivation.

In conclusion, this research significantly advances our understanding of effective leadership within nursing contexts. The observed violations of ANOVA assumptions prompt further exploration into alternative statistical approaches. Future research avenues should delve deeper into the factors contributing to these deviations, providing a more nuanced understanding of leadership styles, nurse manager motivation, and the statistical considerations vital for accurate analyses. This study serves as a foundational stepping stone for ongoing efforts to optimize leadership practices in healthcare settings, ultimately enhancing patient care and fostering a motivated nursing workforce.

MATERIALS AND METHODS

This research employs a cross-sectional survey design to investigate the intricate relationship between leadership styles and nurses' motivation in two teaching hospitals in Malaysia. The cross-sectional approach allows for the collection of data at a single point in time, offering a snapshot of the existing conditions among nursing managers (Grade U32) and nurses (Grade U29). Purposive sampling is utilized, targeting participants based on specific criteria. A structured questionnaire serves as the primary data collection tool, enabling the assessment of leadership styles, nurses' motivation, and demographic variables. The chosen design facilitates a comprehensive exploration of the current state of leadership and motivation within the studied healthcare context.

Study Location

This study was carried out in nursing units and wards in all two teaching hospitals in Malaysia. Letters were written to the authorities' hospitals to obtain permission to conduct the study. Earlier three teaching hospitals in Malaysia was selected, Universiti Kebangsaan Malaysia Medical Centre (UKMMC), Universiti Malaya Medical Centre (UMMC) and Hospital USM (HUSM). The researcher only managed to collect data in two hospitals due to limitations and time constraints to obtain ethical clearance for all three hospitals.

Sample Size Calculation

The sample calculation will be calculated for two groups of samples.

Formula developed by Kish, L. (1965)

$$N = (Z_{1-\alpha})^2 \frac{P(1-P)}{D^2}$$

Confidence interval = $1 - \alpha = 95\%$; $Z_{1-\alpha} = Z_{0.95} = 1.96$ (from normal distribution table). This value of 1.96 is standard for CI of 95%.

Prevalence = $P = 15\%$ (Ramoo et al., 2013)

Absolute precision required = $D = 5\%$ points,

(If the calculated prevalence of the study is 15 %, then the true value of the prevalence lies between 13% - 15%)

$$N = 1.96^2 \times \frac{0.15(1-0.15)}{0.05^2} = 47 \text{ for each group}$$

Sample and Sampling Method

This study, conducted in two Malaysian teaching hospitals, focuses on nursing managers (Grade U32) and nurses (Grade U29) using purposive sampling. This non-probability method selects respondents based on specific criteria, allowing for efficient, accessible, and cost-effective representation of voluntary participants. The total sampling population approach examines the

entire group meeting inclusion criteria. Qualitative, homogeneous sampling ensures all respondents meet the criteria. Participants receive briefings on the study, and consent is voluntary.

Instrument

An existing questionnaire form was adapted and used in this study. The researcher asked permission from the owner of the existing questionnaire and adapted by the objectives of the study. A questionnaire to assess the leadership style and nurses' working motivation is used. The approval to adapt this questionnaire is obtained from the respective person. The Leadership Questionnaire (LQ) by Northouse (2014) will be adapted to measure the frequency of behaviours of the leaders so it is very close to the actual environment and has high validity. The Working Motivation questionnaires (Purohit et al., 2016) are used to assess working motivation among nurses. The Validity and Reliability of Research Tools were confirmed with a pilot test. The validity of the questionnaire was done by two specialists in the area that will be assessed to ensure those adopted questions are valid. Reliability analysis using Cronbach's alpha, item-total correlations, and Cronbach's alpha was used to do the reliability test on the adopted question.

RESULTS AND DISCUSSION

The study reveals that authoritarian leadership correlates with lower nurse motivation, while transactional and transformational styles associate with higher motivation. Motivation, influenced by both internal and external factors, shapes work behaviour. Authoritarian leaders hinder open communication and decision-making involvement, reducing staff comfort and motivation. Conversely, transformational leadership positively impacts performance. Job conditions significantly affect motivation, with stress and inadequate support being key stressors. Despite diverse leadership styles, no specific style significantly enhances nurse motivation. Nevertheless, fostering a positive work environment through inclusive decision-making, confidence in employees, and goal alignment can enhance motivation and potentially mitigate nurse burnout. Improving working conditions may attract and retain nurses, ultimately improving patient care quality.

CONCLUSION

The result of these studies reveals that there no significant relationship between certain leadership styles and working motivation among respondents. However, there are significant relationship founded between Democratic, Cross-Cultural and Charismatic styles. Qarri and Fejza (2018) done a study on various journal related to working conditions as motivation for employees. They conclude that working environment currently needs employees to adapt to different circumstances so that the organization can achieve their mission. Researcher reveals that stress was a common issue as it indicates that job overload is a significant problem that causes stress to employees and, consequently, reduces their performance. On the other hand, the negative actions of managers and colleagues are also a factor that affects the level of stress of the employee. Satisfaction with working conditions in their workplace, care depends on health and safety because it is a guarantee for the motivation of employees, while on the other hand they want to work independently. These results are contra with the finding that showed no significant relationship between manager style and working motivation among the nurses in teaching hospitals.

The review of conceptual paper to identify leadership and to bring clarity to what leadership and leadership styles are, identify critical attributes of effective leadership, and demonstrate that servant leadership meets the criteria for effective leadership was done by Stone & Gandolfi, (2018) they determined that there are countless definitions of leadership that exist they also revealed that a proper thoughtful of why leadership is so significant and why the chosen leadership style is so important becomes particularly valuable to introduce working definitions of both leadership and leadership style. However, this study found that there are no specific styles are really significant to adopt among manager to fulfil their follower needs.

ACKNOWLEDGEMENT

This acknowledgment is a token of my appreciation for all team members on their significant role in the successful realization of this research endeavor.

REFERENCES

- Ahlstedt, C., Lindvall, C. E., Holmstrom, I. K., & Athlin, A. M. (2019). What makes registered nurses remain in work? An ethnographic study. *International journal of nursing studies*, 89, 32-38.
- Akdere, M., & Egan, T. (2020). Transformational leadership and human resource development: Linking employee learning, job satisfaction, and organizational performance. *Human Resource Development Quarterly*, 31(4), 393-421.

- Ayalew, F., Kibwana, S., Shawula, S., Misganaw, E., Abosse, Z., Van Roosmalen, J., ... & Mariam, D. W. (2019). Understanding job satisfaction and motivation among nurses in public health facilities of Ethiopia: a cross-sectional study. *BMC nursing*, 18(1), 1-13.
- Deng, J., Guo, Y., Ma, T., Yang, T., & Tian, X. (2019). How job stress influences job performance among Chinese healthcare workers: a cross-sectional study. *Environmental health and preventive medicine*, 24(1), 1-11.
- Gunawan, N. P. I. N., Hariyati, R. T. S., & Gayatri, D. (2019). Motivation as a factor affecting nurse performance in Regional General Hospitals: A factors analysis. *Enfermeria clinica*, 29, 515-520.
- Kaburi, B. B., Bio, F. Y., Kubio, C., Ameme, D. K., Sackey, S. O., Kenu, E., & Afari, E. A. (2019). Psychological working conditions and predictors of occupational stress among nurses, Salaga Government Hospital, Ghana, 2016. *Pan African Medical Journal*, 33(1).
- Lopez-Cabarcos, M. Á., Vázquez-Rodríguez, P., & QuinoA-Pineiro, L. M. (2022). An approach to employees' job performance through work environmental variables and leadership behaviours. *Journal of Business Research*, 140, 361-369.
- Purohit, B., Maneskar, A., Saxena, D., Dieleman, M., Cuong, P., Anh, L., ... Campbell, D. (2016). Developing a tool to assess motivation among health service providers working with public health system in India. *Human Resources for Health*, 14(1), 15. <https://doi.org/10.1186/s12960-016-0111-1>
- Sperling, D. (2021). Ethical dilemmas, perceived risk, and motivation among nurses during the COVID-19 pandemic. *Nursing ethics*, 28(1), 9-22.

Author's Bio

Dr. Siti Fatimah Sa'at is an esteemed nursing professional with over two decades of experience in the field. Her journey began in 1999 upon completing her diploma in nursing from Universiti Sains Malaysia, where she embarked on a fulfilling career as a dedicated nurse. With a passion for continuous learning and professional development, Dr. Siti Fatimah pursued higher education, culminating in completing her master's degree in nursing from Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) in 2015. She served as a lecturer at Universiti Malaysia Sabah, currently, holds the esteemed position of Assistant Professor at the Kulliyah of Nursing, International Islamic University Malaysia (IIUM). In this role, she continues to inspire and mentor aspiring nurses, instilling in them the values of compassion, competence, and integrity.

Dr. Norsyamlina Che Abdul Rahim is a Senior Lecturer at Universiti Malaysia Kelantan. She holds a Bachelor's degree in Food Science and Nutrition from Universiti Kebangsaan Malaysia and a Master's degree in Public Health specializing in Community Nutrition, also from Universiti Kebangsaan Malaysia. She obtained her PhD in Women's Health from Universiti Sains Malaysia. Before her current position, she worked for 18 years as a Science Officer (Nutrition) in the Ministry of Health Malaysia. Her expertise lies in the field of maternal, infant, and young child nutrition, breastfeeding, community nutrition needs, nutritional status assessment, and lifelong nutrition issues. She has authored over 50 publications at both national and global levels.

Dr. Norsuriani Samsudin is currently lecturer in the Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness from Universiti Malaysia Kelantan (UMK). Dr. Norsuriani Samsudin obtained her Bachelor of Sports Science degree and Master from School of Health Sciences and Master of Science (Sports Science) USM, in 2017 and 2018 respectively. In 2020, Dr. Norsuriani Samsudin obtained her Doctor of Philosophy in Sport Science from USM, in the area of Sports Science and Sports Nutrition. Then, she began her academic career as a lecturer in the, Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness, UMK in 2023. Her research interests include effects of combined L-carnitine supplementation and moderate-intensity exercise on body composition, metabolic and oxidative stress markers, bone parameters and muscular performance in overweight and obese individuals as well as exercise and physical fitness including physiology of training, exercise performance and assessment of nutrient intake of athletes.

Siti Selihah binti Che Hasan is currently a lecturer in the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness at Universiti Malaysia Kelantan (UMK). She obtained her degree in Bachelor of Laws and Master in Comparative Laws from the International Islamic University Malaysia (IIUM) in 2006 and 2009 respectively. Siti Selihah is currently pursuing her study for a Doctor of Philosophy in Law, in the field of human rights. Siti Selihah has working experience as a Research Officer and a Tutor at Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) from 2009 until 2019. She began her academic career as a lecturer in the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness, UMK in 2022. Her research interests include the protection of privacy rights as part of fundamental liberties in Malaysia, business law, legal issues on tourism and hospitality law, and traditional and complementary law.

Norizan Musa obtained a Bachelor of Arts (Specializing in Geography), Master of Science (Sustainable Cities and Communities @ MSC), and Doctor of Philosophy in Human Geography from the Center for Human Sciences (PPIK), Universiti Sains Malaysia (USM). She was awarded the MSC Gold Medal from USM on 19 th September, 2012. She has experience working as an Assistant and Research Officer, tutor assistant at USM from 1 th December, 2010, until December 2022. She also worked as a part-time lecturer at the Department of Geography, Centre for Distance Education (PPPJJ), USM in 2022. In 2023, she began working as a lecturer at the Department of Tourism, Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK), Universiti Malaysia Kelantan. Her expertise is in the field of Human Geography, specifically Tourism Geography, Elderly, and Welfare. Among her major publications are "Financial Support for Pilgrimage and its Impact to the Well-Being of the Elderly in Kelantan."

Mazlinda Musa, an experienced nurse with a background in military hospitals and international work in Saudi Arabia, now serves as an academic staff member at Universiti Malaysia Sabah. Specializing in gerontology nursing, Mazlinda is passionate about developing care modules for the elderly, aiming to enhance their quality of life. Her expertise in this field stems from her commitment to research and teaching, where she addresses the unique challenges faced by aging individuals. Mazlinda is known for her compassionate approach to nursing and serves as a mentor to her students. Beyond her professional life, she enjoys involving with community services for old folk homes. With her wealth of experience and dedication to gerontology nursing, Mazlinda Musa continues to make significant contributions to the nursing profession.

GLOW 006

THE LEVEL OF ACCEPTANCE, PERCEPTION, AND AWARENESS OF THE MALAYSIAN HEALTHY PLATE AMONG ADULTS IN MALAYSIA

Ahmad Faezi Ab. Rashid & Norsyamalina Che Abdul Rahim¹,
¹*Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness, Universiti Malaysia Kelantan.*
faezi.ar@umk.edu.my, norsyamalina@umk.edu.my

Rohana Abdul Jalil²
²*School of Medical Sciences (Health Campus), Universiti Sains Malaysia.*
rohanajalil@usm.my

Highlight: The unhealthy nutritional status among adults, especially obesity, has increased in many countries, including Malaysia. In 2016, the Ministry of Health Malaysia has introduced the Food-Based Dietary Guidelines (FBDGs), which is Malaysian Healthy Plate (*Suku-Suku-Separuh*) for the general public health population. However, limited studies have been conducted to assess the acceptance, perception, and awareness of the FBDGs, specifically for the Malaysian adult population. Thus, the objective of the present research is to evaluate the level of perception, awareness, and acceptance of the Malaysian Healthy Plate among Malaysian adults. This study will use a cross-sectional approach using Computer Self-Assisted Interview (CASI), specifically using the Google platform. The target population is Malaysian citizens aged 18 and above with access to social media. Universal sampling will be used to recruit participants in this study. The response rate will be measured based on the respondent's submitted answer, and the accomplished response rate will be used for statistical generalization. The study contributes to existing literature by providing insights into the effectiveness of the FBDGs as a dietary guideline and identifying barriers to its adoption among adults in Malaysia. Findings may inform health promotion strategies, dietary interventions, and policy initiatives aimed at improving nutritional literacy and fostering healthier eating habits among the Malaysian population. It is also expected to contribute to the Ministry of Health Malaysia develop and carry out successful community health promotion programs.

Keywords: Healthy plate; Acceptance; Perception; Awareness; Adult

INTRODUCTION

World Health Organization (WHO, 2014) estimated that 73% of Malaysian deaths were due to Non-Communicable Diseases (NCDs). The National Health and Morbidity Surveys (Institute for Public Health, 2006; 2015) showed an increasing trend of prevalence of diabetes mellitus from 11.6% in 2006 to 17.5% in 2015. Whereas, the prevalence of hypercholesterolemia increased

from 20.7% in 2006 to 47.7% in 2015. The most important risk factors for NCDs include high blood pressure, high blood cholesterol concentrations, inadequate intake of fruits and vegetables, overweight or obesity, physical inactivity, and tobacco use (WHO, 2002). In addition, overweight and obese, the major public health problem is one of the major risk factors for universal death. Globally, there has been an increase in the incidence of obesity among adults (Ladabaum et al., 2014; and Twells et al., 2014). In 2014, WHO estimated that more than 1.9 billion adults aged 18 years old and above were overweight and over 600 million adults were obese (WHO, 2016). In Malaysia, a total of 50.1% of adults were overweight or obese (Institute for Public Health, 2019). World Health Organisation (WHO, 2011) showed that Malaysia has the highest prevalence of overweight (BMI > 25kg/m²) than other countries in Southeast Asia. Several risk factors, such as family history, diet, sedentary lifestyle, smoking habits, and other environmental factors increase the risk of NCDs. Most NCDs are considered preventable because they are caused by modifiable risk factors such as unhealthy diet and sedentary lifestyle.

In order to relieve the increasing burden of NCDs and obesity in Malaysia, the Ministry of Health Malaysia introduced Malaysian Dietary Guidelines (MDG) in 1999 (MOH, 1999). MDG is used as a reference or guide to encourage Malaysians to adapt a balanced diet that consists of various types of food in moderate amounts. Along with the formation of the MDG, the Malaysian Food Pyramid was also introduced in 1999. The Malaysia Food Pyramid is formed as a guide for choosing the type and amount of food for the public in promoting balanced, moderate and varied diet (MOH, 2010). Malaysian Healthy Plate was produced in 2017 as a complementary tool for Malaysia Food Pyramid. It shows the balanced single meal by visualizing the recommended amount of foods to be eaten on a plate (Figure 1). The Malaysian Healthy Plate consumption of a quarter plate of grains, grains products, cereals products and tubers; a quarter plate of fish, poultry, meat and legumes; half a plate of fruits and vegetables. In addition, plain water is suggested to replace the intake of sugary drinks (MOH, 2016).

The awareness of the Healthy Plate concept was found to be 20.4% in the population, with only 14.0% of the adults who are aware, admitting to practicing it daily (Institute for Public Health, 2019). This indicates that four out of five Malaysian adults are unaware of the concept of Malaysian Healthy Plate. The report also showed that respondents from the urban area [21.5% (95% CI: 19.64, 23.43)] were more aware of the Malaysian Healthy Plate concept compared to rural area [16.8% (95% CI: 14.74, 18.98)] (Institute for Public Health, 2019). In achieving the Sustainable Development Goals (SDGs) that lay the foundations of leaving no one behind, the study chose the rural population to inculcate the planning that aligns with the global drives to reduce socioeconomic inequalities in health. The communities living in rural locations give very

minimal importance and priority to the routine medical screening because of their perceived good self-health (Wan Muda et al., 2015). An increase in NCDs' risk factors includes smoking, inactive life (sedentary or less physical activity), obesity, and poor dietary habits was observed with Malaysians from rural areas (Ithnin et al., 2020). Therefore, the objectives of the study are: 1. To investigate the level of acceptance of the Malaysian Healthy Plate (Suku-Suku Separuh) among Malaysian adults; 2. To investigate the level of perception of the Malaysian Healthy Plate (Suku-Suku Separuh) among Malaysian adults, and; 3. To investigate the level of awareness of the Malaysian Healthy Plate (Suku-Suku Separuh) among Malaysian adults. It is presumed that will assist the Ministry of Health Malaysia in preparing and executing successful community health promotion programmes.

Figure 1: The Malaysian Healthy Plate

METHODS

This study will use a cross-sectional approach using Computer Self-Assisted Interview (CASI), specifically using the Google platform. The questionnaire will be uploaded on Google form and distributed as an online survey. This study will be carried out from June 2024 to September 2024. Universal sampling will be used to recruit participants in this study. A self-administered questionnaire created using Google Forms will be used in this study. Response rate will be measured based on submitted answers by the respondent, and the accomplished response rate will be used for statistical generalization. Each of the participants may only fill in one survey form. They can access the survey form without logging into their Google account via a google webpage on any device including a computer or smartphone with internet access. The expected length of time required to complete the questionnaire is about 15 to 20 minutes. Response rate will be measured based on the respondent's submitted answer, and the accomplished response rate will be used for statistical generalization. The target population are Malaysian citizens aged 18 years old and above who have access to social media. Response rate will be measured based on

submitted answer by respondent and the accomplished response rate will be used for statistical generalization.

According to Department of Statistic Malaysia, total Malaysian population was estimated to be 32.73 million with an annual growth of 0.4% in 2020. In Malaysia, male population outnumbered the female in 2020 with 106 to 100 ratio. The median age estimated in 2020 was 29.2 years. About 69.7% of total Malaysian population was aged 15 to 64 years old and 7.0% was aged 65 years old and above. By ethnicity, Bumiputera is a majority with 69.6%, followed by Chinese (22.6%), Indian (6.8%) and Others (1.0%) (Department of Statistics Malaysia, 2021). This is a universal sampling of Malaysian who have access to social media. Response rate will be measured based on submitted answer by respondent and the accomplished response rate will be used for statistical generalization. Descriptive analysis, reliability analysis, and logistic regression test of the hypothesis were conducted using SPSS. The relationships between unknowing and other characteristics were examined using logistic regression with 95% confidence intervals, a p-value of 0.05 significance level, and control for all possible confounding factors.

CONCLUSION

The development and implementation of national/regional FBDG has the potential to bring substantial health and economic benefits. This study supported future research to expand the population for this study further. The research on the perception, awareness, and acceptance of the Malaysian healthy plate among adults in Malaysia should be conducted throughout Malaysia. More research on the other potential variables should be explored to determine the perception, awareness, and acceptance factors of the Malaysian healthy plate among adults in Malaysia. The findings of this study are essential to provide information on the effectiveness of the FBDGs for the Ministry of Health Malaysia to produce evidence-based policies and review the implementation status. It is presumed to assist the Ministry of Health Malaysia in preparing and executing successful community health promotion programs. Effective strategies to promote the Malaysian healthy plate concept are needed in order to reduce the risk of having NCDs among them. This study suggests that more promotion of Malaysian Healthy Plate concept is needed in the rural community through the local associations.

ACKNOWLEDGEMENT

We express our gratitude to the Universiti Malaysia Kelantan Fundamental Research Grant Scheme (UMK-FUND) (R/FUND/A1100/01996A/001/2024/01235) for their support and funding this study.

REFERENCES

- Department of Statistics Malaysia, Current Population Estimates, Malaysia (2021). https://www.dosm.gov.my/v1/index.php?r=column/cthemedByCat&cat=155&bul_id=ZjjOSnpJR21sQWVUcUp6ODRudm5JZz09&menu_id=L0pheU43NWJwRWVVSzklWdzQ4TlhUUT09
- Ladabaum U, Mannalithara A, Myer PA, Singh G. (2014). Obesity, abdominal obesity, physical activity, and caloric intake in US adults: 1988 to 2010. *Am J Med*; 127: 717-27. e12.
- Institute for Public Health (IPH) (2011). National Health and Morbidity Survey 2011 (NHMS 2011). Vol. II: Non-Communicable Diseases; 2011; 188 Pages.
- Institute for Public Health (IPH) (2014). National Health and Morbidity Survey 2014: Malaysian Adult Nutrition Survey. Vol. 1: Methodology and General Findings; 108 pages.
- Institute for Public Health (IPH) (2015). National Health and Morbidity Survey 2015 (NHMS 2015). Vol. II: Non-Communicable Diseases, Risk Factors & Other Health Problems; 2015.
- Institute for Public Health (IPH), National Institutes of Health, Ministry of Health Malaysia (2020). National Health and Morbidity Survey (NHMS) 2019: Vol. I: NCDs – Non-Communicable Diseases: Risk Factors and other Health Problems
- Ithnin, M., Norsham Juliana, Mohamad Nor, N' Ayn U., Mohd Effendy, N., & Mohd Rani, M. D. (2020). Knowledge, attitude, and practices of non-communicable diseases: comparison between orang asli and malay from rural area in Negeri Sembilan, Malaysia: A comparative study. *Malaysian Journal of Public Health Medicine*; 20(2), 131-140.
- MOH (2012). The National Health and Morbidity Survey 2011. Volume II: Non-Communicable Diseases risk factors. Institute of Public Health, Ministry of Health, Kuala Lumpur.
- MOH (2013). Malaysian Dietary Guidelines for Children and Adolescent - Summary National Coordinating Committee on Food and Nutrition, Ministry of Health, Kuala Lumpur.
- MOH (2014). Malaysian Adult Nutrition Survey (MANS). Institute of Public Health, Ministry of Health, Kuala Lumpur.
- MOH (2016). The National Health and Morbidity Survey 2015. Volume II: Non-Communicable Diseases risk factors. Institute of Public Health, Ministry of Health, Kuala Lumpur.
- Twells LK, Gregory DM, Reddigan J, Midodzi WK. (2014) Current and predicted prevalence of obesity in Canada: a trend analysis. *CMAJ Open*; 2: E18-26.
- WHO (2014). Indicators for the Global Nutrition Monitoring Framework on Maternal, Infant and Young Child Nutrition. Geneva: World Health Organization.
- WHO (2011). Mental health: a state of wellbeing. Geneva: World Health Organization. www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/
- WHO (2002). The world health report 2002. Geneva: World Health Organization.

Author's Bio:

Ahmad Faezi Ab. Rashid is a lecturer and researcher in the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness at the Universiti Malaysia Kelantan. He holds a Master's Degree in Human Nutrition from the University of Sheffield, United Kingdom. His main research interests are in health nutrition and wellness, particularly in quantitative methods.

Norsyamlina Che Abdul Rahim is currently the Senior Lecturer at the Universiti Malaysia Kelantan. Her formal education includes Undergraduate Degree and Master in Community Nutrition, Universiti Kebangsaan Malaysia. She is a PhD holder (Women Health) from Universiti Sains Malaysia. She formerly worked for the Ministry of Health Malaysia as a Nutritionist for 18 years. She has interest in the areas related to maternal and child nutrition, maternal nutrition and infant young children feeding, dietary nutrient requirement, evaluation of nutritional status and issues of lifelong nutrition cycle. She has experience conducting qualitative and quantitative research in Malaysia. She is also involved in participating research projects with national agencies, universities, and Non-Governmental Organizations (NGO).

Rohana is a lecturer at the Department of Community Medicine, School of Medical Sciences, Universiti Sains Malaysia (USM). She obtained her PhD in year 2004 and was granted few awards such as Young Investigator Bursary Travel Award, Austria, The South East Asian Nutrition Leadership Program (SEA-NLP) Grant, Netherlands, Asian Researcher Fellow in Nutrition, Japan and The South East Asian Fellow SEAMEOTROPED, Indonesia. She is a coordinator USM Obesity Clinic HELP (Healthy Eating Lifestyle Practice) and a President of Malaysia Healthy Eating Lifestyle Practice (HELP) Association. She is a Visiting Scientist at Department of Nutrition, Harvard Chan, School of Public Health, Harvard University, Boston, United States. Currently, she is a Lead Investigator for the Project of Global Nutrition Epidemiological Transition (GNET) for Malaysia, a global collaborative effort between Harvard Chan School of Public Health with 13 countries undergoing urbanization and nutrition transition. Her 20 years dedication of works mostly on obesity and nutrition education particularly in dietary habit and physical activity intervention in low-income community.

GLOW 007

THE STUDY ON MOTIVATION AND EMOTION MANAGEMENT AMONG UNIVERSITY STUDENTS FOR TIME MANAGEMENT BALANCE

Nadiah Ramlan¹ & Mohamad Hafizuddin Mohamed Najid¹¹*Faculty of Qur'anic and Sunnah Studies, Universiti Sains Islam Malaysia*
nadiahbintiramlan@usim.edu.my, hafizuddin.najid@usim.edu.myNorsyamalina Che Abdul Rahim²²*Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness, Universiti Malaysia Kelantan*
norsyamalina@umk.edu.mySiti Syahirah Saffinee³³*Faculty of Syariah and Law, Universiti Sains Islam Malaysia*
syahirah.saffinee@usim.edu.my

Highlight: The effective management of time is imperative for university students as they juggle academic, social, and personal responsibilities. This study aims to assess how students utilize technology as a tool for information acquisition across boundaries, focusing on first-degree students from Universiti Sains Malaysia (USM) and Universiti Sains Islam Malaysia (USIM). The research employs a questionnaire method, ensuring the reliability of the survey instrument with a Cronbach's alpha coefficient of 0.8. The theoretical framework combines the theory of emotion with Islamic motivation to collect the necessary data. Through a quantitative analysis using Statistical Package for Social Sciences (SPSS) and Microsoft Excel, the study explores the impact of technology use on learning, revealing that teenagers are motivated to engage in virtual sharing and enhance language skills. Gender and faculty-based differences in technology use effects on learning are found to be insignificant. The study underscores the importance of technological progress for educational and socio-economic advancement. The anticipated findings aim to provide valuable insights for enhancing time management support systems and academic success initiatives in Malaysian public universities.

Keywords: Emotion, Management, Motivation, University Students

INTRODUCTION

In the contemporary landscape of higher education, the intersection of technology, time management, and student success has become increasingly prominent. As universities strive to equip students with the necessary skills to thrive in an ever-evolving digital environment, understanding the role of motivation and emotion management becomes paramount (Wei, 2023). This study delves into the intricate dynamics of motivation and emotion management among

university students, with a specific focus on its implications for achieving balance in time management. In an era defined by rapid technological advancements and ubiquitous access to information, students are presented with unprecedented opportunities and challenges. The proliferation of media technology has transformed the educational landscape, offering students diverse avenues for knowledge acquisition and engagement. However, the abundance of digital distractions and the pressure to excel academically can often lead to a dissonance between aspirations and outcomes (Rakha, 2023).

Against this backdrop, the concept of motivation and emotion management emerges as a critical determinant of student success. Motivation serves as the driving force behind academic endeavors, influencing students' commitment, persistence, and goal attainment (Hawthorne, 2021). Conversely, emotions play a pivotal role in shaping students' cognitive processes, decision-making abilities, and overall well-being. Effective management of both motivation and emotion is essential for fostering a conducive learning environment and promoting optimal time management practices among university students (Mamat & Ismail, 2021). By investigating the intricate interplay between motivation, emotion management, and time management, this study seeks to shed light on the strategies employed by university students to navigate the complexities of academic life. Through a comprehensive examination of motivational factors, emotional regulation techniques, and technological interventions, this research aims to elucidate the pathways towards achieving a harmonious balance between academic responsibilities and personal well-being (Usán Supervía, & Quílez Robres, 2021).

Furthermore, this study endeavors to contribute to the existing body of knowledge surrounding student engagement, academic performance, and holistic development in higher education settings. By offering insights into the nuanced dynamics of motivation and emotion management, it seeks to inform pedagogical practices, institutional policies, and support services geared towards enhancing student success and satisfaction. In summation, the determination of motivation and emotion management among university students for time management balance represents a crucial endeavor in the pursuit of educational excellence and student empowerment. Through empirical inquiry and scholarly discourse, this study endeavors to catalyze meaningful advancements in the realm of higher education and pave the way for transformative insights into the multifaceted nature of student learning and growth.

Proper Learning Environment Influencing Emotion and Motivation Among Students

A proper learning environment is a location or arrangement that uses data collection and automatic evaluation of the entire process in order to successfully support student learning by identifying student characteristics to help them use the most relevant tools and resources. Academic performance and student learning outcomes are improved with mobile smart terminals, digital learning resources, and a smart educational environment (Wang, et al. 2021). The development of an E-learning environment based on advanced technology provides greater support to meet the unique demands of students, increase their learning satisfaction, and improve their academic performance (Safarov et al, 2023). Furthermore, intelligent e-learning systems enable educational organizations to offer better teaching and learning delivery, thereby overcoming the challenges in today's e-learning services. High-quality support for distance learning is provided by intelligent physical sensing characteristics, individualized recommendations, and other related elements (Alamri, 2023). Since the development of digital technology in the 21st century, human-computer interaction in a virtual educational environment has helped students experience a great teaching and learning methodology. Student satisfaction and learning effectiveness are closely related to intelligent engagement, an important factor that affects the quality of online courses (Luke et al, 2023). Therefore, an E-learning environment is needed to grow online learning competencies and obtain exceptional academic results. However, in this digital age, research rarely focuses on smart learning environments.

Factor Influencing Emotion and Motivation Balance Among Students

Research suggests that the ability to self-manage emotions is a key factor in students' abilities to effectively cope in stressful situations and in their overall emotional management (Conley et al., 2015; Görgens-Ekermans et al., 2015; Ivcevic & Brackett, 2014; Stelnicki et al., 2015). There is a direct relationship between EI and clinical performance in terms of coping with stressful situations such as handling challenging cases and conflict resolutions (Karaoglan Yilmaz et al, 2023). Student success in higher education carries with it the prospect of gainful employment, but also increased cultural and social capital, improved health, and better standards of living (Tejera Techera et al, 2023). Unfortunately, higher education institutions in South Africa have very low student success rates. For example, in 2012 Higher Education South Africa (HESA, 2012) reported that of 4,791,807 people aged between 20 – 24 years, only 18 % had registered for a higher education program. This low participation rate is further threatened because 45% of enrolled students do not complete their studies, and 25% of students drop out after their first year of studies (Mabelele, 2012). These statistics highlight the real threat to the skilled labor

market in South Africa. Research is needed to better understand predictors of student success at higher education institutions.

MATERIALS AND METHODS

This study focuses on investigating the intricate relationship between technology use, motivation, and emotion management among first-degree students at Universiti Sains Malaysia (USM) and Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), emphasizing the crucial aspect of time management in their academic, social, and personal responsibilities. Employing a quantitative research design, a validated questionnaire with a Cronbach's alpha coefficient of 0.8 serves as the primary data collection tool (Bujang et al, 2018). The theoretical framework integrates emotion theory (Elfenbein, 2023). with Islamic motivation (Arar et al, 2023) to comprehensively understand the dynamics of these factors. Stratified random sampling (Tiwari et al, 2023) ensures diverse representation across faculties and genders. Data analysis involves utilizing Statistical Package for Social Sciences (SPSS) and Microsoft Excel for both descriptive and inferential statistics. Ethical considerations, including informed consent and participant confidentiality, are paramount.

The study analyses how technology use affects learning outcomes, particularly students' motivation for virtual sharing and language ability improvement. The findings clarify how technology use affects university students' academic performance. The study analyses gender and faculty differences in technology use and learning outcomes to find any significant differences. However, gender and faculty-based differences in technology use effects on learning are minor, indicating a similar impact across varied student groups. This research aims to emphasize the importance of technical progress in education and socioeconomic advancement. Expected findings aspire to inform the enhancement of time management support systems and academic success initiatives in Malaysian public universities, highlighting the role of technological progress in educational and socio-economic advancement.

EXPECTED OUTCOME

The anticipated outcomes of this study on motivation and emotion management among university students for time management balance are multifaceted and encompass both theoretical insights and practical implications.

Identification of Key Factors

Through rigorous data analysis and qualitative inquiry, the study aims to identify the key motivational factors and emotional dimensions that influence students' time management practices. By uncovering the underlying drivers and inhibitors of effective time management, the research endeavors to provide valuable insights into the complex interplay between motivation, emotion, and academic performance.

Development of Frameworks and Models

Building upon existing theories and empirical evidence, the study seeks to develop the Emotion-Motivation Management Framework (EMO-MF) emerges as a comprehensive strategy that integrates emotional intelligence and motivational factors to enhance time management skills. These frameworks can serve as guiding principles for educators, policymakers, and practitioners seeking to promote student success and well-being.

Validation of Intervention Strategies

Through empirical testing and evaluation, the study aims to validate the effectiveness of intervention strategies designed to enhance motivation, regulate emotions, and optimize time management behaviors among university students. By assessing the impact of various interventions, including educational programs, technological tools, and behavioral interventions, the research aims to delineate evidence-based practices for fostering student engagement and academic achievement.

In summary, the expected outcomes of this study hold the potential to contribute significantly to the scholarship on motivation, emotion, and time management in higher education. By generating new knowledge, validating intervention strategies, and informing policy and practice, the research aims to advance our understanding of student engagement and success while empowering individuals and institutions to create supportive learning environments conducive to academic excellence and personal growth.

CONCLUSION

The study on motivation and emotion management among university students for time management balance is a significant contribution to higher education and student development. Through empirical inquiry, theoretical analysis, and practical insights, it sheds light on the intricate dynamics shaping students' experiences, behaviors, and outcomes in academic settings. The findings underscore the pivotal role of motivation and emotion management in influencing students' time management practices and overall academic success. By elucidating the interplay between motivational factors, emotional regulation strategies, and time management behaviors, valuable insights into student engagement, persistence, and achievement are provided. Moreover, the study highlights the importance of holistic approaches to student support and development, emphasizing emotional intelligence, self-awareness, and goal-setting skills as essential

components of student success. Recommendations are offered for policymakers, educators, and practitioners to enhance student engagement, retention, and graduation rates through strategies such as integrating time management workshops and implementing technology-mediated interventions. The study serves as a call to action for the advancement of student-centered approaches to higher education, prioritizing the cultivation of motivation, resilience, and time management skills to empower students to navigate academic life with confidence and purpose.

REFERENCES

- Alamri, M. M. (2023). A Model of E-Learning through Achievement Motivation and Academic Achievement among University Students in Saudi Arabia. *Sustainability*, 15(3), 2264.
- Arar, K., Sawalhi, R., DeCuir, A., & Amatullah, T. (Eds.). (2023). *Islamic-based Educational Leadership, Administration and Management: Challenging Expectations Through Global Critical Insights*. Taylor & Francis.
- Bujang, M. A., Omar, E. D., & Baharum, N. A. (2018). A review on sample size determination for cronbach's alpha test: A simple guide for researchers. *Malaysian Journal of Medical Sciences*, 25(6), 85–99.
- Elfenbein, H. A. (2023). Emotion in organizations: theory and research. *Annual Review of Psychology*, 74, 489-517.
- Hatice Yildiz Durak & Nilüfer Atman Uslu (2023) The role of flexible thinking and academic achievement emotions in predicting goal-setting, time management, and self-evaluation in online learning: a multi-group analysis, *Interactive Learning Environments*
- Hawthorne, H. (2021). Understanding the importance of motivation in education. *High Speed Training*.
- Joan, D. R. (2013). Flexible Learning as New Learning Design in Classroom Process to Promote Quality Education. *Journal on School Educational Technology*, 9(1), 37-42.
- Karaoglan Yilmaz, F. G., Yilmaz, R., & Erdogdu, F. (2023). The Relationship Between Nomophobia, Emotional Intelligence, Interpersonal Problem-Solving, Perceived Stress, and Self-esteem Among Undergraduate Students. *Journal of Technology in Behavioral Science*, 8(1), 27-35.
- Ko, C. (2018). Emotional self-management experiences of practical nursing students.
- Liu, M., & Yu, D. (2023). Towards intelligent E-learning systems. *Education and Information Technologies*, 28(7), 7845-7876.
- Britton, B. K., & Tesser, A. (1991). Effects of time-management practices on college grades. *Journal of Educational Psychology*, 83(3), 405–410.
- Luke, S. E., Ford, D. J., Vaughn, S. M., & Fulchini-Scruggs, A. (2023). An online field experience using mixed reality virtual simulation. *Journal of Research on Technology in Education*, 55(2), 324-343.
- Mamat, N. H., & Ismail, N. A. H. (2021). Integration of emotional intelligence in teaching practice among university teachers in higher education. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*, 18(2), 69-102.
- Pommiera, S., Chenub, D., Quintardb, M. ve Lefebvre, X., (2007). Modelling of moisture-dependent aerobic degradation of solid waste, *Waste Management*, 28, 7, 1188-1200
- Rakha, N. A. (2023). Revolution in Learning Through Digitization: How Technology is Changing the Landscape of Education. *International Journal of Cyber Law*, 1(3).
- Safarov, F., Kutlimuratov, A., Abdusalomov, A. B., Nasimov, R., & Cho, Y. I. (2023). Deep Learning Recommendations of E-Education Based on Clustering and Sequence. *Electronics*, 12(4), 809.
- Tee, K. S., Ahmad, N. A., binti Roslan, S., & Hassan, N. C. Emotional Intelligence, Prosocial Behaviours, and Coping Responses in Young Adults: A Conceptual Framework for Effective Emotional Regulation.
- Tejera Techera, A., Questa-Tortero, M., & Cabrera Borges, C. (2023). Development and Quality Management to Achieve Equity in Higher Education: Policies and Tools. *Journal of Latinos and Education*, 22(5), 2038-2050.

- Tiwari, K. K., Bhougal, S., & Kumar, S. (2023). A general class of estimators in stratified random sampling. *Communications in Statistics-Simulation and Computation*, 52(2), 442-452.
- Usán Supervía, P., & Quílez Robres, A. (2021). Emotional regulation and academic performance in the academic context: The mediating role of self-efficacy in secondary education students. *International journal of environmental research and public health*, 18(11), 5715.
- Wang, S., Shi, G., Lu, M., Lin, R., & Yang, J. (2021). Determinants of active online learning in the smart learning environment: An empirical study with PLS-SEM. *Sustainability*, 13(17), 9923.
- Wei, Z. (2023). Navigating Digital Learning Landscapes: Unveiling the Interplay Between Learning Behaviors, Digital Literacy, and Educational Outcomes. *Journal of the Knowledge Economy*, 1-31.

AUTHOR'S BIO:

Nadiyah Ramlan is a Senior Lecturer at the Faculty of Quranic and Sunnah Studies, USIM. She graduated with a Master's Degree in an Instructional Technology, University of Malaya, Kuala Lumpur in Year 2015. She holds a Doctor of Philosophy in Science and Technology, USIM in Year 2022. Her research interest areas include game-based learning, multimedia in teaching and learning, sustainability elements in designing game, Tajweed, and Islamic studies.

Norsyamlina Che Abdul Rahim is currently the Senior Lecturer at the Universiti Malaysia Kelantan. Her formal education includes Undergraduate Degree and Master in Community Nutrition, Universiti Kebangsaan Malaysia. She is a PhD holder (Women Health) from Universiti Sains Malaysia. She formerly worked for the Ministry of Health Malaysia as a Nutritionist for 18 years. She has interest in the areas related to maternal and child nutrition, maternal nutrition and infant young children feeding, dietary nutrient requirement, evaluation of nutritional status and issues of lifelong nutrition cycle.

Siti Syahirah Saffinee, an esteemed academic and industry expert who specialises in halal industry management. She holds Bachelor of Fiqh, Master in Halal Industry Management from the International Islamic University of Malaysia (IIUM), and a Ph.D. from the Institute of Halal Research and Training, IIUM. She is currently lecturing at USIM and serving as Research Fellow at the Institute of Fatwa and Halal. Her areas of interests include halal standards, auditing, entrepreneurship, and Muslim-Friendly Tourism. She has nine years' experience in training halal personnels and professionals. She is also a certified Halal Trainer recognised by Halal Professional Board, JAKIM.

Mohamad Hafizuddin Mohamed Najid is a senior lecturer at the Faculty of Quranic and Sunnah Studies, Islamic Science University of Malaysia. He graduated with a master's degree in library and information science from the International Islamic University Malaysia. He holds a Doctor of Philosophy in Library and Information Science from the International Islamic University Malaysia. His research interest areas include digital libraries, online database systems, library and information science, ontology, social networks, and Islamic studies.

GLOW 008

CUSTOMER SPENDING BEHAVIOR IN VISITING WELLNESS SPA: PROPOSED RESEARCH FRAMEWORK

Norsuriani Samsudin¹, Nurul Hafizah Mohd Yasin¹, Norizan Musa¹, Siti Selihah Che Hasan¹ & Norsyamlina Che Abdul Rahim¹

¹ Faculty of Hospitality, Tourism & Wellness, Universiti Malaysia Kelantan, Malaysia

Email: Norsuriani.s@umk.edu.my, hafizah.my@umk.edu.my, norizan.m@umk.edu.my, selihah.ch@umk.edu.my, norsyamlina@umk.edu.my

Highlight: Both domestic and foreign tourists are demanding wellness and spa tourism, which has recently evolved into a marketing tactic. While a lot of research has been done on authentic experiences in health spas, but the studies on spending behaviour of authentic experience in wellness spa are still scarce. The stimulus-organization-response (SOR) paradigm was used in this review to develop an influence mechanism on spending patterns related to wellness spa visits. The relationship between social presence and spending behaviour has been found to be mediated by authentic experience. Through authentic experience (organism), this review examined the impact of social presence (stimuli) on consumer spending behaviour (outcome). Furthermore, two situational variables that we looked at as modifiers of sales promotion and spending behaviour were time availability and money availability. According to the literature research, social media presence has a positive impact on authentic experience, which in turn influences consumers' purchasing decisions when they visit wellness spas. The favorable moderation of time and money availability was also revealed by the results. The results also have valuable managerial ramifications for wellness spa operators, helping them better understand consumer spending patterns and create marketing strategies.

Keywords: Consumer, Spending Behaviour, Spa, Authentic Experience

INTRODUCTION

The wellness spa tourism market has grown significantly in many Asian travel destinations, and this market is expected to continue to grow due to the global trend of people becoming more health conscious (Kiatkawsin & Han, 2017; Kucukusta, & Guillet, 2014). More research should be done to understand how Malaysian consumers spend their money in this context. Customers' spending behaviour is the act of using their available funds, as well as funds via credit and debit cards, to fulfil needs or desires. Consumers' spending behaviour is directly impacted by social

presence (Li et al., 2022), and sales promotion is another enhanced aspect linked to purchase intention (Gao & Bai, 2014). Additionally, authenticity experience has been found to be a crucial component that increases customers' likelihood of intending to buy (Hyun et al., 2022).

Since sales promotion is the main factor driving impulse buying, it is still unclear how social presence and sales promotion affect consumers' behaviour when it comes to authentic experience. While some recent research has attempted to explain how social presence through pleasure and arousal (Li et al., 2022), or by live-streaming content features, interaction with anchors, and viewers' cognition through cognitive-affective reactions (Lo et al., 2022), affect live-streaming impulse buying. Thus, the purpose of this study is to investigate how consumer spending behaviour at wellness spas is influenced. Furthermore, we examine how authenticity experience functions as a mediator and how time and money availability function as moderators within the SOR framework. In pursuit of this objective and in alignment with prior research on impulse purchases, the S-O-R model was utilized as the research framework in this investigation to explore the ways in which stimuli impact the organism and reaction during wellness spa visits.

LITERATURE REVIEW AND HYPOTHESIS DEVELOPMENT

Social presence is essentially defined as how people see themselves as autonomous, genuine individuals when interacting with others through media. The main defines of social presence is that some types of interactions or press can strengthen interpersonal bonds and raise the level of non-media interaction involvement (Chen & Liao, 2022). Another significant indicator is sales promotion, which provides customers with an incentive to buy a range of goods. Previous research has consistently found that sales promotions are a useful tool for encouraging consumers to make purchases and make more purchases and visit the wellness spa.

Prior studies have examined the psychological aspects of authentic experience, including people's perceptions, attitudes, satisfaction, trust, and loyalty (Chen & Lin, 2018). Over the course of the year, research has shown that people's ongoing emotions and interactions, like buying intention and repurchase, can be explained by authentic experience, an individual's inner hedonism, loss of self-discipline, and self-reinforcement. Accordingly, it is expected that authentic experience can be treated as the organism to the stimuli and the antecedent of consumers' spending behaviour. When people are exposed to exciting cues, they may buy unintentionally and unexpectedly out of a strong desire and hedonistic emotion. As e-commerce grows in popularity, online impulse

buying is then understood to be the consequence of a person's internal loss of control. This is followed by an abrupt online purchase that occurs in response to particular environmental cues.

CONCEPTUAL FRAMEWORK

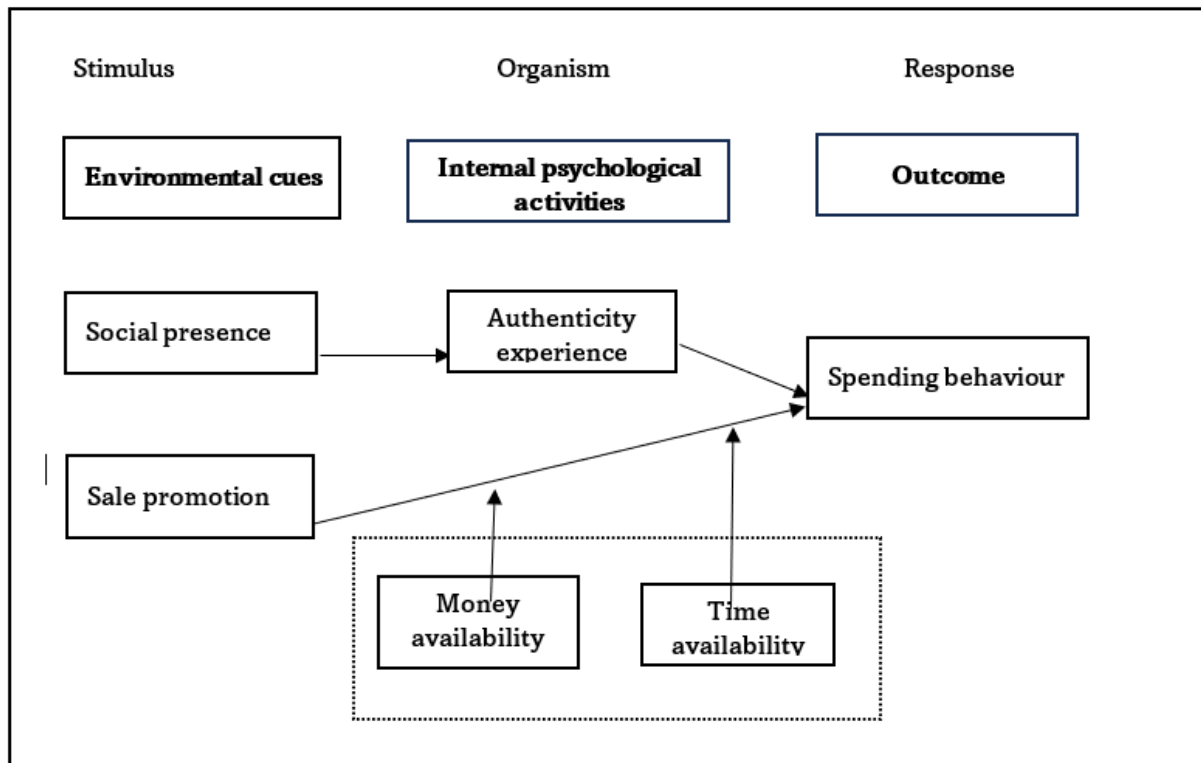

Figure 1: Conceptual framework of research study
 Adopted and modified by Gao & Bai (2014)
 Adopted and modified by Gao & Bai (2014)

In this study, the influence mechanism of spending behaviour when visiting a wellness spa is examined using the SOR model. Sales promotion and social presence are stimuli, and consumer buying patterns are thought of as behavioral responses. According to the model, environmental cues at the wellness spa might influence customers' interior states, which can subsequently lead to a behavioral reaction. Authenticity experience can be used as the organism and driver of consumer spending behaviour, according to some earlier studies (Gao & Bai, 2014). Authenticity experience is therefore thought to be the organism that influences consumers' decision to visit a wellness spa in terms of spending. Furthermore, the model that modifies the relationship between spending behaviour and sales promotion incorporates time and money availability.

CONCLUSION

Research indicates that social media presence has a favorable impact on authentic experience, which in turn influences consumers' purchasing decisions when they visit wellness spas. Additionally, the results showed that time and money availability were moderated positively. The degree to which social presence, sales promotion, and spending behavior are related is determined by the moderating influence of time and money availability as well as the mediating effect of authenticity experience. In addition, the results offer valuable managerial insights for wellness spa operators, enabling them to gain a deeper understanding of consumer spending patterns and create more effective marketing strategies. Furthermore, the business is anticipated to benefit from the establishment of policies aimed at raising service quality standards.

ACKNOWLEDGEMENT (IF APPLICABLE)

This research was supported by UMK Fundamental Research Grant (R/FUND/A1100/01993A/001/2024/01238).

REFERENCES

- Chen, C. C., & Lin, Y. C. (2018). What drives live-stream usage intention? The perspectives of flow, entertainment, social interaction, and endorsement. *Telematics and Informatics*, 35(1), 293–303.
- Chen, J., & Liao, J. (2022). Antecedents of viewers' live streaming watching: A perspective of social presence theory. *Frontiers in Psychology*, 13, 839629. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.839629>.
- Gao, L. & Bai, X. (2014). Online consumer behaviour and its relationship to website atmospheric induced flow: Insights into online travel agencies in China. *Journal of Retailing and Consumer Services* 21(4), 653–665.
- Hyun, H., Thavisay, T., & Lee, S. H. (2022). Enhancing the role of flow experience in social me-dia usage and its impact on shopping. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 65, 102492.
- Kiatkawsin, K., & Han, H. (2017). An alternative interpretation of attitude and extension of the value-attitude-behavior hierarchy: The destination attributes of Chiang Mai, Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 22(5), 481–500.
- Kucukusta, D., & Guillet, B. D. (2014). Measuring spa-goers' preferences: A conjoint analysis approach. *International Journal of Hospitality Management* 41, 115–124.
- Li, M., Wang, Q., & Cao, Y. (2022). Understanding consumer online impulse buying in live streaming e-commerce: A stimulus-organism-response framework. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19(7), 4378.
- Lo, P. S., Dwivedi, Y. K., Wei-Han Tan, G., Ooi, K. B., Cheng-Xi Aw, E., & Metri, B. (2022). Why do consumers buy impulsively during live streaming? A deep learning based dual-stage SEM-ANN analysis. *Journal of Business Research* 147, 325–337.

Author's Bio:

Norsuriani Samsudin, PhD is currently lecturer in the Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness from Universiti Malaysia Kelantan (UMK). Dr. Norsuriani Samsudin obtained her Bachelor of Sports Science degree and Master from School of Health Sciences and Master of Science (Sports Science) USM, in 2017 and 2018 respectively. In 2020, Dr. Norsuriani Samsudin obtained her Doctor of Philosophy in Sport Science from USM, in the area of Sports Science and Sports Nutrition. Her research interests include effects of combined L-carnitine supplementation and moderate-intensity exercise on body composition, metabolic and oxidative stress markers, bone parameters and muscular performance in overweight and obese individuals as well as exercise and physical fitness including physiology of training, exercise performance and assessment of nutrient intake of athletes. Dr Norsuriani Samsudin has successfully participated in both national and international conferences and exhibitions with great achievements.

Nurul Hafizah Binti Mohd Yasin, PhD, serves as the Head of the Wellness Department at the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness, Universiti Malaysia Kelantan. She holds a Doctor of Philosophy (Ph.D.) in Health Entrepreneurship from Universiti Malaysia Kelantan, a Master of Science in Community Nutrition from Universiti Kebangsaan Malaysia, and a Bachelor's degree in Food Science and Nutrition from Universiti Malaysia Sabah. Additionally, she possesses an Executive Diploma in Entrepreneurship Education from Universiti Malaysia Kelantan. Certified as an Accelerated Learning practitioner from Delphin International, Germany, and holding certifications in Hypnosis from the Academy of Hypnosis, Malaysia, as well as Neuro-Linguistic Programming KAD-MAL, Nurul Hafizah is renowned as an accomplished researcher and innovator, celebrated for her remarkable contributions to academia. Her accolades include the esteemed "1 in a Million" award for her ground-breaking work in research and innovation, as well as the Academia Excellence Award from the Industry & Academia Recognition Award in 2023, cementing her status as a trailblazer in bridging the gap between industry and academia.

Norizan Musa, PhD obtained a Bachelor of Arts (Specializing in Geography), Master of Science (Sustainable Cities and Communities @ MSC), and Doctor of Philosophy in Human Geography from the Center for Human Sciences (PPIK), Universiti Sains Malaysia (USM). She was awarded the MSC Gold Medal from USM on 19 th September, 2012. She has experience working as an Assistant and Research Officer, tutor assistant at USM from 1 th December, 2010, until December 2022. She also worked as a part-time lecturer at the Department of Geography, Centre for Distance Education (PPPJJ), USM in 2022. In 2023, she began working as a lecturer at the Department of Tourism, Faculty of Hospitality, Tourism and Wellness (FHPK), Universiti Malaysia Kelantan. Her expertise is in the field of Human Geography, specifically Tourism Geography, Elderly, and Welfare.

Siti Selihah binti Che Hasan is currently a lecturer in the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness at Universiti Malaysia Kelantan (UMK). She obtained her degree in Bachelor of Laws and Master in Comparative Laws from the International Islamic University Malaysia (IIUM) in 2006 and 2009 respectively. Siti Selihah is currently pursuing her study for a Doctor of Philosophy in Law, in the field of human rights. Siti Selihah has working experience as a Research Officer and a Tutor at Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) from 2009 until 2019. She began her academic career as a lecturer in the Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness, UMK in 2022. Her research interests include the protection of privacy rights as part of fundamental liberties in Malaysia, business law, legal issues on tourism and hospitality law, and traditional and complementary law. Siti Selihah has successfully participated in both national and international conferences and exhibitions with great achievements. She also has secured a grant from university grants as a team member.

Norsyamlina Che Abdul Rahim, PhD is a Senior Lecturer at Universiti Malaysia Kelantan. He graduated with a Bachelor of Science in Food and Nutrition, Universiti Kebangsaan Malaysia and a Master of Public Health in Community Nutrition, Universiti Kebangsaan Malaysia. She is a PhD holder (Women's Health) from Universiti Sains Malaysia. He has served in the Ministry of Health Malaysia as a Science Officer (Nutrition) for 18 years. Her expertise is in areas related to maternal, infant and young child nutrition, infant feeding, nutritional nutrient needs of communities, assessment of nutritional status and lifelong nutrition cycle issues. She has published more than 50 publications at the global and national level.

GLOW 009

AMALAN TERAPI DAN PENJAGAAN PASCA STROK TRIPLE S DARI PERSPEKTIF PENGAMAL PERUBATAN DI MALAYSIA

Mej Hj Ahmad Nazri Hj Zailani TUDM (B)
@ Tok Janggut Triple S
Malaysian Assosiation Of Wellness Trainers
Email : ahmadnazri.kpk@Picoms.edu.my

Ringkasan: Urut Therapeutik Melayu adalah salah satu kaedah rawatan warisan nusantara. Mengurut adalah cara utama yang digunakan untuk memulihkan urat saraf menurut rawatan tradisional melayu. Lambat atau cepat sesuatu proses penyembuhan bergantung pada keupayaan mekanisma penyembuhan semula jadi tubuh. Strok terjadi apabila gangguan fungsional otak fizikal mahupun global akut, lebih daripada 24 jam, berasal dari gangguan aliran darah otak kerana pendarahan maupun kerana sumbatan. Sebahagian dari tisu otak akan rosak disebabkan kekurangan bekalan oksigen. Stroke adalah penyakit yang merbahaya yang boleh mengakibatkan kecatatan kekal dan maut. Amalan Terapi Penjagaan Pasca Stroke Triple S ini adalah layanan untuk membantu para penderita strok terutama kelumpuhan yang sangat mengangu pesakit untuk melakukan aktiviti sehingga boleh melakukan kegiatan sehari secara tersendiri. Ia mengabongkan kaedah rawatan urutan therapeutik, bertungku, akupunktur, mandian dan minuman/makanan herba

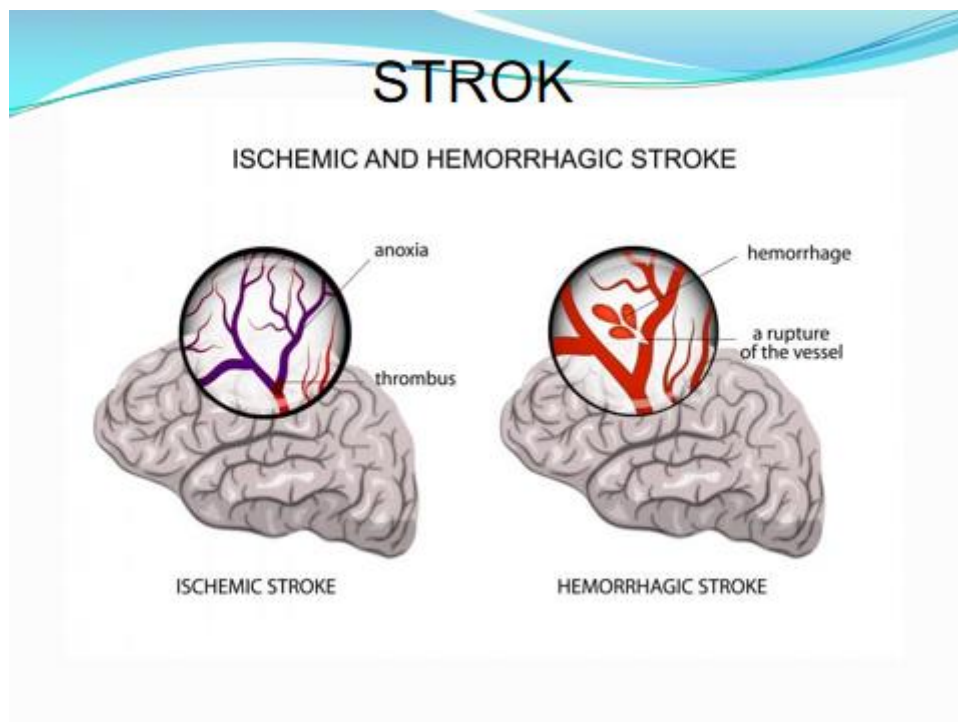
Kata Kunci: Amalan terapi dan penjagaan strok triple s dari perpesktif pengamal perubatan melayu.

PENGENALAN

Sebanyak 28.5% pesakit strok meninggal dunia. Selebihnya kelumpuhan sebahagian mahupun total. Hanya 5% sahaja dapat sembuh total dari serangan strok attau kecacatan melibatkan Ganguan Kesedaran, Ganguan Sensori, Ganguan Mentorik, Ganguan Bicara. Ini mengakibatkan pesakit strok terpaksa bergantung kepada bantuan dan sokongan bagi menguruskan sendiri dan aktiviti harian. Faktor risiko yang boleh diubahsuai daripada mendapat strok adalah tekanan darah tinggi, kencing manis, kolestrol tinggi, merokok, berat badan yang melebihi, gaya hidup tidak sihat, tekanan stress, minuman keras.

Amalan terapi penjagaan pasca strok triple s mendapat kesan terapeutik dengan meningkatkan aliran darah dan tenaga, merangsang ketenangan dan meningkatkan aliran darah dan tenaga, merangsang ketenangan dan mengaktifkan homeostatis kesan terapeutik ini akan merangsang pesakit itu sendiri untuk pemulihan.

Kaedah rawatan komplementari kepada pesakit strok dan penjagaandi rumah adalah penting dengan memperkasakan ilmu amalan terapi dan penjagaan pasca strok triple s kepada pesakit dan keluarga. Perlu dimulakan secepat mungkin untuk memaksimumkan tahap pemulihan..

Jenis-jenis serangan strok

KAEDAH DAN AMALAN TERAPI PENJAGAAN PASCA STROK TRIPLE S

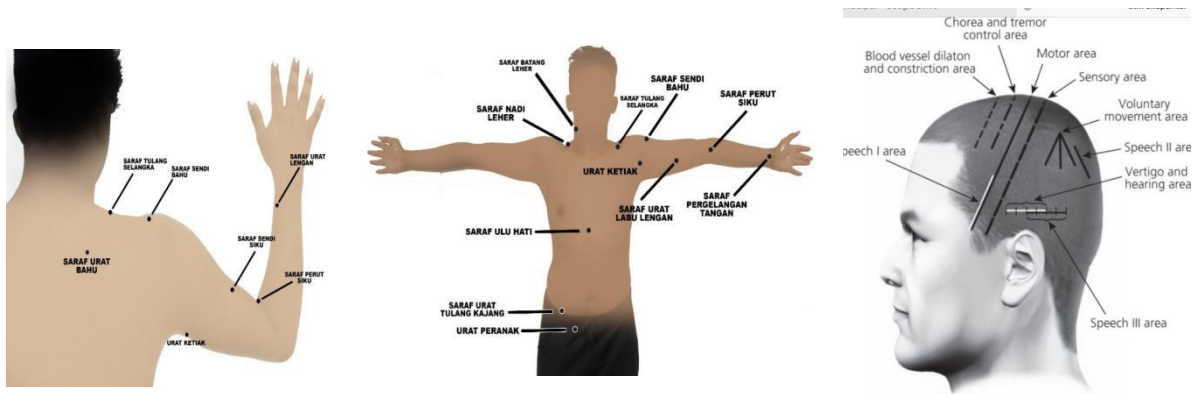
Amalan amalan Perubatan Melayu Tradisional antaranya ilmu urut mengurut merupakan ada rahsia dimana sumbangan dan manfaat dalam kehidupan pengamal melibatkan diri dengan rawatan Melayu tradisional yang tidak mudah diajar atau didedahkan untuk pengetahuan umum. Biar apa pun alasan yang diberi, rahsia-rahsia amalan seperti ini, yang boleh memberi sumbangan dan menafaat dalam kehidupan seseorang, ia seharusnya diselidiki, dipelajari dan disebarikan untuk pengetahuan umum. Terapi dan Penjagaan Pasca Strok/Angin Akmar Triple S mengabungkan kaedah seni urutan melayu, bekam, bertungku, amalan kerohanian senaman /Fisioterapi dan Akupuntur yang wajar dilaksanakan oleh setiap individu untuk memelihara Kesihatan dan Kesejahteraan diri yang mana ianya merangkumi perlakuan yang melibatkan

sebahagian daripada anggota tubuh atau keseluruhan jasad. Ianya dilaksanakan sebanyak 18 sesi melibatkan 8 minggu.

Minggu 1 : Menilai kesesuaian pelan rawatan terapi dan mengukur toleransi pesakit terhadap rawatan urutan secara berperingkat dengan memfokuskan kepada point point therapeutik .Pastikan teknik yang mana memberikan kesan positif atau tindak balas *advers* kepada pesakit. 4 X sesi selang sehari .Kaedah *scalp acupunture* di gabungkan semasa urutan. Mandain Herba pada sesi 4 terapi.

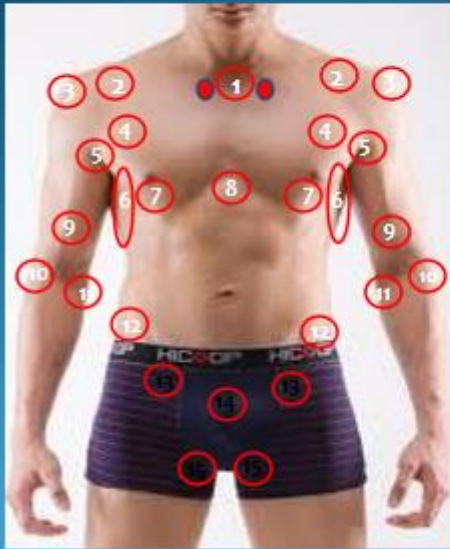

Minggu 2 : Urutan therapeutik bahagian tertentu .Menilai sebarang perubahan klinikal.Fokus bagi pemeriksaan semula untuk mengenalpasti dan mengatur perubahan pada anggota badan berkenaan dan paras fungsian untuk dijadikan garis dasar.Mengenalpasti sama ada pesakit mempunyai kesan positif atau tindak balas sampingan terhadap rawatan yang diberikan. 3 X sesi Terapi selang 3 hari. Kaedah acupunture meridian digabungkan semasa urutan. Mandian Herba pada sesi terapi yang ke 7.

Minggu 3 : Urutan therapeutik satu badan. Menilai semula keadaan anggota yang terlibat dan paras fungsian.Kaedah scalp accupunture di gabungkan .2 x sesi selang 4 hari .Mandian Herba pada sesi terapi ke 9

TITIK-TITIK POINT URUTAN

1. Nadi leher
2. Sendi 16
3. Nadi Bahu
4. Otot Dada
5. N
6. Stor Toksid
7. Stor Kolesterol
8. Ulu Hati
9. Lengan 3 Point
10. Nadi lengan
11. Akar lengan
12. Sendi Pinggang
13. Sendi Urat Besar Perut
14. Ari-ari / Nadi 1
15. Sendi Punggung Dalam

<NURIMAHNIUREDIN>

Minggu 4 - 8 : Urutan therapeutik satu badan. Menilai semula keadaan anggota yang terlibat dan paras fungsia . Kaedah iland accupunutre di gabungkan. 5 X sesi selang seminggu .Senaman regangan dan mandian herba pada sesi terapi yang ke 14 dan 18.

<h2>JADUAL TERAPI</h2>	
<p>MINGGU PERTAMA SELANG SEHARI 4 SESI</p> <p>MINGGU KEDUA SELANG DUA HARI 3 SESI</p> <p>MINGGU 3 2 SESI</p> <p>MINGGU 4- 8 5 SESI</p>	<p>URUTAN</p> <p>PUNGGUNG /KAKI SARAF TUNJANG BAHU/TANGAN/KEPALA URUTAN SATU BADAN</p> <p>BERTUNGKU</p> <p>C7,ARI ARI, SULBI SARAF TUNJANG PELIPAT/SENDI</p> <p>MANDIAN</p> <p>GARAM/BIDARA AIS BUNGA</p> <p>AKUPUNTURE</p> <p>GHOST POINT SCALP MERIDIAN</p>

PERBINCANGAN , HASIL PENEMUAN TERAPI PASCA STROK TRIPLE S

Sepanjang 8 minggu ,18 sesi terapi pesakit dan ahli keluarga telah memberikan kerjasama yang sepenohnya dan memberi maklom balas yang positif.Pesakit sendiri telah menunjukkan perkembangan fungsional dari scala 2 hingga 5 dimana diakhir minggu yang ke 8,pesakit telah boleh berdikari menguruskan keperluan sendiri tanpa bantuan. Penganalisan data berpandukan penilaian fungsional darjat kecacatan strok dan tahap kebolehan tindak balas pesakit yang di rekodkan pada setiap sesi terapi.

Derajat Kecatatan Stroke 0-5

Kecatatan Derajat 1 (Berat) : Pesakit terpaksa berbaring ditempat tidur dan kebolehan buang air besar dan kecil tidak terasa (inkottinesia), selalu memerlukan perawatan dan perhatian.

Derajat Kecatatan 3 (sedang) : Pesakit memerlukan orang lain tetapi masih mampu tanpa bantuan orang lain,meskipun menggunakan tongkat.

Tahap Kebolehan Fungsional Kesederan, Sensorik, Motorik dan Bicara

5 *Compos Mentis (Consius)*: Kesedaran normal,sedar sepenohnya dapat menjawab semua pertanyaan tentang keadaan Sekeliling.

4 *Apatis*: Keadaan kesedaran yang segan untuk berhubung dengan sekitarnya,sikap acuh tak acuh

MAKLUM BALAS FUNGSIONAL

NO. RAJ.

NO. KAD. NO. BERS.

ICHTA

NO. RAJ. NO. KAD.

NO. RAJ. NO. KAD.

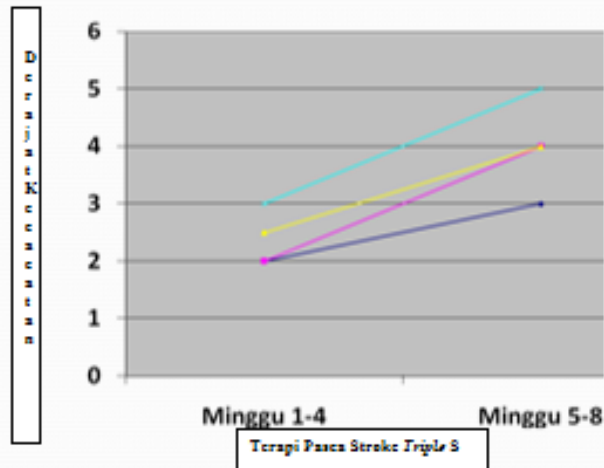
0 2 4 6 8

ASPEK	1	2	3	4	5	REMARK
KESEDARAN (COGNITION)	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
KESEKUTUPAN	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
KEBERUSAHAAN	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
KEBERUSAHAAN	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
KEBERUSAHAAN	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>

Darjah Kecacatan Strok

Derajat Kecacatan Strok

Pesakit telah menunjukkan perkembangan positive pada setiap kali rawatan Terapi Pasca Strok *Triple S* diberikan. Bermula dengan skala 2 diakhir lapan minggu menjalani rawatan pesakit telah boleh menguruskan pergerakan sendiri tanpa menggunakan tongkat /sokongan daripada ahli keluarga.

3 *Delirium*: Gelisah, disorientasi (orang,tempat,waktu) memberontak, berteriak-teriak, berhalusinasi dan kadang kadang berkhayal.

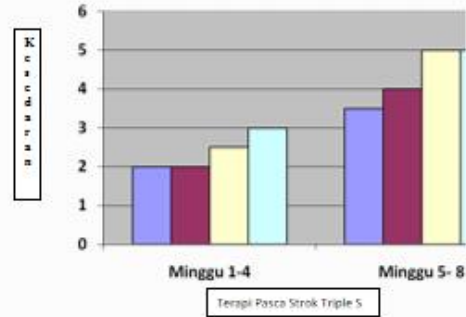
2 *Sommolera*: Keadaan menurun, response psikomotor yang lambat,mudah tertidur, namun kesedaran

Dapat pulih bila dirangsang (mudah dibangunkan) tetapi jatuh tertidur lagi,mampu memberi Jawapan verba.

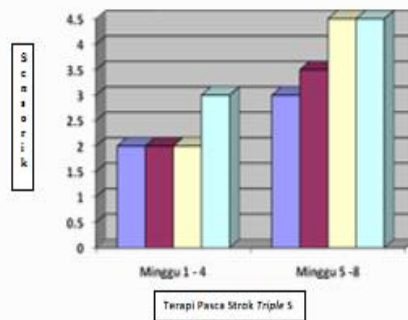
Kesedaran

Tahap kesedaran meliputi kebolehan tindak balas pesakit kepada perkeskitaran

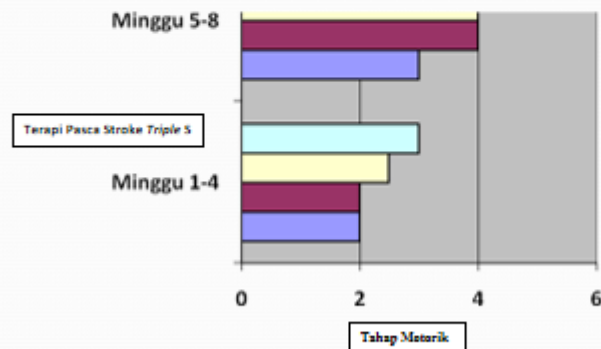
Sensorik

Sensorik adalah kebolehan pesakit menerima dan merasai rangsangan

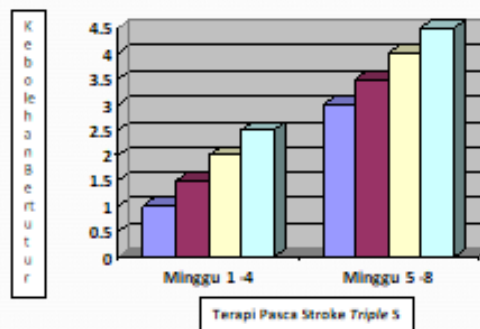
Motorik

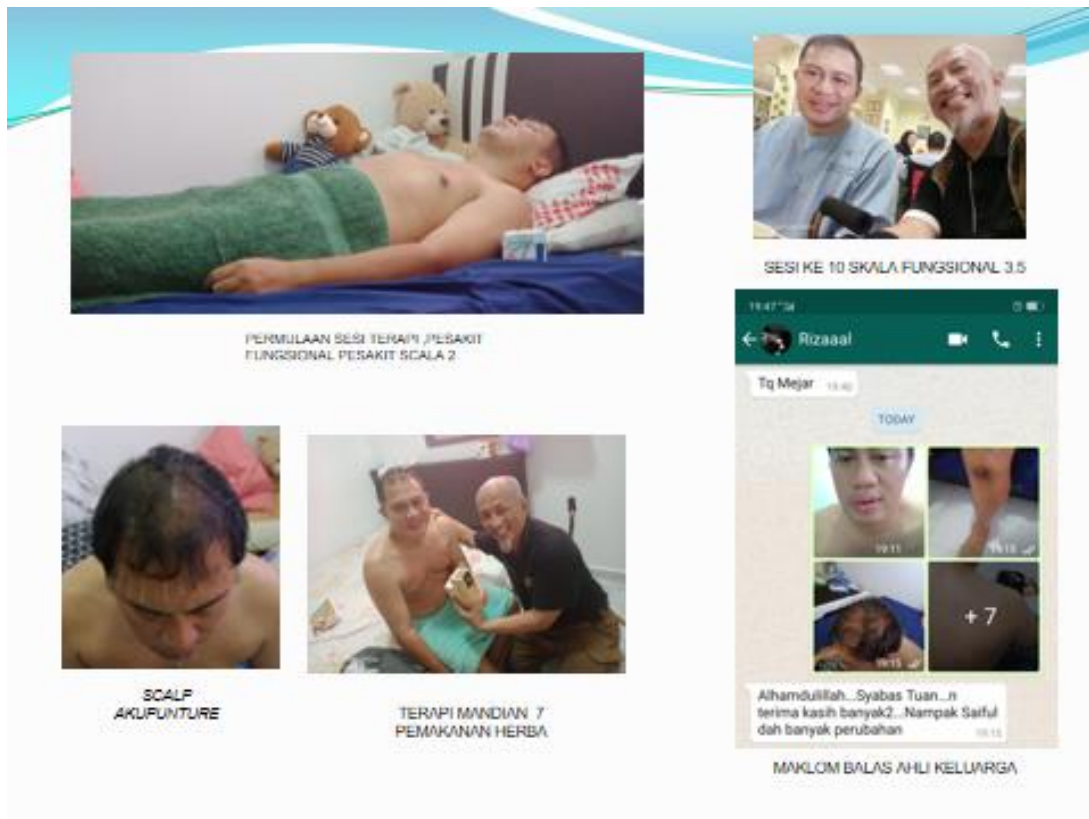
Kebolehan pesakit melakukan perilaku gerakan tubuh ie tangan ,kaki ,kepala.Korordinasi antara gerakan berbagai anggota tubuh badan.

Bicara/Bertutur

Bicara kebolehan pesakit untuk bertutur dan berfikir. Di akhir 8 minggu ,pesakit telah boleh melafazkan alfatiha dgn sempurna dan menyusun ayat yang teratur apabila bertutur.

PENUTUP

Sama tapi tak serupa ,serupa tapi tak sama. Pemulihan yang mutlak adalah hak Allah. Adalah amat penting bagi semua rakyat di Malaysia senantiasa menjaga Kesihatan dan Kesejahteraan masing masing selain memahami dan mendalami segala ilmu rawatan demi kebaikan semua pihak. Ilmu perubatan ini tidak hanya terhad kepada pengamal perubatan sahaja tetapi juga perlu diberikan perhatian oleh semua pihak secara langsung mahupun tidak langsung. Akta 775 Perubatan Tradisional Dan Komplementari telah di wartakan dan diluluskan pada 2017 sehubungan dengan itu juga sejumlah 14 Hospital Kerajaan telah mewujudkan klinik reahbilisasi yang menawarkan perubatan tradisional dan komplementari dimana urut terapeutik dan accupunture antara rawatan/terapi yang di berikan. Persijilan Diploma Kemahiran Malaysia (DKM 4) Thearapeutik kepada pengamal pengamal yang berkelayakan adalah satu pengiktirafan yang akan memberikan keyakinan yang jitu bagi kedua dua pihak yang dirawat dan yang merawat. Amalan Terapi dan Penjagaan Pasca Strok Triple S berjadual in sya Allah mampu memberikan perubahan positive kepada penderita pesakit Strok Di dalam menyentuh ada gerakanya, didalam gerak ada tarinya, di dalam tari ada seninya, di dalam seni ada rasnya dan di dalam rasa ,ada rahsiannya

RUJUKAN

Abdul Samad Ahmad (1982): Warisan Perubatan Melayu, Dewan Bahasa dan Pustaka
Akademi Jawi Malaysia(2017):Transileterasi:Khazinat al-Insan :Hakim Abdul
BPTK(Kementerian Kesihatan Malaysia(2010)Good Practice Guideline on Malay Massage
Gray's Anatomy:The Anatomical Basis of Clinical Practice(40th .ed)
Haliza Riji(2000):Prinsip dan Amalan Perubatan Melayu :Universiti Malaya
Harun Mat Piah(2006):Kajian dan Transiliterasi : Kitab Tib,Ilmu Perubtan Melayu.
Sheik Nuruddin al-Raniri(1630):Manuskrip Bustatin Al Salatin MSS 3059:Bab 7

Ringkasan Penulis:

Mej Hj Ahmad Nazri Bin Hj Zailani TUDM (B), berusia 64 tahun merupakan seorang Veteran ATM dan Mantan Juruterbang Pesawat Tempor TUDM. Menamatkan perkhidmatan dengan ATM pada 1996 terus melibatkan diri didalam Keusahawanan khusus didalam Industri Kesihatan dan Kesejahteraan menjurus kepada Perubatan Tradisional Dan Komplementari. Pengamal Perubatan Melayu dan Pengamal Perubatan Cina berdaftar dengan Kementerian Kesihatan Malaysia. Selain daripada itu beliau juga merupakan Tenaga Pengajar Kursus Pembangunan Kapasiti Perubatan Tradisional Melayu lantikan Kementerian Kesihatan Malaysia. Juga merupakan BisKaunselor & BisCoach INSKEN. Institut Keusahawanan Negara, Team Pemeriksa Spa & Pusat Urutan Kesejahteraan MOTAC, Timbalan Presiden Malaysian Association of Wellness Trainners, Penasihat Kehormat PUTRAM. Persatuan Urut Therapeutik Dan Penjagaan Malaysia. Pengasas Terapi Triple S Khidmat PTM CSR MHHO Klinik Kesihatan Kerajaan Jinjang (khamis), Ketua Juruterapi myPapaCare WPKL (miniSpa myPapaCare UTC Pudu Sentral)

GLOW DID

POTENSI PERNIAGAAN DAN PASARAN BIDANG PELANCONGAN KESEJAHTERAAN (*WELLNESS TOURISM*) DI MALAYSIA: SOROTAN KAJIAN DARI PERSPEKTIF AKADEMIA

Nazni Ahmad Nazri¹ & Hasmiyatun Jamaluddin¹

Unit Akademik, Kolej Komuniti Jerai

Email: nazni@staf.kkjerai.edu.my & hasmiyatun@staf.kkjerai.edu.myRoslizawati Che Aziz²²Fakulti Hospitaliti, Pelancongan dan Kesejahteraan, Universiti Malaysia KelantanE-mail: roslizawati@umk.edu.my

Ringkasan: Industri pelancongan kesejahteraan (*Wellness Tourism*) merangkumi semua aktiviti yang melibatkan kesihatan fizikal dan mental: dari yoga sehingga pemakanan sihat, penjagaan kesihatan dan kecantikan diri, diet dan penurunan berat badan, meditasi, spa dan juga pelancongan kesihatan. Tujuan kertas pembentangan ini adalah untuk membincangkan tentang peluang dan pasaran perniagaan yang boleh diterokai dalam bidang pelancongan kesejahteraan. Perkembangan pesat sektor ini telah membuka banyak peluang pasaran perniagaan sekaligus memperluaskan lagi hasil pendapatan negara melalui aktiviti pelancongan kesejahteraan.

Kata Kunci: Pelancongan kesejahteraan (*wellness tourism*), peluang perniagaan, spa dan kecantikan

PENGENALAN

Saiz pasaran kesihatan dan kesejahteraan di seluruh dunia menyaksikan peningkatan yang amat besar. Laporan Statistik pada Februari 2023 mengunjurkan nilai melebihi AS\$4.3 trilion pada 2020, jumlah yang dijangka melonjak kepada hampir AS\$7 trilion menjelang 2025, sekali gus mewujudkan prospek yang amat luar biasa untuk bakal usahawan. Industri penjagaan kesihatan di Malaysia dan pasaran Asia yang lebih luas terutamanya telah muncul sebagai pemangkin pertumbuhan yang penting apabila pengguna semakin mengejar penyelesaian kesejahteraan semula jadi dan holistik. Yang pastinya pandemik telah mendorong banyak keluarga untuk mengambil pendekatan proaktif untuk gaya hidup sihat. Menurut pembentangan Akaun Kesihatan Nasional Malaysia (MNHA) oleh Kementerian Kesihatan Malaysia pada 10 November 2022, rakyat Malaysia memperuntukkan RM78.2 bilion untuk perbelanjaan penjagaan kesihatan pada 2021, iaitu 5.1% daripada KDNK negara kita, dengan purata RM2,401 per kapita (MHTC, 2024).

Perkembangan positif melalui peningkatan bilangan pusat terapi spa dan kesihatan turut dibantu usaha kerajaan dengan memberi fokus utama dalam perkembangan sektor pelancongan dan penjagaan kesihatan menjadi antara sektor utama dalam Bidang Ekonomi Utama Negara (NKEA). Kertas pembentangan ini terdiri daripada analisis terhadap pertumbuhan industri pelancongan kesejahteraan, faktor-faktor yang mendorong permintaan, dan kecenderungan utama dalam pemilihan destinasi pelancongan tersebut. Dengan memahami keperluan dan kehendak pelancong khususnya dalam kesejahteraan, pengusaha dapat mengenalpasti peluang pasaran yang semakin berkembang, termasuk elemen-elemen baharu seperti gaya hidup sihat, pengurusan stres, dan kecenderungan untuk pengalaman perjalanan yang holistik.

POTENSI PERNIAGAAN DAN PASARAN PELANCONGAN KESEJAHTERAAN DI MALAYSIA

Menurut Global Wellness Institute, industri kesejahteraan dan kesihatan secara globalnya kini telah mencecah nilai \$4.2 trilion. Industri ini telah berkembang sebanyak 12.8% antara tahun 2015 hingga 2017 dan mewakili 5.3% daripada keluaran ekonomi global. Industri kesejahteraan dan kesihatan ini merangkumi semua aktiviti yang melibatkan kesihatan fizikal dan mental: dari yoga sehingga pemakanan sihat, penjagaan kesihatan dan kecantikan diri, diet dan penurunan berat badan, meditasi, spa dan juga pelancongan kesihatan (Shukri, 2022).

Potensi utama pelancongan kesejahteraan ini melibatkan pemahaman terhadap pelbagai segmen termasuk *spa retreats*, aktiviti kecergasan, pemakanan sihat, dan terapi alternatif. Analisis ini akan membantu dalam merancang strategi pemasaran yang lebih berkesan dan menyesuaikan perkhidmatan dengan keperluan pelanggan seperti tren penyucian makan "*eat clean*" dan makanan organik, kewujudan Peranti Elektronik kesihatan, perkembangan pelancongan kesihatan dan perubahan amazon. Empat (4) faktor yang mendorong pertumbuhan industri kesejahteraan dan kesihatan ini adalah seperti berikut:

1. Trend *eat clean* dan makanan organik

Hari ini pengguna lebih fokus untuk hidup lebih lama dan lebih sihat. Maka, untuk sihat haruslah bermula dengan pemakanan yang sihat. Ramai yang sudah beralih arah kepada makan makanan yang organik, bebas dari bahan pengawet dan pewarna serta perasa tambahan. *Eat clean* bermaksud sesuatu makanan itu dihasilkan daripada karbohidrat yang bebas gluten, bebas dari produk tenusu dan tanpa gula. Ini kerana jutaan orang di seluruh dunia yang menderita

penyakit celiac. Atas faktor ini, permintaan untuk makanan yang bebas gluten dan gandum meningkat tinggi di pasaran dan dianggarkan sekitar \$12.5 bilion menjelang tahun 2024.

2. Kewujudan Peranti Elektronik Kesihatan

Permintaan yang sangat tinggi terhadap peranti elektronik kesihatan seperti jam tangan *smart watch*, *health & fitness tracker*, *heart rate monitor* dan *apps* yang boleh di *install*. Semua peranti ini membantu ke arah membina kesihatan yang baik. Menurut laporan daripada Pricewater Coopers (PwC) pada tahun 2018, sebanyak 49% hampir separuh dari orang Amerika yang menggunakan peranti ini, tidak kurang juga di Malaysia. Mengikut statistik, pengguna percaya dengan menggunakan peranti seperti ini dapat membantu untuk hidup lebih lama sebanyak 70%, mengekalkan berat badan yang sihat (63%) dan membayar insurans premium dengan lebih rendah (62%). Pasaran untuk peranti ini dijangka berkembang sebanyak \$27 bilion pada tahun 2022.

3. Perkembangan Pelancongan Kesihatan

Pasaran pengembaraan kesejahteraan (*wellness travel*) pula telah bernilai \$639 bilion dan telah berkembang pada kadar 6.5% dari tahun 2015-2017. Sepanjang 5 tahun yang lepas, Asia menjadi destinasi #1. Dua tahun yang lepas, pelancongan ke Asia meningkat sebanyak 33% kepada 258 juta trip setiap tahun. China dan India berada pada kedudukan #1 dan #2 bagi pertumbuhan di seluruh dunia, masing-masing meningkat lebih 12 juta dan 17 juta perjalanan untuk *wellness trip* dari tahun 2015-2017.

4. Amazon

Amazon merupakan saluran pilihan kebanyakan pengguna untuk suplemen pemakanan dan penjagaan kulit. Menurut satu tinjauan, purata perbelanjaan pengguna untuk suplemen pemakanan adalah melebihi \$100 sebulan dengan produk seperti vitamin, mineral, produk herba dan produk penjagaan kulit seperti krim, losyen dan *sunscreen*.

Industri perkhidmatan kesejahteraan dan kesihatan turut menawarkan pelbagai peluang perniagaan yang bertumpu pada keperluan kesihatan masyarakat. Berikut adalah beberapa peluang yang menarik dalam sektor ini (Wang, 2024):

1. Teknologi Kesehatan (Health Tech)

- Pembangunan aplikasi kesehatan, perisian pengurusan hospital, dan peralatan kesehatan pintar.
- Teknologi seperti telemedicine, e-health records, atau wearable devices mempunyai permintaan yang tinggi.

2. Pengurusan Data Kesehatan

- Perkhidmatan analitik data untuk hospital, klinik, atau penyedia perkhidmatan kesehatan.
- Pengumpulan dan analisis data kesehatan dapat membantu dalam pengurusan penyakit, penambahbaikan perubatan, dan keselamatan pesakit.

3. Pendidikan Kesehatan dan Konsultasi

- Penyediaan kursus atau latihan kesehatan dalam talian atau di tempat.
- Konsultasi kesehatan bagi individu atau organisasi untuk meningkatkan kesedaran kesehatan dan gaya hidup sihat.

4. Peralatan dan Teknologi Keselesaan

- Pembekalan peralatan kesehatan seperti katil hospital, alat perubatan, atau peralatan bantuan diri.
- Teknologi yang meningkatkan keselesaan pesakit, seperti penjagaan di rumah, juga mempunyai potensi yang besar.

5. Klinik atau Pusat Kesehatan Alternatif

- Pusat kesehatan holistik, terapi alternatif, atau klinik terapi yang menawarkan rawatan tambahan.
- Klinik yang menitikberatkan holistik, terapi seni, atau penjagaan tradisional semakin mendapat tempat di pasaran

6. Pengurusan Stres dan Kesehatan Mental

- Perkhidmatan kesehatan mental, terapi, atau sokongan psikososial.
- Kursus atau program untuk mengendalikan stres, kecemasan, dan peningkatan kesejahteraan mental.

7. Pengurusan Penyakit Kronik

- Program pengurusan penyakit kronik atau platform pemantauan kesehatan diri.
- Perkhidmatan untuk membantu individu menguruskan penyakit seperti diabetes, hipertensi, atau penyakit jantung.

8. Penjagaan Kesehatan di Rumah

- Perkhidmatan penjagaan kesehatan di rumah untuk orang tua, kanak-kanak, atau individu yang memerlukan penjagaan khas.
- Penyediaan sokongan penjagaan kesehatan di rumah adalah permintaan yang meningkat.

Selain itu, pendedahan kepada inovasi teknologi dalam penyediaan perkhidmatan kesejahteraan seperti aplikasi kecergasan dan pemantauan kesihatan digital juga menjadi fokus dalam menghadapi perubahan landskap industri ini. Kerjasama antara pemangku kepentingan, termasuk kerajaan, syarikat pelancongan, dan penyedia perkhidmatan kesejahteraan, merupakan elemen penting dalam mengoptimalkan potensi perniagaan ini.

PENUTUP

Kajian ini menggariskan implikasi terhadap pertumbuhan ekonomi dan kelestarian industri pelancongan kesejahteraan. Perniagaan dalam bidang ini tidak hanya menawarkan keuntungan ekonomi tetapi juga memberikan impak positif kepada kesejahteraan masyarakat setempat di mana ia merangkumi pandangan holistik terhadap potensi perniagaan dalam bidang kesejahteraan dan memberikan panduan kepada pengusaha dan pembuat polisi untuk memahami dan memanfaatkan peluang dalam industri yang berkembang ini. Dalam beberapa tahun kebelakangan ini, industri kesihatan dan kesejahteraan global telah mengalami revolusi disebabkan oleh sekatan pandemik dan kawalan pergerakan. Kini orang ramai di seluruh dunia lebih mementingkan kesihatan, mengamalkan langkah-langkah pencegahan untuk kehidupan yang lebih sihat. Industri penjagaan kesihatan di Malaysia mencerminkan trend ini, dengan pertumbuhan besar dalam pembiayaan penjagaan kesihatan, perbelanjaan dan jangka hayat.

Memandangkan cabaran kesihatan tersebut, sektor penjagaan kesihatan dan kesejahteraan Malaysia menawarkan peluang unik untuk mereka yang berdedikasi untuk memberikan impak positif. Sektor yang semakin berkembang ini memberikan peluang untuk menyumbang kepada negara yang lebih sihat dan bahagia, menangani isu kesihatan mendesak yang menjejaskan komuniti kita. Justeru, kajian meneliti industri penjagaan kesihatan dan kesejahteraan Malaysia yang berkembang maju, menangani isu demografi yang tersebar luas, membincangkan jangkaan pasaran dan pemain-pemain utama serta menyentuh bagaimana individu yang berdaya usaha boleh menyumbang dan mendapat manfaat daripada kesejahteraan negara secara keseluruhan

RUJUKAN

- MHTC. (2024, January 26). Malaysia Healthcare Travel Council (MHTC). Retrieved from Malaysia Healthcare Travel Council (MHTC): <https://www.mhtc.org.my/malaysia-healthcare-travel-industry-blueprint/>
- Shukri, J. (2022, Oct 19). NakBisnesApa.com. Retrieved from Pencetus Revolusi Perniagaan Network Marketing Secara Digital: <https://nakbisnesapa.com/potensi-pasaran-industri-wellness/>
- Wang, V. (2024, Jan 7). Medium.com. Retrieved from Perniagaan atas talian: <https://medium.com/@vincentwaangg/peluang-perniagaan-perkhidmatan-kesihatan-a99b414373ca>

Ringkasan Penulis:

Nazni binti Ahmad Nazri merupakan Pensyarah, Unit Akademik Pengembaraan Pelancongan, Kolej Komuniti Jerai dan telah berkhidmat selama 16 tahun. Beliau mendapat Pendidikan Tinggi di Universiti Sains Malaysia (USM) dalam Ijazah Sarjana (Pembangunan Pelancongan) dan di Universiti Utara Malaysia (UUM) dalam Ijazah Sarjana Muda dengan Kepujian (Pengurusan Pelancongan). Beliau merupakan Ketua Unit Penyelidikan, Inovasi dan Pengkomersialan dan Penyelaras Akreditasi Kolej Komuniti Jerai. Beliau juga merupakan salah seorang penggubal kurikulum Sijil Pengembaraan Pelancongan Kolej Komuniti. Memiliki Pensijilan Profesional Sijil Kemahiran Malaysia Tahap 3 dalam Bidang Pemanduan Pelancongan Bandar serta Sijil Kelayakan Instructor-led: Basic Reservation and Ticketing.

Hasmiyatun Binti Jamaluddin merupakan Pensyarah, Unit Akademik Pengembaraan Pelancongan, Kolej Komuniti Jerai dan telah berkhidmat selama 15 tahun. Beliau mendapat Pendidikan tinggi di Universiti Utara Malaysia (UUM) dalam Ijazah Sarjana Muda (Pengurusan Pelancongan). Beliau pernah menyandang jawatan Ketua Program Sijil Pengembaraan Pelancongan selama 8 tahun di Kolej Komuniti Jerai dan selama 3 tahun di Kolej Komuniti Langkawi. Memiliki Persijilan Profesional Sijil Kemahiran Malaysia Tahap 3 dalam bidang Pemanduan Pelancongan dan juga Kayak Star 1 dan 2. Beliau juga merupakan salah seorang penggubal kurikulum, Jadual Spesifikasi Ujian (JSU), rubrik, item soalan peperiksaan akhir dan penggubal norma peralatan bagi Sijil Pelancongan dan Pengembaraan yang digunakan bagi semua Kolej Komuniti yang menawarkan Sijil Pengembaraan Pelancongan.

Roslizawati Che Aziz merupakan Profesor Madya di Fakulti Hospitaliti, Pelancongan dan Kesejahteraan (FHPK), Universiti Malaysia Kelantan dan telah berkhidmat selama 15 tahun. Beliau mendapat Pendidikan tinggi di Universiti Putra Malaysia (UPM) dalam Doktor Falsafah dan di Universiti Utara Malaysia dalam Sarjana Perniagaan (Pelancongan dan Hospitaliti) serta Ijazah Sarjana Muda (Pengurusan Pelancongan). Mempunyai minat dan kepakaran dalam bidang penyelidikan dan perundingan dalam bidang pelancongan eko, pengembaraan, rekreasi, kelestarian dan pelbagai aspek lain seperti perniagaan dan keusahawanan.

GLOW DII

AMALAN MASYARAKAT MUSLIM DI MALAYSIA MEMILIH PASANGAN HIDUP BERDASARKAN KECANTIKAN DAN KESIHATAN: TINJAUAN KERATAN RENTAS

Norsyamlina Che Abdul Rahim¹¹*Fakulti Hospitaliti, Pelancongan dan Kesejahteraan, Universiti Malaysia Kelantan*
norsyamlina@umk.edu.myZuliza Mohd Kusrin², Latifah Abdul Majid², Wafaa' Yusof² & Nor Faizah Ismail²²*Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia*
zuli@ukm.edu.my, umilm@ukm.edu.my, wafaa@ukm.edu.my, norfaizahismail58@gmail.com

Ringkasan: Terdapat banyak kajian mengenai kriteria memilih pasangan masyarakat Muslim tertumpu kepada perbincangan tentang empat kriteria mengikut ajaran Islam, iaitu agama, kecantikan, harta dan keturunan, manakala kajian yang menyentuh kriteria-kriteria lain agak terhad jumlahnya. Justeru, kajian ini bertujuan mengkaji persepsi masyarakat Muslim di Malaysia terhadap amalan pemilihan jodoh berasaskan kriteria kecantikan dan kesihatan. Kajian ini adalah merupakan satu tinjauan yang berbentuk deskriptif berasaskan metodologi kajian kuantitatif yang menggunakan instrumen soal selidik sebagai kaedah pengumpulan data. Soal selidik telah diedarkan secara dalam talian dan seramai 381 responden yang telah mengisi soal selidik tersebut. Data dianalisis menggunakan perisian *Statistical Package for Social Science Version (SPSS 28.0)* (statistik deskriptif: peratusan, kekerapan, skor min dan sisihan piawai). Dapatan kajian ini menunjukkan semua item bagi amalan pemilihan pasangan hidup dari aspek kecantikan dan kesihatan mencatat nilai skor min yang tinggi iaitu antara 3.85 hingga 4.76. Responden juga tidak meletakkan rupa paras yang cantik pada pandangan orang lain sebagai keutamaan bagi pemilihan jodoh. Dalam membina ikatan perkahwinan yang harmoni dan diberkati oleh Allah, kita disarankan supaya mengambil kira panduan *Syara'* dan saranan Nabi. Ianya dimana, bakal suami digalakkan supaya mengutamakan perempuan yang solehah (beragama) serta dapat melahirkan zuriat di samping memiliki ciri-ciri keistimewaan yang lain.

Kata kunci: kafa'ah, pemilihan jodoh, kesihatan, keluarga, perkahwinan.

PENDAHULUAN

Kafa'ah atau keserasian merupakan elemen penting dalam memulakan rumah tangga yang bahagia yang akan terbentuk melalui keupayaan pasangan untuk berinteraksi secara emosi, kognitif, fizikal dan cara penerimaan (Brauer et al. 2022). Menurut Qodariyah dan Andriyani (2020), kafa'ah sangat penting sebagai satu usaha untuk mengelakkan berlakunya konflik dalam rumah tangga. Pasangan yang benar-benar mengenali satu sama lain dapat memahami keinginan, pemikiran dan sikap masing-masing (Decuyper et al. 2012; Brandstatter et al. 2018). Kafa'ah pada asasnya mengukur keserasian seseorang dalam memilih pasangannya (Abdul Hadi, 2020). Manakala elemen yang perlu diamalkan dalam kehidupan berkeluarga adalah pengurusan rohani, pembudayaan ibadah yang mantap, mempunyai keselamatan fizikal, ekonomi yang kukuh, kesihatan mental, komunikasi yang berkesan dan sebagainya (Yusuf et al., 2017). Kesemua elemen ini akan mewujudkan perasaan *sakinah* (ketenangan), *al-mawaddah* (kasih sayang) dan *ar-rahmah* (belas kasihan) antara ahli keluarga (Faedah et al., 2020). Ini bertepatan dengan konsep keluarga bahagia menurut Imam al-Ghazali yang mengatakan keluarga yang bahagia dapat diwujudkan apabila ahlinya berjaya menyatukan ilmu, amal, rohani dan jasmani (al-Ghazali, 1923).

Selain itu, kriteria keturunan pula dilihat pada cara hidup keluarga untuk memastikan kelangsungan pada pewaris generasi akan datang mewarisi segala ciri-ciri baik yang ada pada ibu bapa (Royani, 2013). Ini kerana pembentukan fizikal, keperibadian, kesihatan anak adalah dipengaruhi juga oleh faktor genetik. Sebagai contoh susur galur ibu bapa yang mempunyai penyakit keturunan seperti sakit mental, talasemia, buah pinggang, darah tinggi dan sebagainya, memberi pontensi yang tinggi kepada anak untuk mendapat penyakit tersebut. Ini berlaku apabila ibu bapa mewariskan penyakit kepada anak melalui gen autosomal dominan atau autosomal resesif (Turco et al., 1996). Secara keseluruhannya, dibandingkan dengan negara-negara industri yang lain, terutama sekali negara-negara barat, kajian tentang pemilihan pasangan masyarakat Muslim berdasarkan kecantikan dan kesihatan masih jarang dilakukan sehingga bidang kajian ini dilabelkan sebagai "*isolated studies*" (Haslee Sharil Abdullah et al., 2011). Justeru, kajian terhadap amalan pemilihan jodoh berasaskan kriteria kecantikan dan kesihatan merupakan kajian menggunakan data primer yang diharapkan dapat memberikan impak yang besar dalam menentukan pasangan hidup di kalangan Masyarakat Muslim di Malaysia.

KAEDAH PENYELIDIKAN

Kajian ini adalah merupakan satu tinjauan yang berbentuk deskriptif berasaskan metodologi kajian kuantitatif. Bentuk kajian tinjauan yang dipilih ialah secara keratan rentas iaitu mengumpulkan data daripada satu tempat daripada satu sampel individu yang dianggap mewakili populasi dalam satu masa. Pendekatan ini dipilih kerana cirinya yang membolehkan pengkaji mendapatkan data secara tidak berat sebelah daripada populasi yang dipilih serta membolehkan maklumat yang sama didapati daripada responden (Owens, 2002). Pengumpulan data kajian pula menggunakan instrumen soal selidik kerana bersesuaian dengan objektif kajian iaitu untuk mengkaji amalan pemilihan pasangan dari aspek kecantikan dan kesihatan dalam kalangan golongan belia Islam di Malaysia.

Dalam kajian ini, pengkaji telah menggunakan satu set soal selidik berstruktur. Soal selidik yang digunakan dalam kajian ini terdiri daripada 10 soalan berstruktur berkaitan amalan memilih pasangan dari aspek kecantikan dan kesihatan. Data kajian ini diukur dengan menggunakan kaedah Skala Likert (Ahmad Sunawari Long, 2019). Instrumen ini telah dibina oleh pengkaji berdasarkan pembacaan sorotan kajian (Hanin dan Mustafa, 2019; Puteri Amylia dan Suzana, 2019). Seterusnya, instrumen kajian ini telah disemak dan disahkan oleh pakar bidang bagi memastikan isi kandungannya bersesuaian dan menepati matlamat kajian sebelum diedarkan kepada responden. Manakala dari segi kebolehpercayaan pula, pengkaji menggunakan kaedah ketekalan dalaman item dibina melalui prosedur *Cronbach's Alpha* (Creswell, 2013). Nilai *Cronbach's Alpha* yang diperolehi ialah 0.881. Ini bermakna kebolehpercayaan item bagi kedua-dua konstruk ini berada pada tahap baik dan boleh dipercayai. Soal selidik diedarkan melalui perisian *google form* dan melibatkan 381 orang responden. Kajian ini telah berjaya dijawab oleh 381 orang responden yang bermastautin di sekitar negeri-negeri di Malaysia, dalam kalangan individu yang beragama Islam, berusia antara 18 tahun hingga 51 tahun, dan mempunyai tahap pendidikan sekurang-kurangnya SPM dan ke atas. Data dianalisis menggunakan perisian *Statistical Package for Social Science Version (SPSS 28.0)* melalui statistik deskriptif iaitu peratusan, kekerapan, skor min dan sisihan piawai.

DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Data sosiodemografi

Hasil dapatan kajian daripada soal selidik yang diperolehi dibentangkan berdasarkan dua aspek iaitu demografi responden dan amalan memilih pasangan dari aspek kecantikan dan kesihatan. Responden kajian ini terdiri daripada 104 orang lelaki (27.3%) dan 277 orang perempuan

(72.7%). Dari sudut taburan status responden, seramai 196 orang (51.4%) adalah responden sudah berkahwin, 173 orang (45.4%) belum berkahwin, 9 orang (2.45%) adalah janda, dan 3 orang (0.8%) duda. Dari sudut umur responden dikategorikan kepada 5 peringkat umur dan kategori umur 22-30 tahun adalah paling tinggi iaitu seramai 181 orang (47.5%). Bagi kategori umur 31-40 tahun seramai 68 orang (17.8%), 41-50 tahun 59 orang (15.5%), 51 tahun ke atas 59 orang (15.5%) dan hanya 14 orang (3.7%) responden dalam kategori umur 18-21 tahun.

Data Amalan Pemilihan Pasangan Hidup dari Aspek Kecantikan dan Kesihatan

Secara keseluruhannya, semua item bagi amalan pemilihan pasangan hidup dari aspek kecantikan dan kesihatan mencatat nilai skor min yang tinggi iaitu antara 3.85-4.76. Dapatan kajian menunjukkan kriteria pasangan yang mempunyai fizikal yang sempurna menjadi keutamaan responden dengan mencatat nilai skor min yang tinggi iaitu 4.12 dan peratus persetujuan 86.1%. Item yang tertinggi iaitu responden “memastikan memilih calon pasangan yang tidak menghidap penyakit berjangkit (HIV/AIDS/ kusta dll).” mencatat nilai min yang tinggi iaitu 4.76. Walaupun item “memastikan memilih calon pasangan yang mempunyai rupa paras yang cantik/tampan pada pandangan saya” memberikan nilai skor min yang tinggi tetapi terdapat 26.2% tidak menjadikan ia satu keutamaan dalam pemilihan pasangan hidup.

Konsep kecantikan yang telah berubah mengikut peredaran masa kini dan menjadikan konsep kriteria pemilihan pasangan juga berbeza mengikut budaya (Alavi et al. 2014). Item yang mencatat min tertinggi ialah “memastikan memilih calon pasangan yang bersederhana dalam berhias” = 4.35 dan peratus persetujuan 96%. Daripada peratus tersebut menunjukkan responden tidak meletakkan pasangan yang berlebih-lebihan dalam berhias sebagai aspek utama bagi pemilihan jodoh. Begitu juga item seterusnya iaitu “memastikan memilih calon pasangan yang mempunyai rupa paras yang cantik/tampan pada pandangan saya” mencatat nilai skor min 3.85 dan peratus persetujuan 73.8%.

Kecenderungan memilih pasangan berdasarkan keadaan fizikal pasangan yang merangkumi rupa paras dan kesihatan kurang dipentingkan semasa responden mencari jodoh. Buktinya, hanya 69.8% sahaja responden meletakkan rupa paras yang cantik pada pandangan orang lain sebagai keutamaan bagi pemilihan jodoh. Item berikutnya juga menunjukkan responden tidak meletakkan keutamaan memilih calon pasangan yang bergaya dan mengikuti fesyen semasa berdasarkan nilai skor min = 3.06. Kesihatan pasangan kurang dipentingkan mungkin kerana dengan adanya teknologi dan sains perubatan yang maju pada hari ini, kepanjangan usia dan jangka hayat lebih terjamin dan bukan lagi isu yang amat dikhuatiri. Mengenai kriteria rupa paras, yang menarik di sini ialah, dapatan dalam kalangan responden di Malaysia bertentangan dengan

apa yang didapati dalam masyarakat barat, iaitu tarikan fizikal memainkan peranan yang mustahak dalam pemilihan pasangan (Hatfield & Rapson 2005; Olson et al. 2013). Pada hakikatnya, responden Muslim kurang mengutamakan rupa paras pasangan berhubung kait rapat dengan ajaran Islam yang menekankan kecantikan dalaman. Hal ini demikian kerana kecantikan akan menjadikan mereka tidak bersyukur, malah boleh menyebabkan mereka menjadi kufur terhadap Allah SAW (Sulaiman Endut, 1999). Lantaran itu, semasa mencari pasangan, kecantikan dalaman pasangan, iaitu keimanan dan akhlak lebih diutamakan, tetapi bukan kecantikan luaran semata-mata.

KESIMPULAN

Sebagai kesimpulan, empat kriteria utama pemilihan pasangan hidup ialah agama, kecantikan, keturunan dan harta kekayaan. Aspek dalam sekufu juga selari dengan empat kriteria utama tersebut. Responden dalam kajian ini kurang mengutamakan kriteria “rupa paras” dalam mencari jodoh disebabkan oleh ajaran Islam yang lebih mengutamakan kecantikan dalaman dan bukannya kecantikan luaran seseorang. Namun, majoriti daripada responden menyatakan bahawa faktor kesihatan perlu diberikan keutamaan dalam pemilihan pasangan kerana anak yang sihat lahir daripada ibu bapa yang sihat fizikal dan mental.

PENGHARGAAN

Penghargaan kepada Kumpulan Penyelidikan di Pusat Kajian Syariah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia kerana menganugerahkan Geran Penyelidikan Universiti bertajuk: Garis Panduan Penentuan Kriteria *Kafa'ah* dalam Perkahwinan Menurut Maqasid Syariah. (GUP-2022-032).

SUMBER RUJUKAN

- Abdul Hadi Ismail (2020). *Kafa'ah in the Muslim Community Marriage: a study of the social history of Islamic Law*. Indonesia Journal of Education. 1(1): 16-23.
- Ahmad Sunawari Long (2014), *Metodologi Penyelidikan Pengajian Islam*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Alavi, M., Alahdad, R., & Shafeq, S. M. (2014). Mate selection criteria among postgraduate students in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 5075-5080.
- al-Ghazali, Abu Hamid Muhammad Ibn Muhammad. 1923. *Mizan al-camal*. Al-Kaherah: Muhyi al-Din Sabri al-Kurdi.
- Aminudin, H. A. M., & Jubri, M. M. (2019). The Understanding of Malayisan Society on Kafa'ah Concept in Marriage. *Journal of Muwafaqat*, 2(2), 104-118.
- Brandstatter, Herman., Veronika Brandstatter & Rainer B. Pelka (2018). Similarity and positivity of personality profiles consistently predict relationship satisfaction in Dyads. *Frontiers Psychology* 9 (June): 1-18.

- Brauer, Kay., Rebekka, Sendatzki,, Fabian, Gander., Willibald, Ruch., & René T. Proyer (2022). Profile similarities among romantic partners' character strengths and their associations with relationship and life satisfaction. *Journal of Research in Personality* 99.
- Creswell, J. W. (2013). *Steps in conducting a scholarly mixed methods study*.
- Decuyper, Mieke., Marleen De Bolle & Filip De Fruyt (2012). Personality similarity, perceptual accuracy and relationship satisfaction in dating and marital couples. *Personal Relationships* 19(1): 128-145.
- Haslee Sharil Abdullah, Lau, P. L., & Anand Paul Vijayan David. (2011). Gender differences in mate selection criteria among Malaysian undergraduate students. *Sarjana* 26(2): 33-50.
- Hatfield, E. & Rapson, R. (2005). *Love and Sex: Cross-cultural Perspectives*. Lanham, MD: University Press of America, Inc.
- Nur Faezah Musthapar, Raihanah Azahari & Bahiyah Ahmad (2020). Sakinah, Mawaddah, dan Rahmah dalam perhubungan suami isteri: Analisis Literatur. *Jurnal Syariah* 1(28): 81-104.
- Olson, D. H., DeFrain, J., & Skogrand, L. (2013). *Marriages & Families: Intimacy, Diversity, and Strengths*. 8th edition. New York, NY: McGraw-Hill.
- Owens, L.K. (2002). Introduction to Survey Research Design. SRL Fall 2002 Seminar Series. Dipetik daripada https://www.researchgate.net/publication/253282490_introduction_to_survey_research_design pada 21 Januari 2024.
- Puteri Amylia Ulul Azmi & Suzana Mohd Hoesni (2019). Gambaran Preferensi Pemilihan Pasangan Hidup Pada Mahasiswa Universiti Kebangsaan Malaysia. *An – Nafs: Jurnal Fakultas Psikologi*. Vol. 13 (2): 96-107
- Qodariah Barkah & Andriyani (2020). Maqasid al-Syariah concept of Kafa'ah in marriage. *NURANI* 20(1): 107-116.
- Sulaiman Endut. (1999). *Perkahwinan*. Kuala Lumpur, Malaysia: Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd.
- Turco, A. E., Clementi, M., Rossetti, S., Tenconi, R., & Pignatti, P. F. (1996). An Italian Family with Autosomal Dominant Polycystic Kidney Disease Unlinked to Either the PKD1 or PKD2 Gene. *American Journal of Kidney Diseases*, 28(5): 759–761
- Yusuf, W. M. W. C., Ali, Abdul Wahab, M. A., Zulkifli, M., Faizal, A. R., & Farah, S. M. G. (2017). Pembinaan Keluarga Sejahtera: Analisis Terhadap Prinsip Keluarga Bahagia Rakyat Sejahtera' Dalam Transformasi Terengganu Baharu. *Journal of Nusantara Studies*, 2(2): 306–318

Ringkasan Penulis:

Norsyamlina Che Abdul Rahim merupakan Pensyarah Kanan di Universiti Malaysia Kelantan. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Sains Makanan dan Pemakanan, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Sarjana Kesihatan Awam dalam Pemakanan Komuniti, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan pemegang PhD (Kesihatan Wanita) dari Universiti Sains Malaysia. Beliau pernah berkhidmat di Kementerian Kesihatan Malaysia sebagai Pegawai Sains (Pemakanan) selama 18 tahun. Kepakaran beliau adalah dalam bidang yang berkaitan dengan pemakanan ibu, bayi dan kanak-kanak kecil, penyusuan susu bayi, keperluan nutrien pemakanan komuniti, penilaian status pemakanan dan isu kitaran pemakanan sepanjang hayat. Beliau telah menerbitkan lebih 50 penerbitan di peringkat global dan kebangsaan.

Zuliza Mohd Kusrin merupakan Professor Madya di Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Undang-undang (Sivil dan Syariah), Universiti Islam Antarabangsa Malaysia. Beliau telah dianugerahkan Ijazah Sarjana Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Ijazah Doktor Falsafah dari Universiti Birmingham, United Kingdom. Bidang beliau adalah berkaitan undang-undang keluargaan perbandingan, undang-undang perlembagaan perbandingan dan undang-undang pentadbiran Islam. Penyelidikan beliau berkaitan kekeluargaan Islam seperti kajian perkahwinan bawah umur, nafkah penentuan kriteria kafa'ah dalam perkahwinan, penyusuan dalam Islam. Beliau juga terlibat dengan penyelidikan berkaitan hak perundangan autism. Beliau telah menerbitkan lebih 100 penerbitan akademik di peringkat kebangsaan dan antarabangsa.

Latifah Abdul Majid merupakan Professor Madya di Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Sarjana Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan pemegang Ijazah Doktor Falsafah dari Universiti Lampeter Wales, United Kingdom. Bidang penyelidikan beliau adalah berkaitan dengan al-Quran dan al-Sunnah, hadis dan isu semasa, pemikiran liberalisme dan pluralisme. Beliau telah menerbitkan lebih 100 penerbitan di peringkat global dan kebangsaan.

Wafaa' Yusof merupakan pensyarah kanan di Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Undang-undang (Sivil dan Syariah), Ijazah Sarjana Muda Syariah dan Sarjana Undang-undang Perbandingan (MCL), Universiti Islam Antarabangsa Malaysia. Beliau merupakan pemegang Ijazah Doktor Falsafah dari Fakulti Undang-undang, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bidang penyelidikan beliau adalah berkaitan dengan undang-undang prosedur jenayah, undang-undang jenayah dan undang-undang kanak-kanak secara perbandingan.

Nor Faizah Ismail merupakan Pembantu Penyelidik di Pusat Kajian Syariah, Fakulti Pengajian Islam UKM. Beliau memperolehi Ijazah Sarjana Muda dari Universiti Yarmouk Jordan pada tahun 2012 dan Ijazah Sarjana dari UKM pada tahun 2019. Beliau merupakan pemegang Ijazah Doktor Falsafah dari Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bidang penyelidikan beliau adalah berkaitan dengan Komunikasi Islam dan dakwah media baharu.

GLOW 012

TINJAUAN PERSEPSI PELANGGAN TERHADAP PELAKSANAAN KONSEP SPA MESRA MUSLIM

Seri Syamsidatul Safrun Mohd Thani¹¹Seri Spaserisyamsidatul@gmail.comNorsyamlina Che Abdul Rahim²²Faculty of Hospitality, Tourism, and Wellness, Universiti Malaysia Kelantan.norsyamlina@umk.edu.my

Ringkasan: Malaysia mempunyai pelbagai bangsa dan budaya yang menyebabkan kewujudan pelbagai jenis perkhidmatan Spa yang ditawarkan mengikut budaya masing-masing. Penawaran perkhidmatan juga akan turut berbeza berdasarkan konsep perkhidmatan yang diberikan. Tujuan kajian ini dijalankan adalah untuk mengetahui persepsi pelanggan di Malaysia terhadap pelaksanaan konsep Spa Mesra Muslim. Tinjauan secara dalam talian akan dilakukan terhadap 306 orang responden di Malaysia. Hasil tinjauan ini dijangkakan majoriti daripada responden mengetahui tentang ciri-ciri Spa Mesra Muslim dan mereka juga dapat menerima prinsip-prinsip Spa Mesra Muslim yang telah diwujudkan. Diharapkan dapatan kajian ini secara keseluruhannya amat penting untuk dijadikan sebagai panduan bagi pihak berwajib seperti Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya Malaysia dan pengusaha spa dalam melakukan penambahbaikan terhadap premis Spa Mesra Muslim yang sedia ada di negara ini.

Kata kunci: Persepsi, pelanggan Islam, Spa Mesra Muslim, Malaysia

PENGENALAN

Kepentingan status patuh syariah tidak hanya terbatas kepada produk makanan dan perbankan sahaja malah turut diperluas kepada industri spa juga. Spa berkonsepkan Islam semakin diterima masyarakat pada hari ini atau lebih dikenali sebagai Spa Mesra Muslim. Industri spa di Malaysia juga merupakan salah satu penyumbang kepada peningkatan ekonomi negara. Kesedaran masyarakat pada hari ini terhadap kepentingan penghayatan Islam sebagai cara hidup juga semakin meningkat. Spa berkonsepkan Islam merupakan salah satu daripada 10 jenis spa yang popular dan diterima Masyarakat (Rashidi Othman et al., 2015). Kemunculan spa berkonsepkan Islam merupakan sesuatu yang akan dibanggakan dan disokong oleh pemain industri spa (Rashidi Othman et al., 2015). Peningkatan pendapatan industri spa ini adalah kerana pertumbuhan pelancongan kesihatan yang pesat dan kecenderungan pengguna terhadap kesihatan dan kesejahteraan (Global Wellness Institute (GWI), 2018).

Perkhidmatan pelancongan dan hospitaliti berkonsep mesra muslim telah mendapat tempat dalam pasaran tempatan dan antarabangsa. Berdasarkan laporan dari menunjukkan sejumlah pelancong Muslim memasuki negara. Selain kemudahan penginapan dan hotel mesra muslim atau patuh syariah yang sudah diberi perhatian dan menjadi pilihan, aktiviti dan perkhidmatan spa, kecantikan dan kesejahteraan diri juga menjadi sebahagian yang menjadi carian pelancong. Melihat scenario tempatan, dengan perhatian serius diberikan oleh *Islamic Tourism Centre*, sub sektor di bawah Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya Malaysia mempromosi *Muslim Friendly Tourism and Hospitality*, dengan itu memberi impak kepada pengwujudan konsep Spa Mesra Muslim. Spa berkonsepkan Islam harus diperluaskan memandangkan spa hari ini yang lebih dimonopoli oleh spa konvensional yang lebih menggunakan konsep rawatan dan urutan cara Bali dan Thailand (Noor Azrina Ithnin, 2008; Nor Sabirah Najihah et al., 2018; Sofyan Rizal Ishak, 2012). Konsep tersebut kurang bersesuaian dengan budaya masyarakat Melayu kerana hiasan dalaman seperti patung ukiran, gambar dan menyediakan perkhidmatan rawatan yang ada, ada kalanya menyentuh sensitiviti individu terutamanya melibatkan penjagaan aurat (Sofyan Rizal Ishak, 2012). Noor Azrina Ithnin (2008) menyatakan industri spa juga dipandang serong dan negatif oleh masyarakat kerana tindakan segelintir pengusaha spa yang menyalahgunakan premis untuk tujuan yang tidak berfaedah, dan mengeksploitasi golongan wanita dengan menampilkan wanita dalam imej yang kurang sopan, memakai pakaian menjolok mata serta menawarkan perkhidmatan-perkhidmatan yang tidak bermoral (Martin Kahar, 2007).

Di Malaysia, sebagai sebuah negara berbilang kaum dan terkenal sebagai sebuah negara Islam di mata dunia mewajibkan Penyelia Spa untuk mematuhi etika bagi pekerja dan Pelanggan Spa Islam seperti ketetapan berikut (a) pekerja Spa wanita yang beragama Islam tidak dibenarkan untuk memberi perkhidmatan kepada Pelanggan Spa lelaki dan (b) pekerja Spa lelaki yang beragama Islam tidak dibenarkan untuk memberi perkhidmatan kepada Pelanggan Spa Wanita (Bahagian Perubatan Tradisional dan Komplementari, 2011). Terdapat ciri-ciri dan kriteria Spa Mesra Muslim yang digariskan supaya berbeza dengan spa yang lain yang dibangunkan oleh Jabatan Standard Malaysia iaitu:

- i) Kesesuaian dengan nilai-nilai keagamaan: Pelanggan Muslim akan mempertimbangkan sejauh mana konsep SPA tersebut sesuai dengan nilai-nilai dan prinsip-prinsip Islam. Hal ini mencakupi penggunaan bahan-bahan yang halal, pemisahan antara jantina, serta ketersediaan ruang ibadah untuk melakukan solat.
- ii) Mesra pelanggan: Meskipun konsep SPA Mesra Muslim menekankan aspek keagamaan, kualiti perkhidmatan tetap menjadi faktor penting. Pelanggan akan

- menilai kepuasan mereka berdasarkan profesionalisme, keramahan, dan kemampuan staf dalam memberikan layanan yang memenuhi harapan.
- iii) Ketenangan dan privasi: Aspek privasi dan ketenangan menjadi penting dalam pengalaman menerima perkhidmatan di spa. Pelanggan akan menilai sejauh mana konsep SPA Mesra Muslim memberikan suasana yang memberikan mereka untuk berasa tenang dan dalam masa yang sama privasi terjaga.
  - iv) Maklumat Spa Mesra Muslim: Pelanggan juga akan mempertimbangkan maklumat yang disediakan di spa adalah memenuhi konsep SPA Mesra Muslim. Mereka mungkin mengharapkan klarifikasi tentang produk-produk yang digunakan, prosedur yang dilakukan, dan kriteria-kriteria spa yang berkait rapat dengan aspek keagamaan.

Penting bagi pengelola SPA Mesra Muslim untuk secara terus-menerus menjalankan tinjauan dan memahami persepsi pelanggan mereka. Ini dapat dilakukan melalui survei kepuasan pelanggan, perbincangan terbuka dengan pelanggan, serta pemantauan terhadap perkhidmatan semasa dan maklum balas yang diberikan oleh pelanggan. Dengan memahami persepsi pelanggan, pengusaha dapat terus meningkatkan kualiti layanan dan memperkukuhkan konsep SPA Mesra Muslim agar lebih sesuai dengan keperluan dan harapan pelanggan Muslim. Oleh kerana konsep ini yang masih baru diperkenalkan, masih belum terdapat banyak kajian berkaitan. Belum terdapat juga pengiktirafan atau pelabelan khusus yang boleh memberikan data yang tepat. Walau bagaimanapun, kewujudan pengamal industri spa, kecantikan dan kesejahteraan yang mengetengahkan konsep ini boleh membawa isyarat jelas berkaitan pelaksanaan konsep ini dan penerimaan pengguna. Diharapkan hasil kajian ini dapat mewujudkan satu panduan dan dipraktikkan serta diselaraskan supaya dapat dijadikan panduan kepada seluruh Spa Mesra Muslim di Malaysia. Hasil kajian ini juga diharapkan dapat memberi panduan kepada pengusaha spa, pelanggan dan semua badan terlibat dalam menghasilkan dan menyelaraskan spa berkonsep Islam untuk dijadikan sebagai panduan kepada pengusaha spa dan badan terlibat dalam menghasilkan spa patuh syariah di Malaysia dan peringkat antarabangsa.

Oleh kerana konsep ini masih baru diperkenalkan, masih belum terdapat banyak kajian berkaitan dan belum terdapat juga pengiktirafan atau pelabelan khusus yang boleh memberikan data yang tepat. Walau bagaimanapun, kewujudan pengamal industri spa, kecantikan dan kesejahteraan yang mengetengahkan konsep ini boleh membawa isyarat jelas berkaitan pelaksanaan konsep ini dan penerimaan pengguna. Justeru itu, kajian ini bertujuan untuk mengkaji tahap pengetahuan, penerimaan dan cabaran pelanggan terhadap perkhidmatan Spa Mesra Muslim di Malaysia. Dapatan kajian ini diharapkan membantu pihak *Islamic Tourism Centre*, institusi lain yang

berkaitan juga para pemain industri spa, kecantikan dan kesejahteraan dalam terus memperkasa dan mengarus perdanakan konsep Spa Mesra Muslim.

METODOLOGI KAJIAN

Metodologi kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif iaitu kaedah tinjauan terhadap pelanggan di Malaysia tentang persepsi perkhidmatan Spa Mesra Muslim di negara ini. Kaedah tinjauan dipilih kerana ianya merupakan salah satu kaedah yang kerap digunakan dalam kajian sains sosial (Stevanov, Dobšinská & Krajter Ostoić, 2015) di samping kelebihanannya dalam mendapatkan maklumat berkenaan pilihan dan tingkah laku responden. Borang soal selidik akan dibentuk dan diedarkan secara dalam talian. Ujian pra akan dilaksanakan bagi menentukan kebolehpercayaan semua item yang dibentuk dalam borang soal selidik sebelum ianya boleh diedarkan kepada responden. Dapatan ujian pra perlu menunjukkan bahawa semua item bagi dalam borang soal selidik memperoleh nilai pekali Alph, α lebih 0.7. Hal demikian diperlukan untuk menunjukkan bahawa kebolehpercayaan item-item dalam borang soal selidik adalah pada tahap yang tinggi (Tavakol & Dennick, 2011). Data analisis akan menggunakan perisian *Statistical Package for Social Science Version (SPSS 28.0)* melalui statistik deskriptif iaitu peratusan, kekerapan, skor min dan sisihan piawai.

KESIMPULAN

Pembangunan dan pelaksanaan konsep Spa Mesra Muslim berpotensi membawa manfaat kesejahteraan penduduk dan ekonomi yang besar. Kajian ini diharapkan menjadi pendorong penyelidikan masa depan dengan memperluas populasi kajian dan objektif kajian yang lebih mendalam. Penyelidikan mengenai pengetahuan, persepsi dan penerimaan konsep Spa Mesra Muslim perlu diperluas dengan pembolehubah berpotensi lain yang boleh diterokai. Dapatan kajian ini adalah penting untuk memberi maklumat tentang keberkesanan promosi dan strategi sedia ada yang telah diambil *Islamic Tourism Centre* sebagai badan utama dan organisasi lain amnya. Ia juga dapat membantu pihak ITC dan Jabatan Standard Malaysia bagi membangunkan satu standard berkaitan Spa Mesra Muslim yang menjadi rujukan unggul para pemain industri. Maklumat kajian ini juga diharapkan dapat membantu pengwujudan badan penilai dan pengiktirafan khusus bagi pengamal konsep Spa Mesra Muslim. Kajian ini juga menunjukkan bahawa perlunya promosi yang lebih meluas dan teratur bagi memberi tanggapan jelas dan membudayakan konsep Spa Mesra Muslim kepada peminat dunia spa terutama golongan Muslim itu sendiri.

RUJUKAN

- Bahagian Perubatan Tradisional dan Komplementari. Kementerian Kesihatan Malaysia. Garis Panduan Perkhidmatan Spa untuk Pengusaha Spa di Malaysia. ISBN 978-983-44754-8-2 (2011).
- Global Wellness Institute (GWI). (2018). Global Wellness Economy Monitor October 2018. <https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/2018-global-wellness-economy-monitor/>
- Martin Kahar. (2007). Memahami Kebaikan Spa. Bernama, 7 Disember. http://www.bernama.com/bernama/v3/bm/news_lite.php?id=300897
- Noor Azrina Ithnin. (2008). Persepsi Pelancong Terhadap Pelancongan Kesejahteraan (Kajian Kes Kuala Lumpur dan Johor Bahru). Tesis Sarj. Fakulti Alam Bina, Universiti Teknologi Malaysia. <http://eprints.utm.my/5890/1/NoorAzrina830116016534D08TTT.pdf>
- Nor Sabirah Najihah Jamaluddin, Asma' Mokhtar, Khairusy Syakirin Has-Yun Hashim, Rashidi Othman, Nurul Jannah Zainan Nazri, Arieff Salleh Rosman & Nurrulhidayah Ahmad Fadzillah. (2018). Study On Muslim Friendly Spa: A Conceptual Framework. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences.
- Rashidi Othman, Siti Farah Aliya Abdul Halim, Khairusy Syakirin Has-Yun Hashim, Zainul Mukrim Baharuddin, & Lukman Hakim Mahamod. (2015). The Emergence of Islamic Spa Concept. Advanced Science Letters, Vol. 21 Hlm. 1750-1753.
- Sofyan Rizal Ishak. (2012). Rawatan Spa Islam. Sinar Harian, 14 Mei. <http://www.sinarharian.com.my/rencana/rawatan-spa-islam-1.47833>
- Stevanov, M., Dobšinská, Z., & Krajer Ostoić, S. (2015). Survey research in the forest science journals- insights from journal editors. South-east Eur for, 6(2), 237-247.
- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of cronbach's alpha. International Journal of Medical Education, 2, 53-55.

Ringkasan Penulis

Seri Syamsidatul Safrun Mohd Thani merupakan Pengasas Seri Spa yang telah berada dalam industri lebih daripada 15 tahun. Beliau berkelulusan Diploma Kemahiran Malaysia (Pentadbiran Spa), Jabatan Pembangunan Kemahiran dan Ijazah Sarjana Muda Sains dengan Pendidikan (Kepujian) daripada Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan Pengarah Spa bagi Seri Spa dan Seri Spa Premium. Beliau bergiat aktif sebagai Jurulatih Kesejahteraan Professional Bertauliah melalui Persatuan Jurulatih Kesejahteraan Malaysia (MAWT). Beliau juga merupakan Mentor bagi program *Women Mentoring Network* (WMN) di bawah seliaan ADLA Group Sdn Bhd, dan G100 Putrajaya State Chair di bawah All Ladies League, Mentoring & Motivation Wing.

Norsyamlina Che Abdul Rahim merupakan Pensyarah Kanan di Universiti Malaysia Kelantan. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Sains Makanan dan Pemakanan, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Sarjana Kesihatan Awam dalam Pemakanan Komuniti, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan pemegang PhD (Kesihatan Wanita) dari Universiti Sains Malaysia. Beliau pernah berkhidmat di Kementerian Kesihatan Malaysia sebagai Pegawai Sains (Pemakanan) selama 18 tahun. Kepakaran beliau adalah dalam bidang yang berkaitan dengan pemakanan ibu, bayi dan kanak-kanak kecil, penyusuan susu bayi, keperluan nutrien pemakanan komuniti, penilaian status pemakanan dan isu kitaran pemakanan sepanjang hayat. Beliau telah menerbitkan lebih 50 penerbitan di peringkat global dan kebangsaan.

GLOW 013

PELANCONGAN KESIHATAN (*HEALTH TOURISM*) DI MALAYSIA: CABARAN DAN HALA TUJU MASA DEPAN

Hasmiyatun Jamaluddin¹ & Nazni Ahmad Nazri¹

Unit Akademik, Kolej Komuniti Jerai

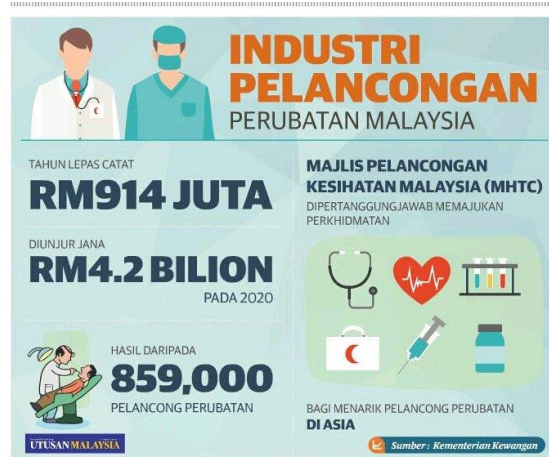
Email : hasmiyatun@staf.kkjerai.edu.my & nazni@staf.kkjerai.edu.myRoslizawati Che Aziz²²Fakulti Hospitaliti, Pelancongan dan Kesejahteraan, Universiti Malaysia KelantanE-mail: roslizawati@umk.edu.my

Ringkasan: Pelancongan kesihatan (*health tourism*) adalah antara sektor pelancongan yang semakin berkembang pesat dan menyumbang kepada perkembangan ekonomi negara. Kertas kerja ini membincangkan berkenaan status terkini pelancongan kesihatan yang berlaku di Malaysia. Selain itu ia juga melihat kepada cabaran dan hala tuju masa hadapan bagi bidang ini yang semakin diberikan perhatian khasnya dalam memperkasakan industri pelancongan negara. Rangka Tindakan Industri Pelancongan Kesihatan Malaysia (2021-2025) telah diperkenalkan pada tahun 2021 untuk terus memperkasa lagi sektor pelancongan kesihatan ini.

Kata Kunci: pelancongan Kesihatan, kesejahteraan, rangka tindakan industri pelancongan kesihatan

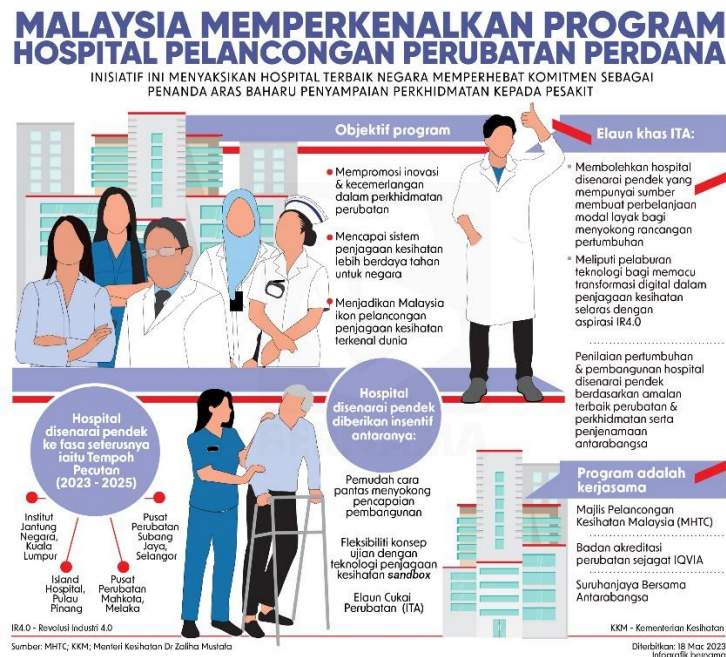
PENGENALAN

Istilah pelancongan Kesihatan (*health tourism*) merupakan satu aktiviti pelancongan ke sesuatu kawasan bagi mendapatkan rawatan kesihatan terbaik di mana ia juga merupakan satu lagi produk pelancongan yang telah diterima pakai dalam industri yang menjadi penyumbang kedua terbesar kepada ekonomi negara iaitu sektor pelancongan. Pada masa ini, pelancongan kesihatan di Malaysia, bukan hanya melibatkan kepada rawatan penyembuhan dan pencegahan penyakit, malah turut meliputi aspek kesejahteraan (*wellness*) dan kesegaran (*fitness*). Pelancongan Kesihatan ini dikatakan berada dalam kedudukan yang baik sebagai penyumbang kepada industri pelancongan yang semakin popular dan mempunyai pasaran global (MHTC, 2024).

Prestasi industri pelancongan perubatan di Malaysia. Sumber: (Zainuddin, 2021)

Di Malaysia, terdapat sejumlah 210 hospital swasta, tidak termasuk klinik pergigian dan pusat kesihatan dan kesihatan. Malaysia Healthcare terdiri daripada 73 fasiliti penjagaan kesihatan swasta yang terkemuka (22 anggota elit, 51 anggota biasa). Ini bukan sahaja melambangkan standard yang tinggi dalam perkhidmatan perubatan dan keselamatan pesakit yang ditawarkan, malah mereka juga memiliki akreditasi yang diiktiraf di peringkat global. Jumlah pelancong kesihatan yang telah mengunjungi Malaysia dari 2011 hingga 2019 juga telah meningkat sebanyak 90 peratus dan pada 2019, pendapatan yang dijana sektor pelancongan kesihatan Malaysia adalah berjumlah RM1.7 billion (Berita Harian, 2021).

Inisiatif pemeraksanaan pelancongan Kesihatan di Malaysia (Sumber: MHTC, 2022)

Menurut Ketua Pegawai Eksekutif Majlis Pelancongan Kesihatan Malaysia (MHTC), prestasi industri pelancongan kesihatan negara mencapai paras tertinggi pada 2019 apabila mencatatkan nilai bil penghospitalan berjumlah RM1.7 bilion yang dikutip daripada 1.2 juta pelancong kesihatan. Nilai tersebut dianggarkan memberi kesan berganda antara tiga hingga empat kali kepada ekonomi domestik, apabila pelancong kesihatan turut berbelanja bagi kemudahan hotel, makanan dan pengangkutan (Sinar harian, 2021).

ISU DAN CABARAN PELANCONGAN KESIHATAN DI MALAYSIA

Pelancongan kesihatan atau dikenali sebagai pelancongan perubatan merupakan industri bagi tujuan menarik pelancong berkunjung ke sesebuah negara atas sebab perawatan dan perubatan di samping melancong. Sungguhpun industri ini memberi pulangan yang banyak kepada ekonomi negara, hakikatnya masih ramai pengusaha yang masih tidak tahu dan jelas dengan pengertian sebenar “pelancongan Kesihatan” sehinggakan menyebabkan pengguna tidak mendapat manfaat daripada perkhidmatan tersebut. Terdapat beberapa isu dan cabaran yang perlu dihadapi oleh industri ini dalam mendepani pelbagai situasi seperti:

2. Penularan covid-19: Penutupan sempadan negara sejak Mac tahun lalu bagi membendung penularan jangkitan Covid-19 menyaksikan industri pelancongan kesihatan lumpuh sekali gus mengakibatkan Malaysia kehilangan pendapatan berjumlah berbilion ringgit (Musa & Ideris, 2021).
3. Kempen publisiti dan penjenamaan keupayaan digital dan keyakinan pelanggan : Malaysia sememangnya memiliki kelebihan daya saing kerana usaha berterusan yang disalurkan untuk memelihara kedudukan dalam pasaran yang disasarkan, selain didorong oleh reputasi negara sebagai destinasi kesihatan yang selamat, berkualiti, dan mampu milik di peringkat global. Tambahan lagi, misi utama MHTC ketika ini adalah untuk meningkatkan keyakinan dan kepercayaan ke atas Malaysia sebagai destinasi pelancongan kesihatan yang selamat lagi dipercayai selepas sempadan domestik dan antarabangsa dibuka semula. Justeru, strategi ini akan dilakukan menerusi kempen publisiti dan penjenamaan, selain menawarkan sokongan, serta penyediaan infrastruktur mula-hingga-akhir (*end-to-end*), memanfaatkan keupayaan digital dan memperkukuhkan kedudukan Malaysia sebagai peneraju yang berwibawa dalam landskap pelancongan kesihatan.

Justeru, Rangka Tindakan Industri Pelancongan Kesihatan Malaysia (2021-2025) telah dilancarkan bagi meningkatkan dan memperkasakan lagi aktiviti pelancongan Kesihatan di Malaysia yang kini telah menyumbang kepada lebih RM10 juta pendapatan sejak tahun 2019.

HALA TUJU PELANCONGAN KESIHATAN DI MALAYSIA

Majlis Pelancongan Kesihatan Malaysia (MHTC) ialah sebuah agensi di bawah kelolaan Kementerian Kesihatan, ditugaskan untuk mempromosikan penjagaan kesihatan Malaysia di persada global, di samping menjamin kelangsungan industri ini. Sejak penubuhannya, MHTC berfungsi untuk menggembelng para penggiat industri dan pembekal perkhidmatan untuk memudah cara dan mengembangkan industri pelancongan kesihatan Malaysia di bawah jenama “*Malaysia Healthcare*” dengan matlamat menjadikan Malaysia destinasi penjagaan kesihatan yang terkemuka di dunia.

Rangka Tindakan Industri Pelancongan Kesihatan Malaysia (2021-2025)

(Sumber: MHTC, 2024)

Rangka Tindakan Industri Pelancongan Kesihatan Malaysia 2021-2025 adalah garis panduan penting untuk pemulihan industri semasa kita beralih ke endemisiti. Ianya bertujuan untuk meningkatkan ekosistem pelancongan kesihatan semasa, mengukuhkan jenama Malaysia Healthcare, dan mengembangkan tawaran penjagaan kesihatan Malaysia ke lebih banyak pasaran yang disasarkan. Strategi utama Rangka Tindakan termasuk:

- (i) meningkatkan kualiti penjagaan perubatan
- (ii) pendigitalan perjalanan pesakit
- (iii) usaha berterusan untuk menjadi destinasi terkemuka bertaraf dunia yang menyediakan tawaran perubatan mampu milik kepada pengembara penjagaan kesihatan, dan
- (iv) meningkatkan tawaran Malaysia dalam bidang hospitaliti di samping kedudukannya sebagai destinasi yang selamat dan dipercayai bagi tawaran perubatan dan pelancongan.

Rangka Tindakan Industri Pelancongan Kesihatan Malaysia 2021-2025 akan dilaksanakan dalam dua fasa utama, dengan pengalaman perjalanan penjagaan kesihatan menjadi tumpuan utama:

- i. Fasa Pemulihan (2021-2022):- untuk mengukuhkan kesedaran tentang penawaran kualiti bertaraf dunia Malaysia Healthcare dan meningkatkan pengalaman pesakit melalui usaha pendigitalan;
- ii. Fasa Bina Semula (2023-2025):- pemain industri untuk bekerjasama secara kolektif untuk meningkatkan kesedaran mengenai tawaran khusus penjagaan kesihatan Malaysia seperti Hab Kesuburan Asia, Hab Kardiologi Asia dan Pusat Kecemerlangan Penjagaan Kanser.

(MHTC, 2024)

Sebagai agensi yang diamanahkan dengan pembangunan berterusan industri pelancongan kesihatan, MHTC berharap untuk memupuk perkongsian awam-swasta yang lebih kukuh, yang telah menjadi faktor kejayaan di sebalik pertumbuhan Malaysia Healthcare. Memandangkan Kerajaan terus melabur dalam industri ini melalui insentif dan dasar, MHTC bekerjasama dengan pemain utama daripada sektor swasta seperti penjagaan kesihatan, hospitaliti, pelancongan, pengangkutan, dan banyak lagi, yang kekal teguh sepanjang masa dalam mengembangkan lagi industri.

PENUTUP

Berpandukan Rangka Tindakan Industri Pelancongan Kesihatan Malaysia 2021-2025, kami di landasan yang tepat untuk pertumbuhan industri yang berterusan dan mampan dengan memanfaatkan kekuatan kami dalam tiga tonggak. Tiga tonggak itu ialah Ekosistem Pelancongan Kesihatan yang menumpukan pada peningkatan kualiti perkhidmatan; Jenama *Malaysia Healthcare* bagi memperkukuh kesepaduan jenama merentasi titik pertemuan dan mengembangkan ekuiti jenama kami dalam pasaran teras serta tonggak ketiga iaitu Pasaran, di mana kita mahu memperluas pasaran melangkaui pasaran primer dan meneroka lebih banyak

pasaran khusus bagi memperkukuh jenama *Malaysia Healthcare*. Pelancongan kesihatan merupakan sektor yang harus dimajukan dan dipandang serius untuk dikomersilkan kerana pelancongan kesihatan dapat menjana pendapatan negara dalam pertukaran wang asing. Manakala perubatan berasaskan herba harus digunakan di spa dan sauna kerana negara kita kaya dengan tumbuh-tumbuhan herba. Hal ini kerana, menurut definisi Goodrich (1987) selain daripada tarikan pelancongan lain (aktiviti sosial) kemudahan dan perkhidmatan kesihatan dipromosikan adalah bertepatan. Namun begitu, agensi utama yang membangunkan pelancongan kesihatan ini adalah Kementerian Kesihatan Malaysia sementara Kementerian Pelancongan membantu dari aspek promosi. Di samping itu juga, pelbagai usaha harus dipergiatkan bagi mempromosikan pelancongan kesihatan agar lebih dikenali di kalangan pelancong asing dan membuktikan bahawa pelancongan kesihatan kita boleh maju dan diperluaskan lagi.

RUJUKAN

- MHTC. (2024, January 26). Malaysia Healthcare Travel Council (MHTC). Retrieved from Malaysia Healthcare Travel Council (MHTC): <https://www.mhtc.org.my/malaysia-healthcare-travel-industry-blueprint/>
- Musa, N., & Ideris, M. (2021, September 27). Media Mulia Sdn Bhd. Retrieved from Kosmo: <https://www.kosmo.com.my/2021/09/27/pelancongan-kesihatan-kian-lumpuh-hilang-berbilion-ringgit/>
- Zainuddin, M. (2021, Oct 21). BH, New Straits Times Press (M) Bhd. Retrieved from Berita Harian: https://www.bharian.com.my/bisnes/lain-lain/2021/10/871079/bina-semula-sektor-pelancongan-kesihatan#google_vignette

Ringkasan Penulis:

Hasmiyatun Binti Jamaluddin merupakan Pensyarah, Unit Akademik Pengembaraan Pelancongan, Kolej Komuniti Jerai dan telah berkhidmat selama 15 tahun. Beliau mendapat Pendidikan tinggi di Universiti Utara Malaysia (UUM) dalam Ijazah Sarjana Muda (Pengurusan Pelancongan). Beliau pernah menyandang jawatan Ketua Program Sijil Pengembaraan Pelancongan selama 8 tahun di Kolej Komuniti Jerai dan selama 3 tahun di Kolej Komuniti Langkawi. Memiliki Persijilan Profesional Sijil Kemahiran Malaysia Tahap 3 dalam bidang Pemanduan Pelancongan dan juga Kayak Star 1 dan 2. Beliau juga merupakan salah seorang penggubal kurikulum, Jadual Spesifikasi Ujian (JSU), rubrik, item soalan peperiksaan akhir dan penggubal norma peralatan bagi Sijil Pelancongan dan Pengembaraan yang digunakan bagi semua Kolej Komuniti yang menawarkan Sijil Pengembaraan Pelancongan.

Nazni binti Ahmad Nazri merupakan Pensyarah, Unit Akademik Pengembaraan Pelancongan, Kolej Komuniti Jerai dan telah berkhidmat selama 16 tahun. Beliau mendapat Pendidikan Tinggi di Universiti Sains Malaysia (USM) dalam Ijazah Sarjana (Pembangunan Pelancongan) dan di Universiti Utara Malaysia (UUM) dalam Ijazah Sarjana Muda dengan Kepujian (Pengurusan Pelancongan). Beliau merupakan Ketua Unit Penyelidikan, Inovasi dan Pengkomersialan dan Penyelaras Akreditasi Kolej Komuniti Jerai. Beliau juga merupakan salah seorang penggubal kurikulum Sijil Pengembaraan Pelancongan Kolej Komuniti. Memiliki Pensijilan Profesional Sijil Kemahiran Malaysia Tahap 3 dalam Bidang Pemanduan Pelancongan Bandar serta Sijil Kelayakan Instructor-led: Basic Reservation and Ticketing.

Roslizawati Che Aziz merupakan Profesor Madya di Fakulti Hospitaliti, Pelancongan dan Kesejahteraan (FHPK), Universiti Malaysia Kelantan dan telah berkhidmat selama 15 tahun. Beliau mendapat Pendidikan tinggi di Universiti Putra Malaysia (UPM) dalam Doktor Falsafah dan di Universiti Utara Malaysia dalam Sarjana Perniagaan (Pelancongan dan Hospitaliti) serta Ijazah Sarjana Muda (Pengurusan Pelancongan). Mempunyai minat dan kepakaran dalam bidang penyelidikan dan perundingan dalam bidang pelancongan eko, pengembaraan, rekreasi, kelestarian dan pelbagai aspek lain seperti perniagaan dan keusahawanan.

GLOW 014

IMPLIKASI PERKAHWINAN MUSLIM TANPA *KAFA'AH* TERHADAP KEHARMONIAN KELUARGA

Zuliza Mohd Kusrin¹, Latifah Abdul Majid¹ & Nor Faizah Ismail¹¹Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysiazuliza@ukm.edu.my, umilm@ukm.edu.my & norfaizahismail58@gmail.comNor Syamlina Che Abdul Rahim²²Fakulti Hospitaliti, Pelancongan dan Kesejahteraan, Universiti Malaysia Kelantanemail: norsyamlina@ukm.edu.myRoseliza Murni Ab Rahman³³Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan Universiti Kebangsaan MalaysiaEmail: rmurni@ukm.edu.my

Ringkasan: *Kafa'ah* adalah panduan memilih bakal suami dan isteri yang disyariatkan oleh Islam. Walaupun pemilihan suami atau isteri berpandukan *kafa'ah* adalah syarat lazim namun kajian lalu menunjukkan terdapat implikasi negatif sekiranya pemilihan bakal suami atau isteri tersebut menafikan panduan *kafa'ah*. Artikel ini menganalisis impak perkahwinan tanpa *kafa'ah* terhadap keharmonian hubungan sosial keluarga menurut perspektif informan dalam kalangan pengamal perundangan, ahli akademik bidang kekeluargaan Islam dan kaunselor keluarga. Reka bentuk kajian ini adalah berbentuk kualitatif. Kaedah temu bual semi struktur dijalankan ke atas tujuh (7) orang ahli akademik dan pengamal yang terlibat secara langsung dalam bidang amalan perundangan Islam di Malaysia serta kaunseling keluarga. Data kajian dianalisis menggunakan perisian Atlas.ti versi 8 secara koding terbuka dan dipersembahkan dalam bentuk naratif. Hasil analisis data kajian mendapati bahawa informan kajian bersetuju bahawa perkahwinan tanpa *kafa'ah* boleh mengarah kepada konflik rumahtangga jika tidak diberi perhatian semasa proses pemilihan suami atau isteri. Namun sekiranya pasangan suami isteri boleh menerima kekurangan masing-masing dan berusaha untuk menyetarakan perbezaan antara mereka, ia akan menyelesaikan isu jurang antara pasangan tersebut. Pemilihan jodoh berdasarkan kriteria *kafa'ah* yang dianjurkan oleh Islam wajar dijadikan panduan kerana sebahagian besar konflik rumah tangga berlaku kerana tiada persefahaman antara pasangan suami isteri yang jelas didapati kesan daripada perkahwinan yang dilaksanakan tanpa melihat aspek *kafa'ah*.

Kata Kunci: *Kafa'ah*, sekufu, Muslim, perkahwinan, konflik rumahtangga, Islam.

PENGENALAN

Perkahwinan yang harmoni seringkali dikaitkan dengan pasangan suami isteri yang sepadan, sehingga dilihat sebagai pasangan yang setara atau sekufu. Pemilihan jodoh dalam Islam dipandu melalui hadith yang menyatakan empat kriteria utama pemilihan jodoh iaitu harta, keturunan, kecantikan dan diutamakan yang mempunyai agama dan beramal dengannya (al-Zuhaily 2012). Seterusnya para ulama klasik daripada Mazhab Syafie yang telah menambah kriteria lain iaitu kriteria kesihatan dan Mazhab Maliki menambah kriteria calon yang merdeka. Perbincangan *kafa'ah* (sekufu) dari sudut kriteria menjadi semakin luas sejajar dengan perkembangan zaman. Ibnu Qayyim pula berpandangan bahawa konsep *kafa'ah* dalam perkahwinan hanya dalam agama dan kualiti keagamaan seseorang pasangan itu. Kualiti keagamaan adalah dengan mengamalkan perintah Allah SWT dengan baik, taat dan patuh serta tidak mengerjakan perbuatan yang dilarang dalam agama. Manakala kriteria-kriteria lain seperti kecantikan, harta, pekerjaan, status merdeka dan keturunan tidak termasuk dalam kriteria *kafa'ah* dalam perkahwinan (Munazirah 2018).

Ulamak fiqh berbeza pandangan berkenaan kedudukan hukum *kafa'ah* dalam perkahwinan, Sesetengah ulama' seperti al-Tsauri, Hasan al-Basri dan al-Karhi berpendapat bahawa *kafa'ah* bukanlah merupakan syarat sah pernikahan mahupun syarat lazim, bermaksud mereka tidak mengiktiraf tentang kewujudan *kafa'ah* di dalam perkahwinan. Manakala jumhur fuqaha' terdiri daripada Maliki, Hanafi, Syafi'i dan Hanbali mengiktiraf kewujudan *kafa'ah* dengan berpendapat bahawa ianya merupakan syarat lazim di dalam perkahwinan, namun ketiadaan *kafa'ah* (sekufu) di dalam perkahwinan boleh mendorong kepada keruntuhan rumahtangga. Walaupun isu *kafa'ah* (sekufu) tidak tersenarai dalam faktor utama berlakunya perceraian secara zahir, namun ketiadaan *kafa'ah* (sekufu) boleh menjadi penyebab secara tidak langsung teretusnya konflik dalam rumah tangga yang berkemungkinan membawa pada perceraian. Hal ini berpunca daripada wujudnya jurang perbezaan yang ketara di antara suami dan isteri (Nurhanisah 2023). Perkahwinan yang tidak menerapkan prinsip kesetaraan dalam rumahtangga akan mengalami kesulitan dalam menyesuaikan diri antara satu sama lain (Syarifah Gustiawati & Novia 2016).

Hikmah *kafa'ah* disyariatkan adalah untuk menjaga ikatan rumah tangga antara suami isteri dan mencegah berlakunya perceraian. Dengan adanya penerapan konsep *kafa'ah* dalam sebuah ikatan perkahwinan, ianya akan dapat membantu pasangan untuk lebih memahami isi hati masing-masing. Hal ini kerana, persefahaman antara suami dan isteri merupakan salah satu faktor penting untuk mewujudkan keluarga yang harmoni (Mizairi & Mustapha 2018). Seterusnya, *kafa'ah* juga dapat mewujudkan keadilan dan kesetaraan dalam kalangan pasangan serta mengangkat martabat kaum wanita (H. Otong 2017). Perbincangan kajian lalu menjelaskan kepentingan pemilihan jodoh berasaskan *kafa'ah*. Dalam Islam *kafa'ah* bukanlah syarat sah dalam

perkahwinan tetapi perlu diberi penekanan semasa proses pemilihan jodoh. Para sarjana kontemporari serta sarjana Barat juga mengakui kepentingan *kafa'ah* semasa proses pemilihan jodoh dan impaknya terhadap kelangsungan keharmonian rumah tangga. Justeru kajian ini menganalisa pandangan informan di Malaysia terhadap impak perkahwinan tanpa *kafa'ah*.

KAEDAH PENYELIDIKAN

Reka bentuk kajian ini adalah berbentuk kualitatif. Rujukan dibuat terhadap kajian lalu dan kaedah temu bual semi struktur dijalankan ke atas tujuk (7) orang ahli akademik dan pengamal yang terlibat secara langsung dalam bidang amalan perundangan Islam di Malaysia serta kaunseling keluarga. Soalan temubual telah dibangunkan berdasarkan input daripada data kajian lalu dan kemudiannya dibincangkan bersama ahli penyelidik dalam pakar bidang kekeluargaan Islam. Protokol temubual dilakukan dengan membuat temujanji dan memberi soalan-soalan terlebih dahulu sebelum sesi temubual dilakukan. Bagi memenuhi fokus artikel ini, rujukan dilakukan terhadap data temubual berkaitan tema impak perkahwinan tanpa *kafa'ah* dengan mengajukan soalan asas iaitu "Apakah impak perkahwinan tanpa *kafa'ah*?". Data temubual kemudiannya dianalisis menggunakan perisian Atlas.ti versi 8.0 secara koding terbuka dan dipersembahkan dalam bentuk naratif.

HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Impak Perkahwinan Tanpa *Kafa'ah* Dari Aspek Agama

Dapatan temubual menunjukkan impak perkahwinan tanpa *kafa'ah* dari aspek agama berlaku apabila pasangan mualaf tidak memahami ajaran agama Islam dan menyebabkan mereka masih terikat dengan amalan ajaran sebelum memeluk agama Islam. Konflik rumah tangga turut berlaku sepertimana yang direkodkan dalam kes keluar agama Islam oleh mualaf. Hal ini juga membimbangkan kerana sekiranya mereka berkahwin dan tidak mengalami konflik rumahtangga, sebahagiannya memilih jalan mudah untuk meleraikan ikatan perkahwinan dengan cubaan mengisytiharkan dirinya keluar agama Islam.

Berdasarkan kes-kes mahkamah tersebut, seseorang muslim yang berhasrat untuk menikahi golongan mualaf memikul tanggungjawab besar, bukan hanya berdakwah mengislamkan pasangannya tetapi bertanggungjawab juga membimbing pasangan mualaf agar mengenali agama Islam dan beramal dengannya. Kes-kes sedemikian menjelaskan bahawa *kafa'ah* dari aspek agama sangat penting kerana kegagalan suami mendidik isterinya dengan ajaran agama Islam akan menyebabkan berlaku konflik rumahtangga dan menjadi punca perceraian

Dapatan temubual juga mendapati terdapat isu penceraian yang berlaku berpunca daripada pelaksanaan ibadah wajib yang diabaikan oleh pasangan sama ada isteri atau suami. Pasangan suami isteri yang mengabaikan tanggungjawab melaksanakan solat secara tidak langsung akan memberi kesan kepada keharmonian rumah tangga. Menurut Rogayah et al. (2021), kurangnya ilmu dan penghayatan agama merupakan punca utama perceraian pasangan suami isteri sehingga menyebabkan suami menimbulkan pelbagai masalah rumah tangga seperti mengabaikan tanggungjawab nafkah, penderaan dan berlaku curang. Malah, penguasaan terhadap ilmu-ilmu asas fardhu ain yang sangat lemah dan ilmu kekeluargaan Islam yang tidak dititikberatkan dalam rumah tangga menyebabkan pasangan terlibat dengan budaya sosial yang tidak sihat (Mohd Fadli & Zaini 2023).

Impak Perkahwinan Tanpa *Kafa'ah* Dari Aspek Keturunan

Perkahwinan tanpa *kafa'ah* dari aspek keturunan menyebabkan ketidakselarasan dalam latar belakang dan sejarah keluarga. Keserasian dalam taraf sosial memudahkan pasangan untuk menyesuaikan diri dengan tradisi dan adat keluarga masing-masing. Selain itu, aspek kehartaan perlu dipertimbangkan dalam sesebuah perkahwinan kerana ia boleh mempengaruhi kehidupan yang kukuh, sejahtera dan seimbang bersama pasangan dalam jangka masa yang panjang.

Kafa'ah juga dikaitkan dengan penerimaan atau reaksi negatif keluarga pasangan suami atau isteri tersebut yang beranggapan pasangan anaknya adalah tidak sekufu atau setaraf dengan keluarga mereka. Antara tindakan negatif keluarga apabila tidak dapat menerima menantu dalam keluarganya dengan memberi layanan buruk dan memandang rendah terhadap menantunya. Rentetan daripada penerimaan dan layanan yang buruk tersebut menyebabkan timbul perasaan kecil hati yang akhirnya menyebabkan anak menantu tersebut menjauhkan diri daripada ibubapa dan keluarganya sehingga kepada tindakan merenggangkan silaturahmi kekeluargaan mereka.

Isu *kafa'ah* dari aspek keturunan juga menjadi salah faham dalam kalangan masyarakat kerana masyarakat tidak memahaminya sepertimana yang disyariatkan oleh Islam. Ia selaras dengan pandangan informan bahawa pemilihan calon suami /isteri dalam kalangan yang berketurunan syed syarifah merupakan stigma dalam masyarakat. Kes-kes di mahkamah berkaitan wali enggan menjelaskan situasi salah faham tersebut apabila mahkamah memutuskan keingkaran wali untuk memberi keizinan kepada anak dara berkahwin dengan anaknya kerana tidak sekufu, iaitu lelaki tersebut bukan daripada keturunan Syed dan Sharifah telah ditolak oleh hakim.

Impak Perkahwinan Tanpa *Kafa'ah* Dari Aspek Kehartaan

Tiada *kafa'ah* dari aspek kehartaan berkemungkinan menimbulkan masalah dalam hubungan suami isteri. Antara masalahnya ialah kecenderungan antara pasangan untuk mengungkit-ungkit kedudukan kewangan pasangannya. *Kafa'ah* dari aspek kehartaan boleh diatasi sekiranya pasangan suami isteri boleh menerima kekurangan pasangan masing-masing. Tambahan lagi jika suami isteri tersebut sama-sama bekerja dan berusaha menambah harta, ia secara tidak langsung mengatasi isu tiada *kafa'ah* dari aspek kehartaan.

Tidak sekufu dari aspek pekerjaan juga boleh dikaitkan dengan taraf sosial seseorang. Ia boleh berlaku antara pasangan yang asalnya berada di taraf sosial yang sama, namun apabila salah seorang daripada pasangan tersebut, sama ada suami/isteri dikurniakan kenaikan pangkat menyebabkan antara mereka beranggapan pasangannya tidak lagi sekufu.

Impak Perkahwinan Tanpa *Kafa'ah* Dari Aspek Taraf Sosial & Gaya Hidup

Kajian ini mendapati *kafa'ah* perlu juga mengambil kira latar belakang bakal suami/isteri masing-masing. Umpama peribahasa 'duduk sama rendah dan berdiri sama tinggi'. Hal ini penting untuk mengelakkan jurang perhubungan mahupun interaksi kekeluargaan antara bukan sahaja suami isteri, malahan antara ibubapa dan kaum keluarga pasangan tersebut.

Hal ini adalah berkaitan dengan taraf sosial terutamanya pihak isteri yang dibesarkan dalam kalangan keluarga yang mempunyai pembantu rumah. Oleh itu menjadi kejanggalan semasa berada atau menetap bersama keluarga suaminya, di mana pihak isteri lazimnya perlu melakukan kerja rumah yang lazimnya dilakukan oleh pembantunya. Kesan persepsi masyarakat terhadap perkahwinan yang tidak sekufu dari segi taraf sosial dapat memberi tekanan emosi dan sosial kepada pasangan, mencetuskan konflik dan ketidakseimbangan dalam hubungan.

Impak Perkahwinan Tanpa *Kafa'ah* Dari Aspek Pendidikan & Pekerjaan

Terdapat juga perkahwinan yang berlangsung antara isteri yang berpendidikan lebih tinggi daripada suami. Hal sedemikian boleh menimbulkan ketegangan hubungan antara suami isteri sekiranya mereka mempunyai pandangan dan pemikiran yang berbeza. Lazimnya pihak suami/isteri yang mempunyai kedudukan pelajaran yang lebih tinggi akan berusaha memenangkan pandangannya. Terdapat kemungkinan bahawa isteri yang memiliki pendidikan lebih tinggi daripada suami lebih dominan dalam membuat sesuatu keputusan atau mengurus rumah tangga sehingga menyebabkan suami merasa terancam dalam hubungan keluarga.

Menurut Nurhanisah et al. (2023), kecenderungan berlakunya konflik rumah tangga juga adalah dua kali lebih tinggi apabila isteri mempunyai tahap pendidikan yang lebih daripada suami. Walau bagaimanapun, tidak semua perkahwinan yang apabila isteri mempunyai tahap pendidikan yang lebih tinggi daripada suami tidak mempunyai keserasian, kerana keserasian wujud dari aspek yang lain.

Terdapat kemungkinan bahawa isteri yang memiliki pendapatan lebih tinggi daripada suami lebih dominan dalam membuat sesuatu keputusan atau mengurus rumah tangga sehingga menyebabkan suami merasa terancam dalam hubungan keluarga. Menurut Shafiyah Iqlima (2020), dalam laporan yang dibentangkan di peringkat Parlimen, mengatakan gaji suami lebih rendah daripada isteri antara punca terbaru berlaku perceraian. Oleh itu, bagi mengelakkan pergaduhan dan konflik antara pasangan disebabkan suami rasa rendah diri, isteri perlu menerima dan rasa bersyukur tidak kira berapa banyak wang yang diperoleh suami (Hassan Suleiman & Nurul Afifah 2023).

KESIMPULAN/ PENUTUP

Pemilihan jodoh berdasarkan kriteria *kafa'ah* yang dianjurkan oleh Islam wajar dijadikan panduan kerana sebahagian besar konflik rumah tangga berlaku kerana tiada persefahaman antara pasangan suami isteri yang jelas didapati kesan daripada perkahwinan yang dilaksanakan tanpa melihat aspek *kafa'ah*. Walaupun kriteria *kafa'ah* dalam Islam telah dijadikan panduan oleh pasangan Muslim, tidak dinafikan masih berlaku ketidakharmonian. *Kafa'ah* adalah suatu konsep yang subjektif dan kriterianya berkembang sebahagiannya terkesan dengan perkembangan gaya hidup serta sosio ekonomi. Justeru kriteria *kafa'ah* perlu diperkembangkan bagi mendidik masyarakat memahami membina keluarga sejahtera.

PENGHARGAAN

Penghargaan kepada Universiti Kebangsaan Malaysia kerana menganugerahkan Geran Penyelidikan Universiti bertajuk : Garis Panduan Penentuan Kriteria *Kafa'ah* dalam Perkahwinan Menurut Maqasid Syariah dengan kod penyelidikan GUP-2022-032.

RUJUKAN

- Hasan Suleiman & Nurul Afifah Mohamad Farid. (2023). The rate of divorce among Muslim couples in Malaysia: a legal analysis of the causes and consequences. *IIUM Journal of Religion and Civilisational Studies (IJRCS)* 6(1): 25-43.
- H. Otong Husni Taufik. (2017). *Kafa'ah* dalam pernikahan menurut hukum Islam. *Jurnal Ilmiah Galuh Justisi* 5(2): 168-181.

- Mohd Fadli Sulaiman & Zaini Nasohah. (2023). Sorotan Literatur punca penceraian awal perkahwinan di Malaysia. *Bitara International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences*. 6(4): 28-39.
- Nurhanisah Hadigunawan, Rafeah Saidon, Shadli Sabarudin & Fatin Nabilah Abdul Wahid. (2023). Faktor tiada persefahaman: kajian kes penceraian di mahkamah rendah syariah Shah Alam. *International Journal of Law, Government and Communication (IJLGC)* 8(32): 88-99.
- Miszairi Sitris & Mustafa Mat Jubri @Shamsuddin. (2018). Persyaratan Kafa'ah di dalam akad nikah dan amalannya di dalam undang-undang keluarga Islam di Malaysia. Melaka: Konvensyen Serantau Pengajian Islam RCIS.
- Munazirah. (2018). Konsep Kafa'ah dalam pernikahan menurut Ibnu Qayyim al-Jauziyyah. Tesis Sarjana. Fakultas Syariah dan Hukum, Universitas Islam Negeri ar-Rainy Aceh.
- Rogayah Estar Mohamadi, Elmi Baharuddini, Noorazeen Razali, Nurul Ashiqin Jaafari & Nur Filzahruz Mohamad Sahi. (2021). Punca Perceraian Pasangan Dewasa Islam: Perspektif Badan Pelaksana. *Jurnal Pengurusan dan Penyelidikan Fatwa* 26(2): 368-380.
- Shafiyah Iqlima Mohd Nadzri. (2020). Polemik Perceraian Di Malaysia. Vol. 15/2020.
- Syarifah Gustiawati & Novia Lestari. (2016). Aktualisasi konsep kafa'ah dalam membangun keharmonisan rumah tangga. *Journal of Islamic Law* 4(1): 33-86.
- al-Zuhayli, Wahbah. (2012). *Al-Fiqh al-Islami Wa Adillatuh*. Edisi ke-3. Damascus: Dar al-Fikr.

Ringkasan Penulis:

Zuliza Mohd Kusrin (Ph.D) merupakan Professor Madya di Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Undang-undang (Sivil dan Syariah), Universiti Islam Antarabangsa Malaysia. Beliau telah dianugerahkan Ijazah Sarjana Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Ijazah Doktor Falsafah dari Universiti Birmingham, United Kingdom. Bidang beliau adalah berkaitan undang-undang perbandingan, undang-undang perlembagaan perbandingan dan undang-undang pentadbiran Islam. Penyelidikan beliau berkaitan kekeluargaan Islam seperti kajian perkahwinan bawah umur, nafkah penentuan kriteria kafa'ah dalam perkahwinan, penyusunan dalam Islam. Beliau juga terlibat dengan penyelidikan berkaitan hak perundangan autism. Beliau telah menerbitkan lebih 100 penerbitan akademik di peringkat kebangsaan dan antarabangsa.

Latifah Abdul Majid (Ph.D) merupakan Prof. Madya di Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Sarjana Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan pemegang Ijazah Doktor Falsafah dari Universiti Lampeter Wales, United Kingdom. Bidang penyelidikan beliau adalah berkaitan dengan al-Quran dan al-Sunnah, hadis dan isu semasa, pemikiran liberalisme dan pluralisme. Beliau telah menerbitkan lebih 100 penerbitan di peringkat global dan kebangsaan.

Norsyamlina Che Abdul Rahim (Ph.D) merupakan Pensyarah Kanan di Universiti Malaysia Kelantan. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Sains Makanan dan Pemakanan, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Sarjana Kesihatan Awam dalam Pemakanan Komuniti, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan pemegang PhD (Kesihatan Wanita) dari Universiti Sains Malaysia. Beliau pernah berkhidmat di Kementerian Kesihatan Malaysia sebagai Pegawai Sains (Pemakanan) selama 18 tahun. Kepakaran beliau adalah dalam bidang yang berkaitan dengan pemakanan ibu, bayi dan kanak-kanak kecil, penyusuan susu bayi, keperluan nutrien pemakanan komuniti, penilaian status pemakanan dan isu kitaran pemakanan sepanjang hayat. Beliau telah menerbitkan lebih 50 penerbitan di peringkat global dan kebangsaan.

Roseliza Murni Ab Rahman (Ph.D) adalah pensyarah kanan di Pusat Kajian Psikologi & Kesejahteraan Manusia (PsiTra), FSSK. Beliau adalah pakar dalam bidang Psikologi klinikal yang mengkhusus kepada pendiagnosan, rawatan dan pencegahan bagi pelbagai jenis kecelaruan mental. Beliau mendapat Ijazah Sarjana Muda dalam bidang Psikologi daripada California State University Sacramento, USA dan mendapat Ijazah Sarjana dalam bidang Psikologi klinikal daripada The University of Queensland, Australia. Beliau seterusnya mendapat Ijazah Doktor Falsafah dalam bidang Psikologi daripada Universiti Kebangsaan Malaysia. Kajian beliau banyak berfokus kepada pengulangan semula skizofrenia, keupayaan individu yang mengalami autisme serta psikopatologi dalam kalangan penagih dadah. Beliau juga aktif menerbit artikel di peringkat kebangsaan dan antarabangsa.

Nor Faizah Ismail (Ph.D) merupakan Pembantu Penyelidik di Pusat Kajian Syariah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan pemegang Ijazah Doktor Falsafah pada tahun 2023 dari Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia dalam bidang Komunikasi Islam. Beliau memperolehi Ijazah Sarjana Pengajian Islam dari Universiti Kebangsaan Malaysia pada tahun 2019 dan Ijazah Sarjana Muda Syariah dari Universiti Yarmouk Jordan pada tahun 2012. Bidang kepakaran beliau adalah berkaitan dakwah media siber dan Kewarganegaraan Digital Islam.

GLOW 015

PERSEPSI MASYARAKAT MUSLIM TERHADAP AMALAN PEMILIHAN JODOH BERASASKAN KRITERIA AGAMA

Zuliza Mohd Kusrin¹, Salasiah Hanin Hamjah¹ & Muhammad Nazir Alias¹¹Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan MalaysiaEmail: zuliza@ukm.edu.my, salhanin@ukm.edu.my & nazir@ukm.edu.myNor Syamlina Che Abdul Rahim²²Fakulti Hospitaliti, Pelancongan dan Kesejahteraan, Universiti Malaysia KelantanEmail: norsyamlina@ukm.edu.myRoseliza Murni Ab Rahman³³Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan MalaysiaEmail: rmurni@ukm.edu.my

Ringkasan: Pemilihan jodoh merupakan perkara yang penting dalam kehidupan setiap insan, kerana jika dilakukan tanpa mengambil kira kriteria kafa'ah boleh mengakibatkan konflik keluarga seperti pergaduhan, penderaan, perceraian kerana tiada persefahaman. Islam meletakkan kriteria beragama sebagai salah satu kriteria penting dalam pemilihan jodoh, berasaskan andaian seseorang yang memahami ajaran agama Islam dalam perkahwinan akan berupaya melaksanakan tanggungjawab sebagai suami mahupun isteri. Justeru itu kajian ini dilakukan untuk menganalisis persepsi masyarakat Muslim di Malaysia terhadap amalan pemilihan jodoh berasaskan kriteria agama yang boleh menjamin kesejahteraan keluarga. Kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif dengan reka bentuk kajian tinjauan. Borang soal selidik merupakan instrumen dalam pengumpulan data. Seramai 381 orang responden telah dipilih dalam kajian ini secara persampelan mudah. Data dianalisis menggunakan perisian *Statistical Package for Social Sciences* (SPSS 28.0) dan dipersembahkan dalam bentuk statistik deskriptif iaitu peratusan, kekerapan, skor min dan sisihan piawai. Hasil kajian mendapati semua item bagi amalan pemilihan pasangan hidup/jodoh dari aspek agama mencatat nilai skor min yang tinggi iaitu antara 4.20-4.90. Kajian ini menunjukkan bahawa responden meletakkan kriteria beragama sebagai aspek yang penting dalam amalan memilih jodoh. Sikap beragama seseorang bukan sahaja merupakan kriteria utama dalam sistem perkahwinan Islam tetapi sebagai asas yang penting untuk membina keluarga yang harmoni.

Kata Kunci: *Kafa'ah*, sekufu, Muslim, perkahwinan, konflik rumahtangga, Islam.

PENGENALAN

Dalam perkahwinan Islam konsep *kafa'ah* adalah penting yang mana ia menyarankan agar pemilihan jodoh mengutamakan calon beragama, iaitu mempunyai pengetahuan agama dan beramal dengan pengetahuan tersebut. Walaupun penekanan mengutamakan calon yang beragama itu penting namun terdapat juga masyarakat Muslim yang kurang menganggap ia perlu untuk kelangsungan kesejahteraan hubungan interpersonal dalam sesebuah keluarga.

Kafa'ah atau keserasian merupakan elemen penting dalam memulakan rumah tangga yang bahagia yang akan terbentuk melalui keupayaan pasangan untuk berinteraksi di tahap emosi, kognitif, fizikal serta saling menerima antara pasangan (Brauer et al. 2022). Walaupun konsep *kafa'ah* adalah penting dalam perkahwinan umat Islam, namun ia tidak diperincikan secara spesifik dalam al-Quran, hadith mahupun undang-undang perkahwinan. Konsep *kafa'ah* mendapat perhatian yang besar oleh para ulama mazhab dan dianggap penting untuk mencapai tujuan perkahwinan. Dalam Islam terdapat beberapa kriteria yang perlu dipertimbangkan oleh calon pasangan suami atau isteri apabila mendirikan rumah tangga iaitu harta, keturunan, kecantikan dan agama (Abdul Munir & Muhamad 2017).

Kafa'ah sangat penting sebagai satu usaha untuk mengelakkan berlakunya masalah dan konflik dalam rumah tangga (Qodariyah & Andriyani 2020). Pasangan yang benar-benar mengenali satu sama lain dapat memahami keinginan, pemikiran dan sikap masing-masing (Decuyper et al. 2012; Brandstatter et al. 2018). Para fuqaha' telah bersepakat bahawa kriteria agama merupakan kriteria yang menjadi keutamaan dalam kafaah (al-Zuhaily 2012). Pada asasnya *kafa'ah* mengukur keserasian seseorang dalam memilih pasangannya, dan yang paling dilihat ialah faktor agama iaitu sejauh mana pasangan mampu mendidik dan melindungi keluarganya daripada perkara yang mampu menjauhkan diri dari syariat Allah SWT (Abdul Hadi, 2020). Kemampuan beragama berkait rapat dengan isu akidah (kepercayaan), ibadah, akhlak (etika) dan muamalah (hubungan sosial). Allah SWT telah melarang mengahwini lelaki atau perempuan yang musyrik sehingga mereka beriman (al-Quran, al-Baqarah: 221). Untuk memastikan pembinaan kesejahteraan keluarga berteraskan nilai-nilai Islam, kesamaan dan kefahaman agama memainkan peranan yang penting bagi menjamin kebahagiaan rumahtangga. Justeru itu, artikel ini bertujuan untuk mengkaji persepsi masyarakat Muslim di Malaysia terhadap amalan pemilihan jodoh berasaskan kriteria agama.

KAEDAH PENYELIDIKAN

Kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif dengan reka bentuk kajian tinjauan. Pengumpulan data kajian pula menggunakan instrumen soal selidik kerana bersesuaian dengan objektif kajian iaitu untuk menganalisis persepsi masyarakat Muslim di Malaysia terhadap amalan pemilihan jodoh berasaskan kriteria agama. Sebelum soal selidik ini diedarkan kepada responden, kajian rintis telah dijalankan melibatkan seramai 30 orang responden yang mempunyai ciri-ciri yang sama. Ujian kebolehpercayaan yang dijalankan mencatat nilai *Alpha Cronbach* pada tahap yang baik iaitu =0.881. Soal selidik diedarkan melalui perisian *google form* dan melibatkan 381 orang responden secara persampelan mudah. Selepas soal selidik selesai diedarkan dalam tempoh 2 bulan, data dimasukkan dan melalui proses pembersihan, sejumlah 381 responden yang telah diperoleh. Data dianalisis menggunakan perisian *Statistical Package for Social Science Version* (SPSS 28.0) melalui statistik deskriptif iaitu peratusan, kekerapan, skor min dan sisihan piawai dan kemudiannya dipersembahkan secara naratif mengikut tema bersesuaian.

HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Responden kajian ini terdiri daripada 104 orang lelaki (27.3%) dan 277 orang perempuan (72.7%). Dari sudut taburan status responden, seramai 196 orang (51.4%) adalah responden sudah berkahwin, 173 orang (45.4%) belum berkahwin, 9 orang (2.45%) adalah janda, dan 3 orang (0.8%) duda. Dari sudut umur responden dikategorikan kepada 5 peringkat umur dan kategori umur 22-30 tahun adalah paling tinggi iaitu seramai 181 orang (47.5%). Bagi kategori umur 31-40 tahun seramai 68 orang (17.8%), 41-50 tahun 59 orang (15.5%), 51 tahun ke atas 59 orang (15.5%) dan hanya 14 orang (3.7%) responden dalam kategori umur 18-21 tahun. Dapatan ini menunjukkan golongan belia antara usia 22-30 tahun lebih mudah memberikan maklum balas terhadap soal selidik yang diedarkan.

Amalan memilih pasangan dari aspek agama

Kriteria agama memainkan peranan yang penting dalam mengekalkan keserasian dalam sesebuah perkahwinan. Pasangan yang mempunyai komitmen yang baik terhadap agama lebih cenderung untuk membina keharmonian dalam rumah tangga sesuai dengan ajaran agama. Item yang tertinggi iaitu "responden memastikan memilih calon pasangan yang memelihara maruah diri" mencatat nilai min yang tinggi iaitu 4.82. Terdapat 81.4% responden sangat bersetuju dan 18.6% setuju dengan pemilihan calon pasangan dari aspek menjaga maruah diri. Kewajipan menjaga maruah pasangan suami atau isteri bertujuan untuk menghalang banyak keburukan dan fitnah dalam rumah tangga.

Item kedua tertinggi mencatat nilai min = 4.81, menunjukkan responden meletakkan keutamaan memilih calon pasangan dari aspek melaksanakan kewajipan agama iaitu berpuasa di bulan Ramadhan. Tanggungjawab melaksanakan kewajipan berpuasa di bulan ramadhan dapat meningkatkan kesedaran spiritual kepada pasangan suami isteri kerana tujuan berpuasa bukan sahaja untuk mendekatkan diri kepada Allah SWT tetapi juga melatih kesabaran dan disiplin diri dalam mengatasi konflik serta ujian hidup.

Selain itu, kajian ini mendapati, nilai min kedua tinggi iaitu min=4.80 terletak pada tiga item iaitu “ Saya memastikan memilih calon pasangan yang mendirikan solat lima waktu sehari semalam’, “saya memastikan memilih calon pasangan yang cenderung menjauhkan diri daripada melakukan perbuatan haram” dan item ‘saya memastikan memilih calon pasangan yang memelihara akhlak dan agama’. Dapatan ini jelas menunjukkan responden dalam kajian ini sangat menekankan pemilihan jodoh dalam kalangan pasangan yang menjaga solat 5 waktu, tidak melakukan perbuatan haram serta menjaga akhlak dan agama.

Sekiranya calon suami mahupun isteri tidak menunaikan solat menyebabkan kesukaran untuk mendidik keluarga untuk menunaikan suruhan solat tersebut. Majoriti responden meletakkan keutamaan memilih jodoh yang menjaga kewajipan mendirikan solat lima waktu sehari semalam kerana lazimnya penghayatan Islam melalui pelaksanaan ibadah solat fardhu memberi kesan kepada keharmonian rumah tangga. Item seterusnya ialah “saya memastikan memilih calon pasangan yang cenderung menjauhkan diri daripada melakukan perbuatan haram” menunjukkan 81.1% responden sangat bersetuju, 18.4% setuju dan hanya 0.6% yang tidak setuju. Dapatan ini membuktikan responden meletakkan keutamaan calon pasangan yang tidak terlibat dengan perkara yang haram dalam Islam.

Selain itu, item ‘saya memastikan memilih calon pasangan yang memelihara akhlak dan agama’ mendapat nilai min kedua tinggi iaitu min=4.80. Dapatan ini selari dengan kajian Hanin dan Mustafa (2019) bahawa agama dan akhlak menjadi salah satu elemen penting dalam pemilihan jodoh oleh masyarakat Malaysia. Dapatan seterusnya menunjukkan responden cenderung memilih calon pasangan yang tidak mengabaikan kewajipan membayar zakat fitrah dengan nilai min = 4.79. Dalam Islam tanggungjawab menunaikan zakat fitrah yang diwajibkan ke atas setiap Muslim bukan sahaja bertujuan untuk membersihkan harta, tetapi mendatangkan keberkatan rezeki dalam keluarga. Responden kajian ini menunjukkan kefahaman berkaitan tanggungjawab menunaikan zakat.

Responden juga memilih calon pasangan yang cenderung melaksanakan ajaran agama Islam, mencatat nilai min yang tinggi iaitu 4.78. Hamba yang mampu melaksanakan tanggungjawab yang baik kepada pencipta dapat melahirkan kesejahteraan serta pertumbuhan emosi, sosial dan rohani yang sihat dan seimbang. Pengamalan agama menjadi penghalang berlakunya konflik dalam rumah tangga kerana hasil daripada ibadah solat yang khusyuk dan membaca al-Quran mampu membimbing pasangan untuk berfikiran rasional

Terdapat dua item yang mencatat skor min persetujuan =4.74 iaitu item “memilih calon pasangan yang melaksanakan kebajikan dan mencegah kemungkaran” dan item “memastikan memilih calon pasangan yang dapat membimbing saya mengamalkan ajaran Islam dengan baik” mencatat min persetujuan yang tinggi =4.74. Dalam Islam, antara tanggungjawab seorang suami terhadap isteri ialah membimbing pasangan supaya mengamalkan ajaran Islam. Isteri berhak menerima bimbingan, nasihat dan didikan dari suami dari beberapa aspek iaitu agama, pergaulan sesama saudara, cara mendidik anak, akhlak dengan jiran tetangga, cara berpakaian, dan sebagainya (Robiatul Adawiyah 2009).

Dapatan kajian ini juga menunjukkan responden meletakkan keutamaan calon suami atau isteri yang melaksanakan kebajikan dan mencegah kemungkaran. Islam sangat menitikberatkan perkara yang mendatangkan kebaikan dan mencegah keburukan seperti seorang isteri berduaan dengan lelaki yang bukan mahramnya, wajib menutup aurat, dan tidak bercakap dengan suara yang lemah lembut. Dapatan kajian ini menunjukkan responden meletakkan keutamaan calon pasangan yang menutup aurat dengan sempurna. Berdasarkan item “memastikan memilih calon pasangan yang menutup aurat dengan sempurna” min persetujuan yang dilaporkan adalah tinggi =4.70. Kewajipan menutup aurat dalam Islam bertujuan untuk memelihara kehormatan dan kemuliaan khususnya wanita Muslimah.

Dapatan juga menunjukkan responden cenderung memilih calon yang boleh membaca al-Quran mencatat skor min persetujuan yang tinggi = 4.67. Amalan beragama melalui ibadah wajib dan sunat seperti melaksanakan solat berjemaah, membaca al-Quran dan berdoa merupakan asas yang digunakan oleh pasangan berkahwin dalam menghadapi cabaran atau isu dalam perkahwinan (Dini Farhana et al. 2018). Begitu juga item “memastikan memilih calon pasangan yang menyertai aktiviti keagamaan di masjid/surau (solat berjemaah, ceramah agama, qiyam dan lain-lain)” mencatat skor min= 4.29. Berdasarkan dapatan kajian lepas iaitu pasangan yang melaksanakan aktiviti keagamaan bersama mampu mengekalkan keharmonian dalam perkahwinan serta mengukuhkan keharmonian hubungan antara suami dan isteri (Dini Farhana et al. 2018). Hal ini dikatakan demikian kerana, keterlibatan aktiviti keagamaan secara bersama

pasangan merupakan elemen yang mempunyai signifikan dengan kestabilan rumah tangga (Butler et al. 2002).

KESIMPULAN/ PENUTUP

Kriteria agama diutamakan dalam pemilihan jodoh menurut panduan *kafa'ah*. Hasil dapatan kajian ini juga jelas menunjukkan majoriti responden memilih jodoh yang mempunyai kriteria agama dari aspek melaksanakan hukum hakam agama Islam dan menghindari perkara mungkar. Dapatan soal selidik berkaitan persepsi masyarakat muslim di Malaysia terhadap amalan pemilihan jodoh berdasarkan kriteria agama adalah pada tahap yang tinggi. Ini menunjukkan bahawa responden memahami bahawa agama adalah kriteria yang penting dalam pemilihan jodoh untuk menanam nilai-nilai keagamaan dalam pembinaan hubungan keluarga mereka. Pemahaman yang tinggi terhadap persepsi memilih jodoh dengan mengutamakan kriteria agama adalah suatu kefahaman dan kesedaran yang positif untuk membentuk keluarga harmoni. Kajian ini menyumbang kepada input pembangunan modul perkahwinan bagi memperkasakan institusi perkahwinan keluarga Muslim di Malaysia.

PENGHARGAAN

Penghargaan kepada Universiti Kebangsaan Malaysia kerana menganugerahkan Geran Penyelidikan Universiti bertajuk : Garis Panduan Penentuan Kriteria *Kafa'ah* dalam Perkahwinan Menurut Maqasid Syariah dengan kod penyelidikan GUP-2022-032.

RUJUKAN

- Abdul Hadi Ismail. (2020). *Kafa'ah in the Muslim Community Marriage: a study of the social history of Islamic Law*. Indonesia Journal of Education. 1(1): 16-23.
- Abdul Munir Ismail & Muhamad AR. (2017). Analisis awal pemilihan jodoh kaum lelaki di Kota Bharu Kelantan. *Jurnal Hikmah* 9(1): 3-24.
- Belsky, J. (1997). *The adult experience*. West Publishing Company: United States.
- Brandstatter, Herman., Veronika Brandstatter & Rainer B. Pelka. (2018). Similarity and positivity of personality profiles consistently predict relationship satisfaction in Dyads. *Frontiers Psychology* 9 (June): 1-18.
- Brauer, Kay., Rebekka, Sendatzki,, Fabian, Gander., Willibald, Ruch., & René T. Proyer. (2022). Profile similarities among romantic partners' character strengths and their associations with relationship and life satisfaction. *Journal of Research in Personality* 99.
- Butler, M. H., Stout, J. A., & Gardner, B. C. (2002). Prayer as a Conflict Resolution Ritual: Clinical Implications of Religious Couples' Report of Relationship Softening, Healing Perspective, and Change Responsibility. *American Journal of Family Therapy*, 30(1): 19-37.

Decuyper, Mieke., Marleen De Bolle & Filip De Fruyt. (2012). Personality similarity, perceptual accuracy and relationship satisfaction in dating and marital couples. *Personal Relationships* 19(1): 128-145.

Dini Farhana Baharudin, Suhailiza Md. Hamdani, Marina Munira Abdul Mutalib & Mohd Zaliridzal Zakaria. (2018). Kefahaman beragama dan proses transformasi hubungan pasangan dalam perkahwinan. 4th International Conference on Islamiyyat Studies 2018 18th-19th September 2018. Tenera Hotel Bandar Baru Bangi, Selangor.

Hanin Adila Muhammad Aminudin & Mustafa Mat Jubri @ Samsuddin. (2019). The Understanding of Malaysian society on kafa'ah concept in marriage. *Journal Muwafaqat*. 2(2): 104-118.

Qodariah Barkah & Andriyani. (2020). Maqasid al-Syariah concept of Kafa'ah in marriage. *NURANI* 20(1): 107-116.

Robiatul Adawiyah Mohd. (2009). Hak-hak isteri dalam perkahwinan menurut al-Quran dan al-Sunnah. al-Zuhayli, Wahbah. (2012). *Al-Fiqh al-Islami Wa Adillatuh*. Edisi ke-3. Damascus: Dar al-Fikr.

Ringkasan Penulis:

Zuliza Mohd Kusrin (Ph.D) merupakan Prof. Madya di Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Undang-undang (Sivil dan Syariah), Universiti Islam Antarabangsa Malaysia. Beliau telah dianugerahkan Ijazah Sarjana Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Ijazah Doktor Falsafah dari Universiti Birmingham, United Kingdom. Bidang beliau adalah berkaitan undang-undang keluargaan perbandingan, undang-undang perlembagaan perbandingan dan undang-undang pentadbiran Islam. Penyelidikan beliau berkaitan kekeluargaan Islam seperti kajian perkahwinan bawah umur, nafkah penentuan kriteria kafa'ah dalam perkahwinan, penyusuan dalam Islam. Beliau juga terlibat dengan penyelidikan berkaitan hak perundangan autism. Beliau telah menerbitkan lebih 100 penerbitan akademik di peringkat kebangsaan dan antarabangsa.

Salasiah Hanin Hamjah (Ph.D) merupakan Prof. Madya di Pusat Kajian Dakwah dan Kepimpinan, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bidang kepakaran beliau ialah Dakwah dan Kaunseling Islam. Beliau memiliki Ijazah Doktor Falsafah dalam bidang Dakwah dan Kaunseling dari Universiti Sains Malaysia. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda dan Sarjana Usuluddin dari Universiti Malaya. Beliau turut memegang Diploma Pasca Siswazah Psikologi Kaunseling, Jabatan Psikologi dan Pembangunan Manusia, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, UKM. Beliau adalah Kaunselor Berdaftar (00628) Perakuan Amalan (00459) (K.B.P.A) daripada Lembaga Kaunselor Malaysia dan Naib Presiden Persatuan Kaunseling Syarie (PAKSI). Beliau telah menerbitkan lebih 120 artikel termasuk jurnal terindeks.

Norsyamlina Che Abdul Rahim (Ph.D) merupakan Pensyarah Kanan di Universiti Malaysia Kelantan. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Sains Makanan dan Pemakanan, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Sarjana Kesihatan Awam dalam Pemakanan Komuniti, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan pemegang PhD (Kesihatan Wanita) dari Universiti Sains Malaysia. Beliau pernah berkhidmat di Kementerian Kesihatan Malaysia sebagai Pegawai Sains (Pemakanan) selama 18 tahun. Kepakaran beliau adalah dalam bidang yang berkaitan dengan pemakanan ibu, bayi dan kanak-kanak kecil, penyusuan susu bayi, keperluan nutrien pemakanan komuniti, penilaian status pemakanan dan isu kitaran pemakanan sepanjang hayat. Beliau telah menerbitkan lebih 50 penerbitan di peringkat global dan kebangsaan.

Muhammad Nazir Alias (Ph.D) merupakan pensyarah kanan di Pusat Kajian Syariah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Syariah dari Universiti Islam Madinah dan Ijazah Sarjana Syariah dari Universiti Malaya. Beliau merupakan pemegang Ijazah Doktor Falsafah dalam bidang Syariah dari Universiti Kebangsaan Malaysia. Kepakaran beliau dalam bidang syariah, khususnya dalam aspek fiqh semasa dan maqasid syariah. Beliau aktif dalam penyelidikan dan penerbitan karya dalam bidang maqasid syariah, vaksin halal, dan isu-isu fiqh semasa. Hasil penyelidikan beliau kerap diterbitkan dalam jurnal-jurnal berwasit.

Roseliza Murni Ab Rahman (Ph.D) adalah pensyarah kanan di Pusat Kajian Psikologi & Kesejahteraan Manusia (PsiTra), FSSK. Beliau adalah pakar dalam bidang Psikologi klinikal yang mengkhusus kepada pendiagnosan, rawatan dan pencegahan bagi pelbagai jenis kecelaruan mental. Beliau mendapat Ijazah Sarjana Muda dalam bidang Psikologi daripada California State University Sacramento, USA dan mendapat Ijazah Sarjana dalam bidang Psikologi klinikal daripada The University of Queensland, Australia. Beliau seterusnya mendapat Ijazah Doktor Falsafah dalam bidang Psikologi daripada Universiti Kebangsaan Malaysia. Kajian beliau banyak berfokus kepada pengulangan semula skizofrenia, keupayaan individu yang mengalami autism serta psikopatologi dalam kalangan penagih dadah. Beliau juga aktif menerbit artikel di peringkat kebangsaan dan antarabangsa.

GLOW 016

**MAKANAN BERPANTANG TRADISI ORANG NEGERI SEMBILAN:
KEBAIKAN DAN KELEBIHAN AMALAN TRADISI**

Maznah Binti Muhammad
Pengamal Tradisional Postnatal Klinik Kesihatan Salak, Sepang, Selangor
Pengamal Bertauliah Mamacareplus, Berdaftar Kkm, Skm Urut Terapi

Ringkasan: Menurut kamus dewan berpantang didefinisikan sebagai mempunyai pantang (tidak boleh makan dan lain-lain sesuatu, tidak mahu atau tidak suka, tidak dapat atau tidak boleh) terhadap sesuatu makanan, gaya hidup dan kehidupan seharian. Ini bermaksud ibu yang baru melahirkan anak haruslah menjaga diri dengan kaedah berpantang dimana ibu harus menjaga makanan yang dimakan, berhati-hati ketika melakukan sesuatu tugas malah seharusnya mengelakkan diri dari melakukan sebarang pekerjaan. Ini bertujuan untuk menjaga diri ibu daripada terkena bentan atau sebarang penyakit kerana ibu baru melahirkan memerlukan tenaga yang lebih untuk membantu memulihkan diri.

Kata kunci: makanan berpantang, pemulihan ibu selepas bersalin, tradisi negeri sembilan

PENGENALAN

Makanan tradisi untuk ibu berpantang adalah sesuatu yang unik dan wajar diketengahkan bukan sahaja di peringkat daerah malah harus keluar negeri supaya ia akan lebih dikenali. Bagaimana cara untuk membantu ibu memulihkan diri dan apa kaitannya dengan makanan pantang tradisi? Ibu berpantang mestilah mengambil makanan yang berkhasiat, tinggi protein serta mempunyai gizi yang seimbang. Tradisionalnya cara penyediaan, pemilihan rempah ratus yang digunakan dan teknik memasak masakan ini membuatkan makanan ini amat sesuai diperkenalkan kepada semua bangsa dan golongan.

Dalam konteks ini, makanan pantang tradisi dari Negeri Sembilan menjadi pilihan. Negeri Sembilan adalah negeri beradat yang masih kaya dengan budaya dan warisan termasuklah makanannya yang npedas dan panas. Ini kerana penduduk di negeri ini masih melakukan amalan berpantang dan mengekalkan budaya pemakanan yang asli. Menjadi anak kelahiran Negeri Sembilan tetapi telah dibesarkan di kotaraya, namun emak dan nenek saya masih memasak masakan tradisi negeri ini hampir setiap hari. Ini sesuatu yang amat baik kerana masakan tradisi harus dipelajari dan diturunkan kepada generasi hari ini. Malahan penulis berpendapat ia boleh

diperkenalkan kepada bangsa lain kerana ia mempunyai keistimewaan dan kelebihan yang tersendiri.

MAKANAN BERPANTANG: MENU TRADISI NEGERI SEMBILAN

Masak bejah/masak bocah

Sesuai namanya masak bejah atau dalam dialek Negeri Sembilan ia menyebut masak bocah. Makanan ini bagi saya ia sangat unik kerana bahan mentahnya hanya boleh didapati di sekeliling rumah sahaja. Selain itu ia mampu disimpan selama beberapa hari di bawah suhu bilik selepas dimasak. Mengapa? Ini kerana teknik memasak makanan ini secara sangai dan mengambil masa yang lama demi memastikan ia benar-benar kering. Ini yang akan membuatkan makanan ini dapat disimpan lama. Antara sebabnya ialah pada zaman dahulu tiada kemudahan seperti peti sejuk dan dapur gas untuk membantu memudahkan cara penyediaan makanan ini.

Menu makanan tradisi negeri sembilan

Resipi tradisi

Antara ramuan yang terdapat dalam makanan ini ialah seekor ikan haruan, lada hitam, serai, kunyit hidup, garam, asam jawa dan bawang putih. Jika tiada ikan haruan ia boleh diganti dengan ayam, ikan bilis atau ikan lain yang sesuai dimakan ibu yang sedang berpantang. Cara memasaknya juga amat mudah iaitu hanya menumbuk atau digiling semua rempah ratus, ditumis sedikit dengan minyak kelapa dan dimasukkan air asam jawa dan dimasukkan ikan kemudiannya. Boleh dihidangkan kepada 2 jenis hidangan yang berbeza iaitu lembap (berkuah) dan kering.

Khasiat herba dan rempah ratus

Orang melayu atau penduduk nusantara khasnya terkenal dengan ramuan masakan yang mempunyai rempah dan herba. Ia amat sinonim kerana dalam setiap masakan pasti akan dimasukkan dengan beberapa jenis rempah dan herba terpilih mengikut kesesuaian makanan yang dimasak. Serai adalah contoh terhampir kerana penggunaannya mampu mengeluarkan aroma dan rasanya yang unik dapat menambah keenakan dan membangkitkan selera makan. Antara lain serai juga mempunyai pelbagai khasiat perubatan terutama untuk ibu yang baru melahirkan anak seperti menghilangkan sakit kepala dan sendi, merawat masalah pencernaan dan masalah pening dan lesu ibu.

Herba kedua terpenting dalam masakan ini ialah kunyit hidup. Dalam perubatan melayu, kunyit biasanya digunakan untuk ibu baru bersalin, rawatan selepas bersalin, tumpah darah, kencing tidak lawas, sukar membuang air besar, bengkak, masalah saluran peranakan dan menyembuhkan luka. Yang penting ekstraknya terbukti mampu mengesan antimurung, mengurangkan tekanan darah dan pelbagai fungsi lagi. Rajah dibawah menunjukkan kandungan nutrient dan fotokimia dalam kunyit.

Kandungan nutrient per 100 g (35g) - Hidangan kunyit	
Kalori	354 kkal
Lemak	3.25 g
Asid lemak tepu	1.838 g
Asid lemak poli tepu	0.756 g
Asid lemak mono tepu	0.449 g
Natrium	27 mg
Kalium	2080 mg
Karbohidrat	67.14 g
Serat	22.7 g
Gula	3.21 g
Protein	9.68 g
Vitamin c	0.7 mg
Vitamin b6	0.107 mg
Kalsium	168 mg

Magnesium	208 mg
Zat besi	55 mg

Indahnya Pemakanan & Perubatan Islam Keajaiban Penyembuhan Dengan Farmakologi Alam
(Sumber: Bab 31 Rizom, 4 Kunyit, m/s 257)

Teknik masakan

Sesiapa yang menyukai makanan yang berkuah bolehlah dimasukkan air yang banyak sedikit dan dikacau sehati sehingga ikan dan ramuannya menyerap sepenuhnya. Jika suka dikeringkan, rempah ratus tersebut haruslah dimasak dengan api yang kecil sehingga semua ramuan menjadi kering dan boleh disimpan selama beberapa hari kerana ia mampu bertahan dari serangan kulat dan bakteria. Teknik memasak kering ini adalah sebahagian cara orang dahulukala menyediakan makanan pantang ini dan ini antara sebab ia boleh disimpan selama beberapa hari.

Lauk ini adalah paling sesuai diperkenalkan kerana selain cara penyediaan yang mudah, ia mampu membantu ibu berpantang memulihkan diri dan mengawal emosi. Selain itu ia juga boleh memberi keseimbangan gizi buat ibu dan anak yang menyusui susu badan ibunya. Segala khasiat rempah ratus, herba dan sumber protein yang terdapat dalam masak bocah ini akan mendatangkan selera kepada ibu semasa dalam pantang lantas ia mampu memberikan tenaga buat ibu sepanjang hari. Antara lain yang paling disukai oleh ibu berpantang ialah makanan diet yang sihat tetapi tidak menggemukkan.

Rahsia yang unik

Rahsia keunikan masak bocah ini adalah pada rasanya yang pelbagai. Ada masam, ada masin, ada lidas, ada pedas, ada aroma serai yang bercampur dengan kunyit hidup yang membangkitkan selera. Secara tidak langsung seluruh ahli keluarga juga menjadi teruja untuk mencuba memakan masak bocah ini. Wah! ia sesuatu yang mengujakan. Jarang kita lihat ahli keluarga lain akan menyukai makanan pantang yang disediakan. Pasti istilah “makanan pantang membosankan” takkan kedengaran lagi apabila olahan bau, warna dan rasa mampu menjadi sajian yang melazatkan dan berkhasiat seluruh ahli keluarga. Tentunya ibu yang berpantang akan lebih gembira kerana seluruh ahli keluarga dapat makan bersama-sama.

PENUTUP

Kesimpulannya amalan meneruskan makanan pantang tradisi seperti ini ketika berpantang wajar diperkenalkan dan diketengahkan kepada generasi baru dan bangsa asing agar kebaikan dan tradisionalnya pemakanan orang-orang dahulukala yang memberi kesan yang hebat untuk pemulihan tubuh ibu baru melahirkan anak diberi nafas baru dan disebarluaskan buat seluruh masyarakat luar dari negeri beradat ini sampai bila-bila.

SUMBER RUJUKAN

1. Rizom serai dan rizom kunyit: Indahnya Pemakanan & Perubatan Islam: Keajaiban Penyembuhan dengan Farmakologi Alam
2. Pantang: Kamua Dewan Bahasa dan Pustaka: <https://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=Pantang>

Ringkasan Penulis:

Maznah binti Muhammad berumur 43 tahun dan berasal dari Negeri Sembilan. Beliau merupakan seorang praktis industri yang terlibat secara langsung dalam bidang perbidanan (postnatal) selama lebih sembilan (9) tahun. Beliau telah menjadi Pengamal tradisional postnatal di Klinik Kesihatan Salak, Sepang, Selangor dan juga merupakan salah seorang Pengamal bertauliah yang bernaung di bawah Mamacareplus, salah satu pemegang taruh bertauliah yang dberdaftar di bawah Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM). Beliau mempunyai Sijil Kemahiran Malaysia (SKM) dalam bidang Urut Terapi dan kini sedang mengikuti program Diploma Kemahiran Malaysia (DKM) Tahap 4 dalam bidang perbidanan (postnatalcare).

GLOW 017

MENJAGA DAN MENGEKALKAN KESIHATAN MENTAL DI TEMPAT KERJA

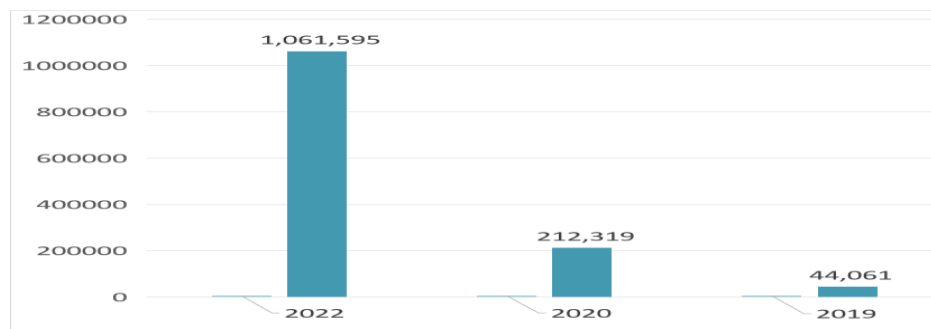
Jumariani binti Abd. Latif
Gemalai Spa, Bintulu Sarawak
[email: gemalairesources@gmail.com](mailto:gemalairesources@gmail.com)

Ringkasan: Menjaga dan mengekalkan kesihatan mental di tempat kerja adalah sangat penting bagi menjaga keharmonian dan kemashalatan bersama dalam sesebuah organisasi. Kertas kerja ini membincangkan berkenaan betapa pentingnya kesedaran kesihatan mental di tempat kerja selain menjalankan tanggungjawab masing masing tak kiralah dari pihak pekerja ataupun majikan.

Kata Kunci: Organisasi harmoni kesihatan mental terjaga.

PENGENALAN

Dewasa ini, masalah kesihatan mental seringkali kita dengar muncul di dada-dada akhbar, radio, television mahupun media sosial. Masalah ini kian hari kian meningkat dan telah memberi impilkasi yang sangat teruk pada komuniti. Permasalahan ini bukan sahaja berlaku kepada orang dewasa, malah turut berlaku pada kanak kanak juga. Berdasarkan data, individu yang mendapatkan sokongan menerusi Talian Bantuan Perkhidmatan Sokongan Psikososial (MHPSS) iaitu inisiatif di bawah Pusat Kecemerlangan Kesihatan Mental Kebangsaan, Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM) meningkat 5 kali ganda bagi tahun 2022 yang mencatatkan jumlah sebanyak 1,061,595 panggilan berbanding tahun 2020 sebanyak 212,319 panggilan, manakala tahun sebelumnya merekodkan 44,061 panggilan.

(Sumber : Berita Harian, 10 oktober 2022)

Apa itu kesehatan mental?

Kesehatan mental merangkumi kesejahteraan emosi, psikologi dan sosial kita. Ia mempengaruhi bagaimana kita berfikir, merasa dan bertindak. Menurut Pertubuhan Kesehatan Sedunia (WHO), kesehatan mental adalah keadaan kesejahteraan di mana individu menyedari keupayaannya sendiri, dapat mengatasi tekanan normal kehidupan, dapat bekerja dengan produktif dan bermanfaat, dan mampu memberi sumbangan kepada komuniti. Kesehatan mental adalah penting pada setiap peringkat umur dan merupakan asas pemikiran, pembelajaran, komunikasi, daya tahan dan keyakinan diri.

Masalah kesehatan mental boleh berlaku kepada sesiapa sahaja tak kiralah usia mahupun latar belakang. Untuk sesebuah organisasi pula, ianya tetap tidak terkecuali. Ada sahaja isu dan permasalahan yang timbul membabitkan individu, kumpulan atau majikan. Namun apakah tanda-tanda tekanan yang kita boleh lihat secara mata kasar?

Tanda-tanda tekanan

01.

PERASAAN NEGATIF
DAN KEMURUNGAN

02.

SIFAT YANG AGRESIF

03.

MASALAH MENTAL

04.

PERUBAHAN
TERHADAP GAYA HIDUP

05.

PENYALAHGUNAAN
BARANG TERLARANG

06.

MASALAH DISIPLIN
DAN KETEPATAN MASA

Punca Tekanan

Setiap individu tidak dapat lari daripada tekanan kerja, sama ada ianya ringan, sederhana atau berat. Terdapat pelbagai punca yang menyumbang kepada berlakunya tekanan di tempat kerja. Antaranya ialah;

01.
BUDAYA SESUATU ORGANISASI

02.
MASA BEKERJA YANG PANJANG

03.
KONFLIK DAN LAYANAN YANG TAK BAIK

04.
FENOMENA BULI DITEMPAT KERJA

05.
KURANGNYA SOKONGAN

06.
JAUH DARI TEMPAT TINGGAL

07.
PERSEKITARAN YANG TOKSIK

Tekanan di tempat kerja bukan sahaja akan mempengaruhi kesihatan mental individu atau pekerja, malah turut sama menjatuhkan produktiviti sesebuah syarikat. Oleh yang sedemikian, amatlah wajar agar kerjasama antara pekerja dan majikan dalam menangani masalah mental ini dipertingkatkan. Sebagai seorang pekerja, tanggungjawab utama untuk membendung gejala tekanan adalah dengan mengenali sumber tekanan negatif, sama ada stressor atau tekanan tersebut berpunca dari dalaman atau luaran.

Walaupun bagaimanapun majikan harus memainkan peranan yang penting dalam memastikan pekerja dibawah seliaan mereka berada dalam keadaan yang sihat mentalnya dan sekaligus terjaga kebajikan mereka. Jadi, apakah yang patut dilakukan untuk menangani tekanan di tempat kerja? Di bawah ini adalah beberapa langkah atau cara yang boleh dilakukan oleh individu dan majikan dalam memastikan kesihatan mental mereka terjaga;

INDIVIDU

01.
RANCANG KERJA DAN MASA

02.
PRAKTIKKAN TEKNIK RELAKSASI

03.
KEKALKAN GAYA HIDUP SIHAT

04.
CARI PUNCA MASALAH

05.
LAKUKAN KERJA CARA BERPASUKAN

06.
AMAL 'WORK LIFE BALANCE'

07.
KENAL PASTI SISTEM SOKONGAN

MAJIKAN

01.
GALAKKAN BUDAYA
KERJA POSITIF

02.
TAWARKAN ATURAN
KERJA YANG FLEKSIBEL

03.
AMALKAN SIKAP LEBIH
TERBUKA DAN BERSEDIA
UNTUK BERBINCANG

04.
TEGURAN SECARA
INDIVIDU DAN TERTUTUP

05.
BERI INSENTIF UNTUK
MOTIVASI BAGI PEKERJA
YANG LAYAK

06.
BERIKAN SOKONGAN
UNTUK KEMAJUAN KERJAYA

07.
MENYEDIAKAN PROGRAM
KESEJAHTERAAN DI
TEMPAT KERJA

Menyedia dan melaksanakan program kesejahteraan di tempat kerja;

Program kesejahteraan dapat mengeratkan hubungan positif di kalangan pekerja dan mengurangkan stres di tempat kerja. Inisiatif kesejahteraan kesihatan, seperti penilaian gaya hidup sehat, hari kesihatan mental dan diskaun keahlian gim menunjukkan majikan mengambil berat tentang kesihatan dan kesejahteraan pekerja. Dengan cara ini ianya dapat membantu mengurangkan tahap stres dan meningkatkan tahap produktiviti pekerja. Selain daripada itu, pelbagai lagi aktiviti atau program kesejahteraan yang boleh dilakukan contohnya zumba, aktiviti memasak dan sebagainya. Oleh yang sedemikian, stress atau tekanan hendaklah ditangani dengan baik, jika tidak ia akan menyebabkan gejala-gejala yang tidak sihat, seterusnya menjejaskan produktiviti individu dan organisasi. Jika mempunyai masalah atau perlukan sokongan kesihatan mental bolehlah hubungi talian seperti dibawah:

Talian Bantuan Perkhidmatan Sokongan Psikososial (MHPSS) - boleh hubungi talian HEAL 15555
Mengukur tahap kesihatan mental secara sendiri - Depression Anxiety Stress Test (**DASS**). *Boleh dilakukan secara online

PENUTUP

Kesimpulan daripada poin poin yang telah dikongsikan ialah kedua dua pihak baik pekerja mahupun majikan hendaklah bekerjasama dan sentiasa peka dengan tanggungjawab masing masing. Kesihatan dan kesejahteraan pekerja bermula dengan perubahan cara pemikiran dan

sikap diri ke arah yang positif dan sebaiknya dibantu dari pihak pengurusan iaitu majikan. Jika kebersamaan dan kesepakatan ini dapat dicapai, In Sha Allah masalah kesihatan mental ditempat kerja dapat dikurangkan dan seterusnya dapat meningkatkan produktiviti syarikat. Selain itu juga ia dapat mewujudkan suasana kerja yang lebih harmoni.

RUJUKAN

Dr. Hazli bin Zakaria & Associate Proffesor Dr Ng Chong Guan (2020, March 02). Malaysia Psychiatric Association & Malaysian Mental Health Association (MMHA). Retrieved from Mental Health Handbook : https://www.myhealthmylife.com.my/sites/default/files/2020-09/Mental_Health_Booklet%28MLY%29.pdf

Dr. Fa'iza Abdullah (2021, November 9). The Malaysian Medical Gazzette. Retrieved from The Malaysian Medical Gazzete : <https://www.mm gazette.com/stres-di-tempat-kerja-bahagian-1-apa-yang-anda-perlu-tahu-dr-faiza-abdullah/>

Noor Atikah Sulaiman (2022, Oktober 10). BH. Retrieved from Berita Harian : <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2022/10/1010651/masalah-kesihatan-mental-membimbangkan-khairiy>

Ringkasan Penulis:

Jumariani merupakan pemilik kepada perniagaan Gemalai Spa dan berpengalaman selama 15 tahun dalam industri Spa dan Kesejahteraan. Beliau merupakan certified HRDC trainer dan mempunyai Sijil Professional Wellness Trainer (CPWT). Beliau juga turut memiliki Diploma pengajaran Tvet-i dimana ianya adalah pentauliahahan khas untuk mengajar bidang kemahiran. Selain itu juga, beliau berkelulusan Diploma dalam bidang IT dari Sedamai Kolej dan mempunyai persijilan SKM Tahap 3, dan certified SLDN Coach dalam bidang SPA dan Kesejahteraan daripada Jabatan Pembangunan Kemahiran Malaysia. Beliau kini juga sedang menyambung pengajian Professional Diploma Relaxing dan Therapuetic Massage dan berhasrat untuk mengambil Master in Business Administration (MBA).

Norsyamlina Che Abdul Rahim (Ph.D) merupakan Pensyarah Kanan di Universiti Malaysia Kelantan. Beliau berkelulusan Ijazah Sarjana Muda Sains Makanan dan Pemakanan, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Sarjana Kesihatan Awam dalam Pemakanan Komuniti, Universiti Kebangsaan Malaysia. Beliau merupakan pemegang PhD (Kesihatan Wanita) dari Universiti Sains Malaysia. Beliau pernah berkhidmat di Kementerian Kesihatan Malaysia sebagai Pegawai Sains (Pemakanan) selama 18 tahun. Kepakaran beliau adalah dalam bidang yang berkaitan dengan pemakanan ibu, bayi dan kanak-kanak kecil, penyusuan susu bayi, keperluan nutrien pemakanan komuniti, penilaian status pemakanan dan isu kitaran pemakanan sepanjang hayat. Beliau telah menerbitkan lebih 50 penerbitan di peringkat global dan kebangsaan.

GLOW 018

HIKMAH MANDIAN DIDALAM PERUBATAN TRADISIONAL MELAYU: PERSPEKTIF PENGAMAL PERUBATAN DI MALAYSIA

Mej Hj Ahmad Nazri Hj Zailani TUDM (B)
@ Tok Janggut Triple S
Malaysian Association of Wellness Trainers
Email : ahmadnazri.kpk@Picoms.edu.my

Ringkasan: Mandi merupakan sebahagian daripada cara kita mensucikan diri dan menjaga kebersihan dan kebersihan merupakan sebahagian daripada kesempurnaan Iman. Islam adalah agama kebersihan. Namun ianya bukan sahaja berkisar berkenaan bersih pada zahir tetapi juga pada batin.

Kata Kunci: Hikmah mandian di dalam Perubatan Melayu dari perspektif pengamal perubatan melayu.

PENGENALAN

Mandi merupakan sebahagian daripada cara kita mensucikan diri dan menjaga kebersihan itu merupakan sebahagian daripada kesempurnaan iman. Hikmah disyariatkan menyucikan diri. Perubatan Melayu menggunakan terapi mandian dalam membantu proses pemulihan rohani seperti masalah gangguan akal fikiran, perasaan, lemah semangat dan sebagainya. Terdapat bahan-bahan tertentu yang digunakan bersama-sama dengan air didalam terapi mandian di dalam perubatan melayu bergantung kepada jenis penyakit yang dialami oleh pesakit.

“Sesungguhnya Allah menyukai orang yang bertaubat dan menyukai orang-orang yang mensucikan diri” (Al-Baqarah: 222). Syeikh Musthofa Bugha di dalam al_fiqh al-Manhaji telah menggariskan sebahagian daripada hikmah mandian disyariatkan menyucikan diri. Sebahagian daripadanya ialah:

Pertama: Bersuci adalah tuntutan fitrah. Manusia cenderung kepada kebersihan dan secara tabii manusia tidak suka menjauhkan diri daripada kekotoran. Oleh sebab Islam agama fitrah, maka secara tabii ia memerintahkan manusia supaya bersuci dan menjaga kebersihan.

Kedua : Memelihara kemuliaan dan kehebatan individu muslim. Manusia secara tabii cenderung kepada individu yang bersih. Manusia suka bersama-sama dan duduk dengannya. Manusia berasa benci, memandang rendah menjauhkan diri serta tidak mahu duduk bersama sama dengan individu yang pengotor.

Ketiga : Memelihara kesihatan. Kebersihan adalah sebab yang penting bagi menjauhkan manusia daripada penyakit. Ini kerana kebanyakan penyakit yang menular di kalangan manusia adalah disebabkan kekotoran. Dengan membersihkan badan, membasuh muka, dua belah tangan, hidung dan dua belah kaki beberapa kali sehari menjadikan badan sentiasa terpelihara daripada sebarang penyakit. Ini kerana anggota tersebut merupakan anggota yang sentiasa terdedah kepada kekotoran.

Keempat : Berdiri menghadap Allah SWT dalam keadaan suci dan bersih. Semasa bersolat seseorang hamba bercakap dan bermunajat kepada Tuhannya. Maka selayaknya dia berada dalam keadaan suci zahir dan batin, bersih hati dan badannya, kerana Allah SWT kasih kepada orang yang suka membersihkan zahirnya dengan bersuci.

Kebiasaannya ,masyarakat melayu mandi tiga kali sehari iaitu sebelum terbit matahari,sebelum solat zohor dan sebelum solat maghrib.Semakin kerap seseorang itu mandi,maka akan sentiasa bersih anggota badanya dan bertambah segar tubuhnya seterusnya mampu mencegah diri daripada penyakit dan gangguan kepada tubuh.Ini berkewtetapan dengan apa yang terdapat di dalam amalan dan syarat Islam berkaitan amalan mandi iaitu adanya hukum mandi yang diwajibkan,mandi yang disunatkan dan juga mandi yang di haruskan.

Secara asasnya,mandian yang terdapat di alam Melayu dilakukan dengan beberapa sebab:

- Penjagaan kesihatan
- Ikktiar diri kesembuhan penyakit (gangguan,fizikal & mental)
- Meningkatkan kekuatan badan (segar,nyaman dan sebagainya)
- Penjagaan kecantikan
- Mendapatkan khasiat tertentu daripada bahan alami

Mandian limau,bunga,tangas,herba,bidara ,embun,tapak,minyak dan pelbagai lagi jenis mandian telah menjadi suatu adat kebiasaan di dalam masyarakat dan ianya lebih kepada sesuatu adat yang diraikan di dalam sesuatu majlis dan mempunyai pelbagai tujuan.

Mandian Herba

Mandian Bunga

Mandian Garam

Mandian Limau

PERBINCANGAN MANDIAN PENGUBATAN DAN PENELITIAN HUKUM

Hukum Berubah. Sesuatu hukum itu akan berubah sekiranya berlaku perubahan pada perkara yang boleh menjejaskan prinsip dan melanggar syariat. Contoh : Niat untuk mendapatkan sesuatu kuasa & Bercampur dengan perjanjian bersama jin & syaitan

Mandian yang dilakukan melanggar batas syarak dan mendatangkan fitnah (bogel, lelaki memandikan perempuan berdua-dua atau sunyi, ada unsur memuja muji dan sebagainya).

Beriktihad bahawa mandian itu memberi bekas (manfaat atau mudarat). Menggunakan bahan-bahan yang diharam dalam Islam.

Wajib : Firman Allah swt Surah al-Maidah ayat 6

“Dan jika kamu junub (berhadass besar) maka bersucilah “

Sunat : Sabda Nabi SAW

“Tanggungjawab setiap muslim kepada Allah ialah mandi sekurang-kurangnya sekali dalam seminggu dengan membasuh kepala dan badannya”

Di antara mandi yang disunatkan juga ialah :

- a. Mandi pada pagi dua hari raya (Aidil Fitri & Adha)
- b. Mandi sunat tawaf.
- c. Mandi Sunat Jumaat.
- d. Mandi setelah masuk Islam
- e. Mandi sunat kerana hendak mengerjakan Solat Sunat Gerhana Bulan atau Solat Sunat Gerhana Matahari
- f. Mandi sunat kerana hendak mengerjakan Solat Sunat
- g. Istisqa' (meminta hujan).
- h. Mandi sunat bagi orang yang telah memandikan mayat.

Harus :

Harus jika tiada diniatkan dengan niat yang khusus (berkaitan wajib atau sunat)

Makruh :

Sekiranya mandi pada waktu maghrib. Ini disebutkan oleh ulama di dalam Mughni Al-Muntaj :

“Dan adalah makruh memasukinya (tandas) ketika matahari hampir terbenam dan di antara dua isyak (antara maghrib dan isyak) kerana pada waktu itu syaitan berkeliaran”.

Haram :

Ada beberapa keadaan mandi yang harus menjadi haram seperti:

- Air mandian hasil curi. Kerana mencuri adalah haram.
- Mandi menggunakan air tanpa izin tuan rumah atau menggunakan air yang diwaqafkan bagi tujuan selain mandi.
- Mandi yang bercampur dengan unsur khurafat dan syirik.
- Mandi di tempat awam dalam keadaan bertelanjang

Air Terapi Mandian. Penggunaan air sebagai terapi mandian telah diberikan panduan di dalam beberapa kisah menarik di dalam sumber wahyu: Al Quran & Sunnah sekaligus menjadi suatu dasar bagi pendalilan bagi perkara yang dilakukan.

Antara yang disebutkan didalam Al Quran surah Sad ayat 41 dan 42

Ingatkanlah peristiwa hamba kami: Nabi Ayyub ketika ia berdoa merayu kepada Tuhannya dengan berkata:

“Sesungguhnya aku di ganggu oleh syaitan dengan kepayahan dan seksaan (penyakit)” maka kami kabulkan permohonannya serta kami perintah kepadanya

“Hentakkanlah kakimu (ke bumi) .Setelah dia melakukannya maka terpancurlah air,lalu kami berfirman kepadanya : Ini ialah air sejuk untuk mandi dan minum (bagi menyembuhkan penyakit mu)”

Diriwayatkan daripada ibni Abbas ,Nabi SAW bersabda

“ Penyakit Ain adalah benar-benar wujud,Sekiranya terdapat sesuatu yang mendahului takdir nescaya ain akan mendahaluinya. Sekiranya kamu di minta mandi,maka mandilah.

Nabi SAW telah membantu merawat seorang kanak kanak yang timpa penyakit tidak boleh bercakap.Keadaan tersebut kemungkinan disebabkan oleh gangguan daripada syaitan . Kisahnya

“Berikan aku sesuatu daripada air.Maka di bawadatang (kepada Rasullullah SAW) air,lalu baginda membasuh tangan dan berkumur,dan diberikan kepada wanita tersebut.Sabda baginda Berikan anak itu minum sebahagian daripadanya(air tadi) dan tuangkan (basuhkan/sapukan) anak itu sebahagian air yang lain .Semuga dengan itu disembuhkan Allah.

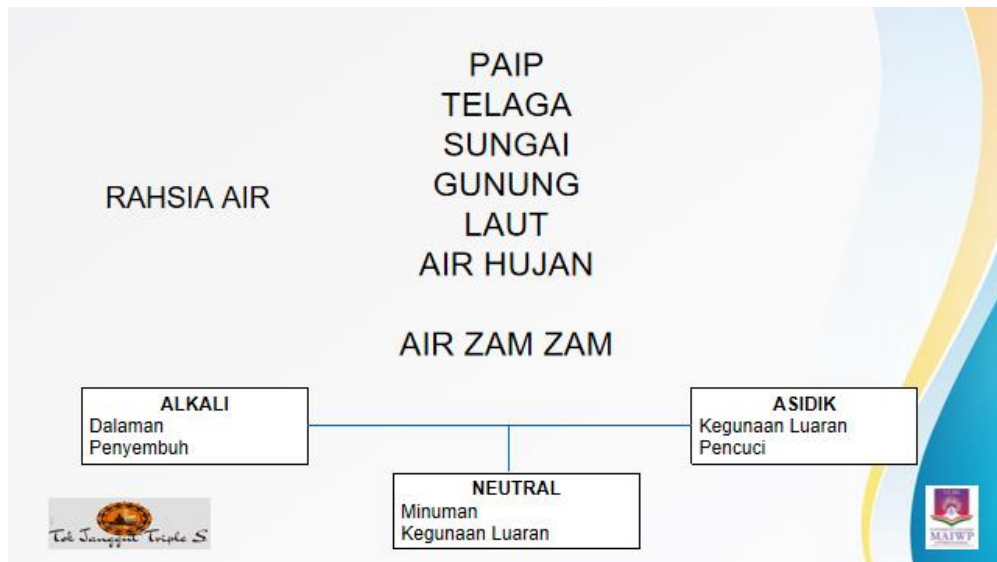
Dari Samurah RA ia berkata:

“Adalah Rasulullah SAW apabila tertimpa demam, ia meminta didatangkan semangkuk air lalu ia tuangkan air tersebut diatas kepalanya lalu mandi (Riwayat Al-Bazar dan At-Thabrani)”.

Rahsia Air

Air adalah suatu keperluan hidup di mana-mana sahaja. Tanpa air, kehidupan sukar diperolehi. Bahkan manusia begitu memerlukan air hingga terciari-cari hingga ke planet Marikh. Namun sejauh mana manusia memahami rahsia kejadian air sebenarnya masih banyak perkara yang perlu dijelaskan lagi. Pengkajian dan penelitian terkini telah menemui sebahagian besar tentang lanjutan kejadian air serta memahami sedikit ketetapan yang dicipta melalui air. Air mempunyai tenaga keupayaannya yang tersendiri. Air adalah tenaga yang terbaik melalui takrifan hidrogen sebagai penggerak sistem terutama sistem di dalam tubuh manusia. Hampir semua keadaan merangkumi berfikir, tidur, pengesanan melalui deria, kekuatan semangat, emosi dan lain-lain dijana oleh tenaga daripada air. Begitu perlunya tubuh manusia akan air itu sehingga peratusannya kira-kira 79.999% daripada keseluruhan tubuh.

Air yang menurut perintah sebenarnya berbagai sistem fizik melakukan gerakan yang harmonik di dalam air yang akhirnya mencapai titik keseimbangan. Atom atau molekul air ini sentiasa bergegar di sekitar titik keseimbangan walaupun telah melalui pembabitan perkiraan dengan beberapa fenomena seperti *interference* atau pembelauan. Berdasarkan hukum ini, benarlah air amat sensitif dan peka kepada sebarang jenis getaran. Air juga sangat sesuai memerangkap dan merakam sebarang jenis getaran yang di keluarkan oleh seseorang walaupun dalam bentuk niat seperti mengambil air sembahyang. Air akan akur dan menurut perintah apa juga maksud yang disebut atau cakap sekadar diam, air tetap mengesan keiklasan yang ada di dalam hati. Segelas air yang ditulis pada dinding gelas dengan sebarang jenis tulisan tetap air yang mempunyai kerohaniannya mampu menafsirkan akan maksud isi tulisan tersebut dengan tepat berdasarkan gema niat asal si penulisnya.

PENGUNAAN BAHAN ALAMI DI DALAM TERAPI MANDIAN

Mandian Limau Perut atau Limau Nipis

Ianya adalah bahan-bahan yang mengandungi asid asid tertentu yang diakui memberi bekas dan kesan yang memudaratkan terhadap fizikal jin dalam tubuh pesakit. Walaupun tiada nas qat'ie daripada Al-Quran dan hadis akan tetapi ianya boleh diqiaskan dengan sebuah hadis yang mana baginda Rasulullah SAW melarang kita menjirus air panas dan kencing dalam lubang kerana kemungkinan ada jin yang mendiami lubang tersebut. Kita bukan melihat daripada sudut larangan menjirus air panas atau kencing, tetapi kita melihat sifat kepada kencing tersebut adalah panas dan tajam. Maka diqiaskan dengan limau tersebut dengan air panas. Sifat limau adalah tajam dan mengandungi asid yang tertentu dan bau limau tersebut yang mengharumkan, kerana jin jahat amat benci kepada wangi-wangian. Apatah lagi jika limau tersebut telah diruqyah dengan ayat-ayat Al-Quran. Maka ianya sangat-sangat memberi bekas dan kesan yang memudaratkan jin dalam tubuh pesakit atau persekitaran.

Limau purut dikatakan mempunyai anti oksidan yang tinggi, kaya dengan flavonoid dan polifenol yang dikatakan sangat berkesan untuk membantu penyakit jantung dan kanser. Ianya juga mengandungi pelbagai vitamin dan bahan mineral termasuk vitamin C, B1, B2, Sodium, Kalium dan zat besi. Limau juga mengandungi Tannin, Triterpenoid dan Saponin. Khasiat limau purut juga berfungsi untuk merawat masalah kulit seperti Ekzema dan Proriosis. Kulit limau purut tersebut sangat baik untuk darah dan merawat masalah sistem pencernaan.

Mandian Garam

Ianya merupakan antara bahan-bahan yang seringkali digunakan dalam perubatan Islam. Kelebihan dan khasiatnya telah diakui oleh Allah SWT dan Rasulullah SAW seperti yang telah dinyatakan dalam sebuah hadis yang bermaksud : “Sesungguhnya ada empat benda yang diturunkan oleh Allah SWT ke muka bumi mempunyai keberkatan : Besi, Api, Air, Garam.”

Radiasi dan kecelaruan hanya boleh dirungkai dan diurai oleh getaran yang kuat dan bertenaga. Garam mempunyai getaran yang amat kuat bacaannya yang sama dengan unsur-unsur kerohanian yang bersifat Latifatur Rabbaniyah dan suci. Melalui konsep sains, ianya berfungsi untuk meleraikan radiasi serta gelombang yang kurang sihat dalam tubuh badan pesakit. Garam mampu memberikan kesan mudarat kepada seseorang dan ia bergantung niat seseorang itu juga. Akan tetapi sekiranya terdapat kesan-kesan gangguan spiritual, maka penggunaan garam itu adalah digalakkan kerana memandangkan garam itu berada di dalam Rahsia Api dalam ilmu metafizik dan bertindak sebagai gelombang julat tinggi kerana ada juga kes kecemasan yang juga berpunca daripada keadaan julat yang tinggi. Garam juga boleh menyakitkan dan mampu melukakan jin secara fizikalnya apabila dibacakan ayat-ayat ruqyah pada garam tersebut. Ianya juga boleh diqiaskan sepertimana dengan hadis yang berkaitan dengan air panas kerana garam mempunyai asid yang tertentu dan mineral asli yang bersifat tajam, juga mampu mengeluarkan jin yang merasuki tubuh pesakit.

Mandian Bunga

Mandi bunga bukan sekadar ritual b iasa dalam kalangan masyarakat Melayu. Adat ini dilihat sebagai simbolik bagi proses pembersihan diri dari nasib buruk, membuang energi negatif, serta dipercayai dapat meningkatkan aura individu dan melindunginya dari pengaruh buruk. Dalam Islam, hukum mandi bunga adalah harus sekiranya ia dilakukan oleh ahli-ahli yang mahir dalam bidangnya dan perbuatan itu tidak bertentangan dengan syariat Islam dan hukum syarak. Apa yang dimaksudkan di sini adalah jika perbuatan itu disertai dengan ayat pemujaan memanggil syaitan atau mantera yang berunsur sihir, bertujuan memanggil pendamping atau semangat dan percaya kononnya bunga untuk menyembuhkan sesuatu penyakit.

Mandian Herba

Mandian Herba merupakan rebusan daripada bahan-bahan rempah ratus dan daun-daun herba yang terpilih yang mudah didapati seperti daun lengkuas, daun mengkudu, daun pandan, daun sirih, daun halia, daun inai, daun kunyit, daun limau purut, serai dan sedikit campuran halba dan kulit kayu manis. Kebaikan mandian herba:

- Menyegarkan badan
- Menggelak dan membuang angin
- Melancarkan pengedaran darah
- Mengatasi bau badan
- Meringankan ketegangan urat saraf dan otot badan

PENUTUP

Amalan mandian didalam perubatan melayu mempunyai akar tradisional dan masih di amalkan hingga kin.Walaupun beberapa jenis mandian lebeh dikenali dengan kecantikan,ia juga mempunyai potensi untuk digunakan dalam penjagaan kesihatan,terutama dalam menghadapi masalah mental yang semakin meningkat dewasa ini. Oleh itu kesedaran mengenai Hikmah Mandian Perubatan Melayu untuk kesihatan perlu ditingkatkan dalam masyarakat.

Allah menjadikan alam ini lengkap dengan pelbagai kelebihan dan manfaat untuk manusia.Disekeliling kita,ada sahaja pokok,tumbuhan,bunga,haiwan,dan banyak lagi unsur yang 'bersahabat' dengan kita.Nenek moyang kita yang sangat luas pengalaman dan ilmunya,memberikan kepada kita acara untuk menggunakan alam ini dengan sebaiknya.Aromaterapi ,Konsep menggunakan aroma adalah suatu yang sangat masyhur di dalam masyarakat kita dan seluruh dunia.Sehinggakan para pengamal terapi senantiasia menjadikan kepelbagaian aroma dalam merangsang perasaan,fikiran dan tubuh supaya mendapat banyak manafaat.Bagaimana caranya orang kita dahulu mendapatkan unsur aroma ini ,tidak lain dan tidak bukan adalah dengan cara perahan,atau picitan,atau pembakaran , atau rendaman di dalam air selama beberapa malam, atau rebusan dan dijadikan asas bahan mandian.

Sama Tapi Tak Serupa Serupa Tapi Tak Sama
Dari Pengamal Kepada Pengamal

RUJUKAN

Abdul Samad Ahmad (1982): Warisan Perubatan Melayu,Dewan Bahasa dan Pustaka
Akademi Jawi Malaysia(2017):Transileterasi:Khazinat al-Insan :Hakim Abdul
BPTK(Kementerian Kesihatan Malaysia(2010)Good Practice Guideline on Malay Massage
Gray's Anatomy:The Anatomical Basis of Clinical Practice(40th .ed)
Haliza Riji(2000):Prinsip dan Amalan Perubatan Melayu :Universiti Malaya
Harun Mat Piah(2006):Kajian dan Transiliterasi : Kitab Tib,Ilmu Perubtan Melayu.
Sheik Nuruddin al-Raniri(1630):Manuskrip Bustatin Al Salatin MSS 3059:Bab 7

Ringkasan Penulis:

Mej Hj Ahmad Nazri Bin Hj Zailani TUDM (B), berusia 64 tahun dan merupakan seorang Veteran ATM dan juga mantan Juruterbang Pesawat Tempor TUDM. Menamatkan perkhidmatan dengan ATM pada 1996 terus melibatkan diri didlam Keusahawanan khusus didalam Industri Kesihatan dan Kesejahteraan menjurus kepada Perubatan Tradisional Dan Komplementari. Pengamal Perubatan Melayu dan Pengamal Perubatan Cina berdaftar dengan Kementerian Kesihatan Malaysia. Selain daripad itu beliau juga merupakan seorang Tenaga Pengajar Kursus Pembangunan Kapasiti Perubatan Tradisional Melayu lantikan Kementerian Kesihatan Malaysia Beliau juga merupakan BisKaunselor & BisCoach INSKEN. Institut Keusahawanan Negara, Team Pemeriksa Spa & Pusat Urutan Kesejahteraan MOTAC, Timbalan Presiden Malaysian Association of Wellness Trainers, Penasihat Kehormat PUTRAM. Persatuan Urut Therapeutik Dan Penjagaan Malaysia. Pengasas Terapi Triple S Khidmat PTM CSR MHHO Klinik Kesihatan Kerajaan Jinjang (khamis), Ketua Juruterapi myPapaCare WPKL (miniSpa myPapaCare UTC Pudu Sentral)

COMMITTEE MEMBERS
GLOBAL WELLNESS CONFERENCE 2024 (GLOW)
In conjunction with
NATIONAL SYMPOSIUM WELLNESS TRAINER 2024

Chairman : Mrs. Norliza Othman
(President of Malaysia Association Wellness Trainer)
Co-chairman : Associate Profesor Dr. Roslizawati Che Aziz
Secretary : YM. Raja Norliana Raja Omar
Treasury : Mrs. Alifah Adnan

Managing Editor :

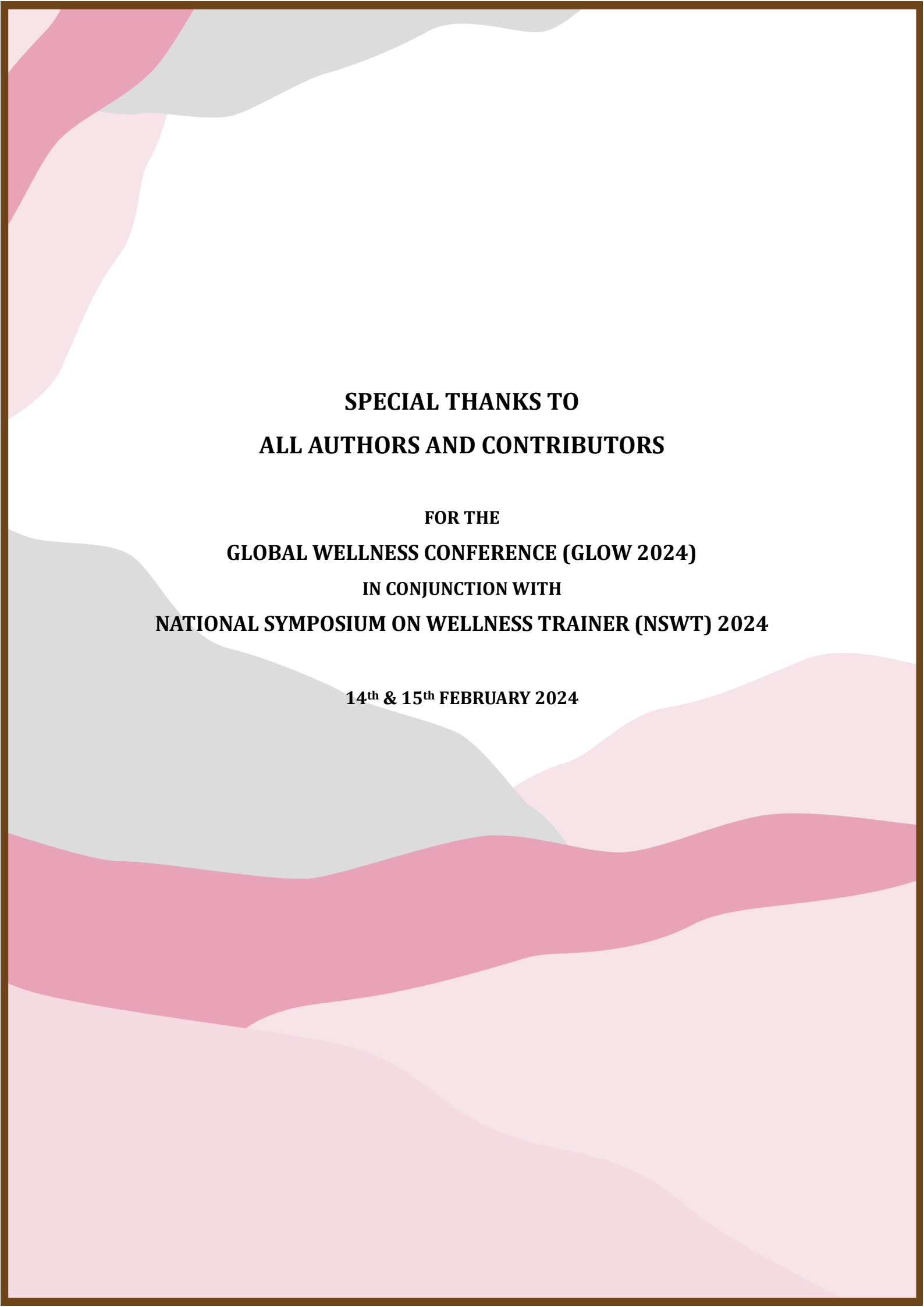
- i) Dr Ahmad Fahmie Mohd Ali
- ii) Dr. Nurul Hafizah Mohd Yasin
- iii) Dr. Siti Afiqah Zainuddin
- iv) Associate Profesor Dr. Noorshella Che Nawi

Technical reviewer :

- i) Dr Norsyamlina Che Abdul Rahim
- ii) Dr Norsuriani Samsudin
- iii) Dr Siti Fatimah Abd Ghani
- iv) Miss Fairuz Ayuni Binti Hassri

Moderator session:

- i) Dr Adeneye Yusof Babatunde
- ii) Dr Norsuriani Samsudin
- iii) Dr Muhammad Nasyat

**SPECIAL THANKS TO
ALL AUTHORS AND CONTRIBUTORS**

**FOR THE
GLOBAL WELLNESS CONFERENCE (GLOW 2024)
IN CONJUNCTION WITH
NATIONAL SYMPOSIUM ON WELLNESS TRAINER (NSWT) 2024**

14th & 15th FEBRUARY 2024

